

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ

**МЕТОДИКО-ВИКОНАВСЬКИЙ АНАЛІЗ
ПЕДАГОГІЧНОГО РЕПЕРТУАРУ**

(видання друге, оновлене, доповнене)

ПРОГРАМА-КОНСПЕКТ

навчальної дисципліни
підготовки молодшого спеціаліста
галузі знань 02 «Культура і мистецтво»
спеціальності 025 «Музичне мистецтво»
спеціалізації «Фортепіано»

Івано-Франківськ
«НАІР»
2017

УДК 786.2(073)(075.8)
ББК 85.315.3я73
К 14

Рекомендовано до друку державним методичним центром навчальних закладів культури і мистецтв України як програму-конспект навчальної дисципліни "Методико-виконавський аналіз педагогічного репертуару" (видання друге, оновл., доп.) підготовки молодшого спеціаліста галузі знань 02 "Культура і мистецтво", спеціальності 025 "Музичне мистецтво", спеціалізації "Фортепіано" (довідка № 15 – 11^а від 20.01.2017 р.)

Розробник **Казарцева Т.С.** – викладач-методист Івано-Франківського музичного училища імені Дениса Січинського

Рецензенти:

Кашкадамова Н.Б. – кандидат мистецтвознавства, доцент Львівської національної музичної академії імені М.В.Лисенка
Кузенкова В.П. – викладач-методист вищої категорії Харківського музичного училища імені Б.М.Лятошинського
Чорнобай Л.М. – викладач-методист Рівненського музичного училища РДГУ

Редактор: **Стефурак Р.І.** – доцент кафедри української мови ДВНЗ національний "Прикарпатський університет імені Василя Стефаника"
Комп'ютерний набір – **Печериця А.Д.**

Відповідальна за випуск – **Ремезова Г.Д.**

Казарцева Т.С.

К 14 Методико-виконавський аналіз педагогічного репертуару. Програма-конспект навчальної дисципліни "Методико-виконавський аналіз педагогічного репертуару" (видання друге, оновл., доп.) підготовки молодшого спеціаліста галузі знань 02 "Культура і мистецтво", спеціальності 025 "Музичне мистецтво", спеціалізації "Фортепіано". – Івано-Франківськ: НАІР, 2017. – 148 с.

ISBN 978-966-2716-92-4

УДК 786.2(073)(075.8)
ББК 85.315.3я73

ISBN 978-966-2716-92-4

© Казарцева Т.С., 2017
© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв України, 2017

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПІСКА	5
Сутність новизни методичної концепції дисципліни "Методико-виконавський аналіз педагогічного репертуару" у поетапному формуванні основ педагогічної майстерності студентів-піаністів	7
Критерії оцінювання навчально-пізнавальних досягнень студентів.....	15
Орієнтовний тематичний план.....	16
ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ МВА ПР	
Розділ I. Робота з учнями-початківцями. Педагогічний репертуар I–IV кл. Донотний етап навчання, комплексне виховання початківця	
Теми 1.1–1.7	18
Художньо-технічний розвиток музиканта-виконавця	
Розділи I, II, III, IV. Інструктивно-технічний матеріал (допоміжні вправи, етюди). Етюди художнього плану	
Теми 1.8; 2.12; 3.16	24
Вивчення поліфонічних творів	
Розділи I, II, III, IV. МВА поліфонічних творів	
Теми 1.9; 2.13; 3.17	30
Вивчення творів великої форми	
Розділи I, II, III, IV. МВА творів великої та варіаційної форми	
Теми 1.10; 2.14; 3.18	34
Вивчення творів малої форми	
Розділи I, II, III, IV. Твори малої форми, ансамблі	
Теми 1.11; 2.15; 3.19–3.22	38
МЕТОДИКО-ВИКОНАВСЬКА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ-ПІАНІСТІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНІ ЗАВДАННЯ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ ПСМНЗ	
(методичні рекомендації).....	43
Загальні вимоги до набуття навичок гри на фортепіано.....	47
Таблиця орієнтовних вимог (термін навчання – 8 років) розвитку слухових уявлень та навичок їх втілення.....	51
Таблиця орієнтовних вимог (термін навчання – 8 років) музично-технічного розвитку.....	53
Розвиток особистості майбутнього педагога-музиканта як умова становлення його професіоналізму.....	55
Робоча навчальна програма. Практичні заняття.....	56
Організація самостійної роботи студентів-піаністів.....	64
Проектні технології у творчому навчально-виховному процесі.....	67

Зміст завдань самостійної роботи, форми контролю.....	71
Словник ключових термінів.....	75
ДИДАКТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗМІСТОВИХ АСПЕКТІВ ДИСЦИПЛІНИ МВА ПР	
Тестові завдання для контролю та самоконтролю знань студентів.....	79
АНКЕТА № 1. Моя професія.....	88
АНКЕТА № 2. Перевір себе, заповни таблиці (самоаналіз, самоконтроль, самовдосконалення).....	90
АНКЕТА № 3. Викладач очима студентів.....	93
АНКЕТА № 4. Підготовка до концертного виступу.....	95
ДОДАТОК № 1. Орієнтовний перелік програмових запитань з дисципліни МВА ПР	97
Орієнтовний план теоретичного аналізу музичних творів..	99
ДОДАТОК № 2. Основні критерії оцінювання виступів конкурсантив- виконавців.....	100
ДОДАТОК № 3. Авторська методична розробка відкритого тематичного заняття з дисципліни МВА ПР (III курс, V семестр).....	101
ДОДАТОК № 4. Організація індивідуальної самостійної роботи студентів (III-IV курси, V-VIII семестри).....	104
ДОДАТОК № 5. Вимоги до організації та проведення відкритого тематичного уроку з педагогічної практики.....	107
ДОДАТОК № 6. Формування навичок вербально-виконавської інтерпретації музичних творів (словник емоцій за В.Г.Ражниковим).....	116
Художньо-педагогічна інтерпретація музичного твору (методичні вказівки).....	122
ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТКА-КОНТРОЛЬ № 1. Орієнтовний план методико-виконавського аналізу музичного твору.....	125
ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТКА-КОНТРОЛЬ № 2. Первинний музично- педагогічний діагноз.....	126
ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТКА-ЗАВДАННЯ № 3.....	127
ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТКА-ЗАВДАННЯ № 4.....	128
ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТКА-САМОКОНТРОЛЬ № 5.....	130
Комплексна контрольна робота (варіанти № 1-20).....	132
СУЧАСНІ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ ПОСІБНИКИ.....	142
СПИСОК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	143

Загальний обсяг курсу
Всього – 108 год.
Практичних – 72 год.
Самостійних – 36 год.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна програма-конспект “Методико-виконавський аналіз педагогічного репертуару” зі спеціальності “Музичне мистецтво”, спеціалізації “Фортепіано” призначена для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I-II рівнів акредитації на основі базової та повної загальної середньої освіти.

Навчальна програма-конспект позначає всебічні грані педагогічної роботи викладача-піаніста і розкриває призначення дисципліни, її місце в системі підготовки фахівця. Програму розроблено на основі освітньо-кваліфікаційного рівня підготовки молодшого спеціаліста. Вона відповідає державним стандартам вищої освіти.

Дисципліна включає 2 національних кредити, 3 кредити ECTS, що складає 108 годин, з них: аудиторних – 72 години, практичних – 72 години, самостійна робота – 36 годин.

Програму-конспект розраховано на вивчення дисципліни протягом 4-х семестрів, має чотири розділи, включає практичні заняття та самостійну роботу.

Форми підсумкового контролю визначаються навчальним планом. III-IV курси, V, VII семестри – заліки; IV курс, VIII семестр – державний іспит.

Відповідно до положення “Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах”, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 02.06.1993 р. № 161, результати складання іспитів і диференційованих заліків оцінюються за чотирибальною шкалою: “відмінно”, “добре”, “задовільно”, “незадовільно”.

КОНТРОЛЬ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

Важливим завданням викладачів (для оптимізації педагогічного процесу, його змісту, методів, організаційних форм діяльності) є прогнозування і створення ситуацій, у яких студентам було б науково обгрунтовано розуміння ідеальної моделі “Я – педагог ПСМНЗ”.

Результати досліджень, критичний аналіз, апробація раніше запропонованих форм і методів контролю знань студентів з дисципліни МВА ПР свідчать про можливість та ефективність реалізації модульної системи та рейтингового контролю знань в організації навчального процесу.

Принцип модульного контролю полягає в оцінюванні викладачем рівня знань, умінь та навичок, одержаних студентом у результаті відпрацювання модуля, тобто – розділу. Кожен із компонентів розділу повинен мати відповідне навчально-методичне забезпечення. Необхідною умовою такого забезпечення є відповідні форми контролю – поточний рейтинговий контроль та підсумковий рейтингово-екзаменаційний контроль. Рейтинговий контроль знань в навчально-пізнавальній діяльності студентів орієнтований на перенесення оцінювання з підсумкового контролю на поточний. Крім того, це – рівномірне включення студента в навчання протягом семестру, зниження впливу ситуативних факторів на оцінювання навчально-пізнавальних досягнень.

При розробці алгоритму контрольної діяльності викладача (тестові завдання, анкети, технологічні картки-завдання тощо), слід ширше залучати самих студентів, навчальна діяльність яких спрямована під час контролю на оцінювання власних знань (самоконтроль) та знань своїх однокурсників (взаємоконтроль).

Окремі аспекти організаційно-методичної моделі застосування модульної системи організації навчання та рейтингового контролю знань студентів із дисципліни МВА ПР розроблено згідно з рекомендаціями науково-методичного центру вищої освіти Міністерства освіти і науки України “Нові технології навчання” (науково-методичний збірник, випуск 27, 28).

СУТНІСТЬ НОВИЗНИ МЕТОДИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ДИСЦИПЛІНИ “МЕТОДИКО-ВИКОНАВСЬКИЙ АНАЛІЗ ПЕДАГОГІЧНОГО РЕПЕРТУАРУ” У ПОЕТАПНОМУ ФОРМУВАННІ ОСНОВ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ СТУДЕНТІВ-ПІАНІСТІВ

Україна увійшла в нове тисячоліття, взявши на озброєння нову гуманістичну парадигму освіти, спрямовану на розкриття творчого потенціалу особистості, її самореалізацію. Пріоритетом педагогічної освіти стає формування ціннісних орієнтацій студентів, особистісно-професійного ставлення до розв’язання тих чи тих проблем, відродження культурно-історичних традицій.

Мистецька педагогіка, зокрема музична, – це педагогіка цінностей, основним змістом якої є константні величини духовної культури людства. Вона інтегрує вітчизняні традиції із сучасними інноваційними освітніми тенденціями, сприяє цілісності та системності підготовки студентів у ВНЗ культури і мистецтв I–II рівнів акредитації, ціннісному й смислому наповненню змісту навчання.

Дисципліна “Методико-виконавський аналіз педагогічного репертуару” (МВА ПР) належить до циклу дисциплін професійно-практичної підготовки. У системі спеціальних дисциплін МВА ПР вивчається з опорою на знання студентів із методики навчання гри на фортепіано, історії фортепіанного виконавства, історії української музики, світової музичної літератури і свідчить про інтегративний характер цієї дисципліни, вимагає від студентів оперування поняттями з різних галузей наукових знань: історії, філософії, педагогіки, психології, мистецтвознавства, естетики тощо.

Значимо, у контексті обгрунтування сутності новизни методичної концепції дисципліни МВА ПР у поетапному формуванні основ педагогічної майстерності студентів-піаністів, розробник дотримується трактування поняття інтеграції в загальнонауковому її розумінні як об’єктивного процесу об’єднання диференційованих раніше елементів у нову якість з ознаками цілісності.

Результати пошуково-дослідницького аналізу професійної підготовки студентів музичних училищ до майбутньої педагогічної діяльності дозволили автору-розробнику виявити ряд суперечностей між існуючими вимогами щодо фортепіанної підготовки і низьким рівнем практичних навичок в процесі навчання як основи удосконалення педагогічної майстерності. Цим і обумовлюється актуальність оновлення Програми-конспекту з дисципліни “Методико-виконавський аналіз педагогічного репертуару” для студентів III–IV курсів музичного училища.

В зв’язку з цим слушно зауважити, що основною педагогічною умовою удосконалення методико-виконавської підготовки студента-піаніста постає подолання суперечності між необхідністю інтеграції дисциплін та реальним станом, де кожний викладач надає знання по своєму предмету і не навчає їх комплексному застосуванню. Змістові аспекти Навчальної програми-конспекту апробовано у ВНЗ культури і мистецтв I–II рівнів акредитації 2001–2016 р. (м.м. Івано-Франківськ, Харків, Київ, Львів, Луганськ, Северодонецьк, Чернівці, Рівне, Кам’янець-Подільський, Тернопіль).

Таким чином, дидактичними умовами інтеграції є: наявність спільних цілей та завдань навчання, спільних об’єктів для засвоєння, використання єдиних понять та термінів, забезпечення єдиної логіки засвоєння навчальної інформації, що уможливить забезпечення інтеграції в системі споріднених дисциплін, зокрема фахових (спеціальне фортепіано, фортепіанний ансамбль, камерний ансамбль, виконавська практика, методика навчання гри на фортепіано, МВА ПР, історія фортепіанного виконавства).

Класифікувати інтеграцію як педагогічну проблему дозволяє визначеність характеристик інтеграції. Тому, у створенні Програми-конспекту МВА ПР автором використано систематизацію характеристик, згідно з якою:

- *цільові характеристики* дозволяють окреслити мету інтеграції, її результати (формування професійних умінь, наближення музично-педагогічної мети, завдань навчання у наповненні змісту професійної діяльності);

- *до змістових характеристик* належить логіко-змістова структура інтегративних процесів (елементи, рівні, масштаби та форми інтеграції);
- *структурні характеристики* інтегративних процесів відображають їх певну поетапність: I курс “Вступ до спеціальності”, II курс “Методика навчання гри на фортепіано”, “Основи психології та педагогіки”, III–IV курси “МВА ПР” і педагогічна практика, II–IV курси – “Вдосконалення індивідуальних здібностей”.
- *процедурні характеристики* дозволяють встановити шляхи здійснення інтеграції.

Таким чином враховано визначені напрями фортепіанної підготовки, які об’єднують суб’єктно-мотиваційний, процесуальний та творчий компоненти. Такий підхід уможлиблює впровадження організаційно-методичної системи як механізму удосконалення рівня методико-виконавської підготовки в поетапному формуванні основ педагогічної майстерності студентів-піаністів III–IV курсів. В основу такої моделі, яка заслуговує схвалення, покладено взаємозалежність та взаємодію процесуальної та особистісної структур: зовнішнього навчально-виховного впливу та внутрішнього самовпливу (самовдосконалення, самокорекція, самопізнання, самореалізація, саморефлексія).

Традиційна дисциплінарна модель реалізації змісту фортепіанного навчання в мистецьких ВНЗ I–II рівнів акредитації, зокрема в музичних училищах, забезпечувала підготовку поколінь фахівців відповідно до вимог часу. Вивчаючи методичні системи яскравих особистостей музичної освіти різних періодів її становлення (О.Алексеев, В.Барвінський, Л.Баренбойм, Г.Нейгауз, Г.Коган, С.Савшинський, М.Фейгін, Б.Яворський, О.Криштальський, О.Ейдельман, М.Крушельницька, І.Крих), знаходимо продовження історично усталеного у фортепіанній педагогіці принципу інтегрованого підходу до навчально-виховного процесу в мистецьких ВНЗ I–II рівнів акредитації України.

Мета дисципліни – підготовка студентів до майбутньої професійної діяльності як “вчителя музики” (Нейгауз) шляхом усвідомленого розуміння теоретичного музичного матеріалу, емоційного сприймання та виконання педагогічного репертуару для учнів-піаністів початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів (ПСМНЗ). Студенти повинні широко застосовувати асоціативні зв’язки між музичними творами, творами інших мистецтв та життєвими явищами, вільно і професійно використовувати спеціальну музичну термінологію в аналізі, висновках та узагальненнях щодо прослуханого чи виконаного твору, самостійно і творчо використовувати набуті знання, уміння та навички, креативні здібності в музично-педагогічній діяльності, реалізуючи високий рівень художнього мислення у творчому самовиявленні.

Завдання дисципліни – сприяти формуванню особистісно-ціннісного ставлення студентів до процесів, що відбуваються у вітчизняній музичній педагогіці на різних етапах її становлення, засвоєнню методико-виконавських знань, розвитку вміння здійснювати художньо-педагогічний аналіз музичних явищ і процесів. А також стимулювати творчу активність, спрямовану на виявлення та актуалізацію цінного практичного досвіду в галузі музичної культури та освіти, його екстраполяцію у власну пошуково-дослідницьку та музично-педагогічну практику майбутнього вчителя музики.

Вивчення студентами дисципліни МВА ПР передбачає оволодіння знаннями, а саме:

- цілісний підхід до історії фортепіанної педагогіки;
- принципи періодизації процесу розвитку української музичної педагогіки та особливості розвитку фортепіанної методики на різних історичних етапах;
- сучасні тенденції розвитку фортепіанної педагогіки і методики в Україні;
- методи психолого-педагогічного дослідження процесів музично-педагогічного діагнозу.

Набуті знання дають змогу сформувати вміння:

- виявляти зв’язки між процесами розвитку музично-педагогічної,

філософської та художньо-естетичної думки;

- здійснювати музично-педагогічний, порівняльний аналіз процесів розвитку вітчизняної та зарубіжної мистецької педагогіки, зокрема фортепіанної;
- характеризувати особливості фортепіанної педагогіки, методики на різних етапах розвитку та виявляти в досвіді минулого ідеї актуальні для сучасності;
- формулювати особистісно-професійну позицію стосовно різних музично-педагогічних явищ і процесів, аргументувати власні погляди для вирішення сучасних проблем художньо-педагогічної практики в методико-виконавському аналізі педагогічного репертуару.

Вивчення педагогічного репертуару у взаємозв’язку з іншими дисциплінами професійно-практичного циклу (методика, педагогіка та психологія, педагогічна практика, спеціальність, концертмейстерський клас, фортепіанний ансамбль), спричиняє набуття студентом-піаністом навичок самостійної роботи з текстом, розвиток умінь методично грамотно аналізувати музичні твори залежно від рівня складності, художнього змісту твору, його структурних закономірностей, виконавських прийомів, а також методико-виконавську доцільність його вивчення учнями-піаністами.

Пропонуємо вивчати педагогічний репертуар (ПР) по розділах, які рекомендовані в орієнтовно-тематичному плані і надають студентові бачення перспектив поетапного формування й розвитку всього комплексу знань, умінь, навичок учня-піаніста музичного відділення ПСМНЗ (донотний період навчання, 1–4 кл., 5–6 кл., 7–8 кл.). Крім того, вивчаючи ПР, студент повинен оволодіти навичками планування роботи з учнем із врахуванням диференційованого підходу, складаючи індивідуальну програму на півріччя для різних за здібностями й підготовкою учнів. А також майбутній вчитель повинен виявляти комплекс музично-професійних і психологічних даних учня, об’єм та рівень засвоєння ним виконавських навичок відповідно до вимог Програми для музичної школи (м. Київ 2006 р.). Тому, на нашу думку, доцільно ознайомити студента зі структурою музично-педагогічного “діагнозу” як показника педагогічної майстерності.

Обґрунтовуючи план-конспект відкритого тематичного уроку, студент повинен виявити вміння планувати та використовувати різні форми, методи роботи під час проведення практичного заняття з учнями різних класів, які спрямовані на активізацію їх творчої діяльності в процесі навчання, розвиток художнього мислення, формування навичок самостійної роботи.

Протягом курсу навчання з дисципліни МВА ПР викладач всебічно “пробуджує” активний інтерес студента-піаніста до вирішення професійних завдань, сміливо залучає до процесу музично-педагогічного діагностування, розробки проблемно-пошукових методів організації навчання та виховання.

В основу структурування дисципліни МВА ПР покладено гуманістичний, проблемний та монографічний підходи.

Основою гуманістичного підходу є індивідуалізація та диференціація навчання і виховання, що передбачає використання особистісних підходів, програм розвитку і зорієнтований до радості учіння, до творчості; розвиток між учнем та вчителем музики, близьких, демократичних і, в цілому, гуманних відносин, що забезпечить становлення в кожному учневі емпатії, самоствердження, максимальний психологічний комфорт для розвитку дитини, умов для її самовираження.

Проблемний підхід полягає у виявленні причинно-наслідкових зв'язків між явищами та процесами й передбачає кілька стрижневих тем, які розглядаються на різних етапах становлення фортепіанної педагогіки в Україні, а саме:

- значення духовної культури для розвитку мистецької педагогіки та музичної освіти;
- особливості загальної та професійної музичної освіти;
- співвідношення традицій педагогічних принципів у передачі досвіду музичної діяльності від одного покоління до іншого;
- особливості взаємодії вітчизняного та зарубіжного музично-педагогічного досвіду у фортепіанному виконавстві;
- становлення та розвиток відчизняної фортепіанної педагогіки, методики;
- репертуарні збірники, навчально-методичні посібники, авторські

школи в Україні.

Монографічний підхід передбачає вивчення методико-виконавського досвіду аналізу музичних творів у принципових положеннях педагогів-майстрів вітчизняної та зарубіжної фортепіанної педагогіки.

Змісту дисципліни притаманна відкритість (для розширення і поглиблення) та варіативність (вилучення тих чи тих тем, введення нових, заміна тощо) відповідно до обсягу загального бюджетного часу, відведеного на вивчення навчальної дисципліни.

Структурування змісту дисципліни зумовило його орієнтовно-тематичний план, що конкретизує кількість годин на практичні заняття з кожної теми, а також на самостійну роботу.

Відповідно до сучасних вимог ВНЗ I–II рівня акредитації (коледжі культури і мистецтв, музичні училища) в процесі розробки змістових аспектів дисципліни було введено комплекс практичних завдань, спрямованих на активізацію самостійної роботи студентів, дібрано низку усних експрес-запитань, тем для письмових бліц-опитувань, які сфокусовані на перевірку вміння студентів швидко орієнтуватися в навчальному матеріалі й передбачають лаконічні відповіді.

Більш розгорнутих та аргументованих відповідей потребують міні-твори, різні види письмових робіт, що зорієнтовані на виявлення професійної позиції студентів стосовно музично-педагогічних явищ і процесів, а саме: варіанти комплексної контрольної роботи, твори-роздуми типу “моя професія”, “викладач очима студентів”, “моя перша зустріч з учнями музичної школи, їхніми батьками”, “мої перші сходянки до педагогічної майстерності” тощо.

Індивідуальні навчально-пізнавальні завдання (ІНПЗ) впроваджені в практику підготовки фахівців у вищих навчальних закладах культури і мистецтв порівняно недавно. Вони скеровані на формування здатності студентів до самостійного музично-педагогічного аналізу, пошуку першоджерел, опрацювання науково-методичної літератури, сучасної періодики, виявлення актуальних педагогічних ідей для розвитку фортепіанної методики в Україні.

Водночас ІНПЗ націлені на актуалізацію творчого потенціалу студентів,

вони створюють креативне поле для впровадження в навчальний процес інноваційних педагогічних технологій (ділових ігор, рольових ситуацій, диспутів тощо), зокрема таких, як захист міні-рефератів, міні-доповідей, методичних доповідей із призначенням опонентів із числа студентів групи, усне та письмове рецензування означених видів робіт. Така форма роботи сприяє розвитку творчого, критичного мислення, формуванню особистісно-професійного ставлення студентів до методико-виконавських завдань, розвитку навичок оцінювання, комунікативної культури (оволодіння вмінням дискутувати, вести діалог, аргументовано і толерантно відстоювати свою думку).

З метою активізації інтелектуальної діяльності студентів завдання для практичних занять (семінар, колоквиум) розроблялись із наголосом на самостійно-творчий компонент. Наприклад, до змісту практичних робіт входить моделювання гіпотетичних (уявних) відкритих тематичних уроків на різних етапах музично-технічного розвитку учнів ПСМНЗ, підбір педагогічного репертуару із врахуванням психолого-педагогічної характеристики, рівня музичних здібностей, фортепіанної підготовки.

При вивченні та закріпленні тем, присвячених сучасному розвитку фортепіанної педагогіки, студенти повинні здійснювати порівняльний аналіз репертуарних збірників, навчально-методичних посібників, новітніх методичних напрацювань, авторських шкіл, які функціонують в Україні, порівнювати вітчизняний і зарубіжний досвід з визначенням власної професійної позиції тощо.

Для поточного контролю і самоконтролю навчально-пізнавальних досягнень студентів розроблено навчальні тести, мета яких – виявлення знань та умінь студентів з фортепіанної педагогіки та методики.

У програмі подано орієнтовний перелік сучасних навчально-методичних посібників, а до основних тем з фортепіанної педагогіки і методики – список навчально-методичної літератури.

Рівні авчальних досягнень		За 5-ти бальною шкалою	За 12-ти бальною шкалою	КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ
1		2	3	4
Початковий	"незадовільно"	2-	1	Студент здатний сприймати та виконувати окремі фрагменти музичних творів з конкретним образно-художнім змістом, виявляє недостатньо сформовані вміння та навички, володіє незначною частиною спеціальної музичної термінології, його словниковий запас дозволяє викласти думку на елементарному рівні
		2	2	
		2+	3	
Середній	"задовільно"	3-	4	Студент здатний сприймати і відтворювати значну частину музичного матеріалу, але має нечітко сформоване художнє мислення, не завжди послідовно та логічно характеризує музичні твори, його розповідь потребує уточнень і додаткових запитань; виявляє знання і розуміння основних теоретичних положень, але не завжди вміє самостійно зробити аналіз-інтерпретацію музичного твору, порівняння, висновок щодо прослуханої чи виконаної музики; застосування знань та специфічної музичної термінології на практиці задовільне. Виконав 50 % обсягу завдань самостійної роботи
		3	5	
		3+	6	
Достатній	"добре"	4-	7	Студент уміє сприймати і виконувати музичні твори, досить повно аналізує художньо-образний зміст твору, але має стандартне мислення, йому бракує обґрунтованих висновків, асоціацій, узагальнень, не завжди вміє поєднувати музичні твори та життєві явища; допускає несуттєві помилки у використанні спеціальної музичної термінології, які потребують зауваження чи коригування; трапляються поодинокі недоліки у виконанні музичного твору і художньо-образному оформленні його роздумів про виконану і прослухану музику. Виконав 80 % обсягу завдань самостійної роботи
		4	8	
		4+	9	
Високий	"відмінно"	5-	10	Студент має глибокі, свідомі знання теоретичного музичного матеріалу, здатний їх систематизувати, узагальнювати, емоційно сприймати та виконувати музичні твори, широко застосовувати асоціативні зв'язки між музичними творами, творами інших мистецтв та життєвими явищами; вільно та усвідомлено використовувати спеціальну музичну термінологію в роздумах, висновках та узагальненнях щодо прослуханого чи виконаного твору, пропонує нетипові, цікаві художньо-творчі уявлення; рівень світосприйняття та світовідчуття мистецького мислення достатньо високий; самостійно і творчо використовує набуті знання, вміння та здібності в музичній діяльності, має високий рівень творчого самовиявлення у різних видах музично-педагогічної діяльності. Виконав 100 % обсягу завдань самостійної роботи
		5	11	
		5+	12	

ОРИЄНТОВНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ заняття	№ теми	НАЗВА РОЗДЛУ, ТЕМИ	Кількість годин		
			заг.	із них:	
				ауд.	сам.
1	2	3	4	5	6
ІІІ КУРС, V СЕМЕСТР					
РОЗДІЛ І					
РОБОТА З УЧНЯМИ-ПОЧАТКІВЦЯМИ. ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕПЕРТУАР 1-4-х класів					
			27	16	11
1	1.1	Основний зміст та завдання дисципліни.	1	1	
2		Додатковий етап навчання, комплексне виховання початківця	2	1	1
	1.2	Різноманітні п'єси, що розвивають координацію рухів та слухові уявлення			
	1.3	Музичний матеріал та розробка завдань, необхідних для засвоєння нотної грамоти			
	1.4	Вправи (без інструменту та на інструменті), які формують піаністичний апарат на початковому етапі навчання			
	1.5	Усвідомлення залежності прийомів звуковидобування від характеру музики; знайомство зі штрихами; закономірності підбору аплікатури; підбір по слуху, транспонування	1		1
3	1.6	Завдання на розвиток творчого самостійного музично-виконавського мислення учня, ілюстрування (дотворення, створення, гармонізація мелодій), простий супровід; завдання на виховання почуття ритму, метро-ритмічної пульсації	2	1	1
4	1.7	Огляд методичних посібників для початківців.	2	1	1
Педагогічний репертуар 1-4-х класів					
5-6	1.8	Інструктивно-технічний матеріал (вправи, етюди).	4	2	2
7-10	1.9	Методико-виконавський аналіз поліфонічних творів: <ul style="list-style-type: none"> твори підголоскового складу (обробки народних пісень); характеристика збірника "Нотний зошит А.М.Баха"; педагогічна спрямованість, жанрові особливості, методико-виконавські завдання; МВА контрастної та імітаційної поліфонії на прикладах "Маленьких прелюдій" Й.С.Баха; поліфонічні твори російських, українських та сучасних композиторів 	6	4	2
11-13	1.10	МВА творів простої тричастинної та варіаційної форми	4	3	1
14-15	1.11	Твори малої форми, ансамблі	3	2	1
16		Підсумкове заняття. Семінар-практикум. Форма контролю – залік	2	1	1
Всього годин за ІІІ курс, V семестр			27	16	11

1	2	3	4	5	6
ІІІ КУРС, VI СЕМЕСТР					
РОЗДІЛ ІІ					
ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕПЕРТУАР 5-6-х класів					
			29	20	9
1-4	2.12	Інструктивно-технічний матеріал (допоміжні вправи, етюди). Етюди художнього плану	6	4	2
5-10	2.13	Поліфонічні твори	8	6	2
11-15	2.14	Твори великої форми (сонатини, сонати, варіації, рондо, концерти)	7	5	2
16-18	2.15	Твори малої форми, ансамблі	4	3	1
19-20		Підсумкове заняття. Аналіз навчальних досягнень студентів з актуалізації опорних знань (АОЗ). Форма контролю – залік	4	2	2
Всього годин за ІІІ курс, VI семестр			29	20	9
Всього годин за ІІІ курс V-VI семестр			56	36	20
ІV КУРС, VII СЕМЕСТР					
РОЗДІЛ ІІІ					
ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕПЕРТУАР 7-8-х класів					
			22	16	6
1-4	3.16	Інструктивно-технічний матеріал (збірники вправ, етюди). Етюди художнього плану	6	4	2
5-10	3.17	Поліфонічні твори	8	6	2
11-16	3.18	Твори великої форми (сонати, варіації, рондо, концерти)	8	6	2
Всього годин за ІV курс, VII семестр			22	16	6
ІV КУРС, VIII СЕМЕСТР					
РОЗДІЛ ІV					
ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕПЕРТУАР 7-8-х класів					
			30	20	10
1-2	3.19	Твори малої форми, ансамблі в 4 руки, для двох фортепіано	4	2	2
3-4	3.20	Твори малої форми (кантілена)	4	2	2
5-8	3.21	Віртуозні твори малої форми	6	4	2
9-18	3.22	МВА музичних творів, які виносяться на державний іспит "Основи педагогічної майстерності"	12	10	2
19-20		Підсумкове контрольне заняття (захист методичних рефератів, доповідей, виконання тестових завдань). Форма контролю – залік	4	2	2
Всього годин за ІV курс, VIII семестр			30	20	10
Всього годин за ІV курс, VII-VIII семестри			52	36	16
Всього годин з дисципліни МВА ІІ, ІІІ-ІV к., V-VIII семестри			108	72	36

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ МВА ПР
РОЗДІЛ І
РОБОТА З УЧНЯМИ-ПОЧАТКІВЦЯМИ
ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕПЕРТУАР 1–4-х класів

У сучасному навчально-виховному процесі творча діяльність повинна стати провідною, бо сприяє розвитку музичних здатностей у комплексі та допомагає розкриттю індивідуальності учня-піаніста. У творчій атмосфері юний вихованець психологічно вільний, ініціативний, емоційний, допитливий, жвавіше мислить та отримує радість від навчання.

Головним принципом творчого виховання є установка на самостійність: ("Сам!"), а не на пасивне запам'ятовування і бездумне заучування. Тому педагог обов'язково повинен планувати на уроці (і додому) завдання, які вимагають вияву творчої ініціативи.

Донотний етап навчання, комплексне виховання початківця

ТЕМА 1.1. Основний зміст та завдання дисципліни

ТЕМА 1.2. Різноманітні п'єси, що розвивають координацію рухів та слухові уявлення

ТЕМА 1.3. Музичний матеріал та розробка завдань, необхідних для засвоєння нотної грамоти

ТЕМА 1.4. Вправи (без інструменту та на інструменті), які формують піаністичний апарат на початковому етапі навчання

ТЕМА 1.5. Усвідомлення залежності прийомів звуковидобування від характеру музики; знайомство зі штрихами; закономірності підбору аплікатури; підбір по слуху, транспонування

ТЕМА 1.6. Завдання на розвиток творчого самостійного музично-виконавського мислення учня, ілюстрування (дотворення, створення, гармонізація мелодій), простий супровід; завдання на виховання почуття ритму, метро-ритмічної пульсації

ТЕМА 1.7. Огляд методичних посібників для початківців

Актуалізація опорних знань (АОЗ) з методики навчання гри на інструменті. Робота з учнями-початківцями

- Специфіка початкового навчання.
- Методика проведення уроку з піаністом-початківцем.
- Засвоєння нотної грамоти на індивідуальних уроках з фаху.
- Розвиток слуху на донотному етапі навчання.
- Виховання почуття ритму, творчих здібностей учня.
- Початкове формування піаністичного апарату (фізичні вправи і перший досвід звуковидобування).
- Засвоєння основних прийомів гри, техніки виконання штрихів.
- Передумови розвитку вмінь, навичок читання нот з листа.
- Засвоєння різновидів педалізації.
- Залучення початківця до вивчення гам.

Виконання самостійних завдань:

- демонстрація наочних і нотних посібників для засвоєння початкових понять про музичну мову і виховання музичних здібностей;
- підбір музично-ілюстративного матеріалу (різноманітних і різноманітних п'єс) для виховання в учня-початківця всіх видів слуху, почуття ритму, мислення, емоційного відгуку на музичні образи, творчої ініціативи.

Заняття проходять у формі "рольової гри" для осмислення проблем, пов'язаних із організацією піаністичного апарату. Показ вправ: без інструмента (для усвідомлення фізичних можливостей всіх частин ігрового апарату, відчуття вільності м'язів і зібраності, активізації пальцевих рухів); на інструменті (штрихи нон легато, легато); техніка педалізації.

Виготовлення наочних посібників для донотного етапу навчання:

- картки з інтонаційно-гармонічними і ритмічними формулами;

- одно-, дво-, п'ятилінійний нотні стани без ключового знаку, одинадцятилінійний нотний стан з двома ключами і ноти для викладення;
- екран з набором блідих і яскравих кружечків (для засвоєння слабких і сильних долей);
- драбинка-звукоряд з фігуркою, яка переміщується ("лізе Котик по драбинці");
- терцієве розташування нот на лінійках і між ними;
- схематичне зображення регістрів, октав з малюнками, аплікаціями (звірів, птахів, людей...), які сприяють висотно-тембральній асоціації звучання фортепіано.

Контрольні запитання на закріплення матеріалу (експрес-контроль):

1. Як ви розумієте комплексне виховання початківця?
2. Яким чином методи роботи з малоком залежать від його психологічних особливостей?
3. Які форми роботи слід використовувати на уроках з учнем-початківцем?
4. Які методи роботи з учнем-початківцем найбільш доцільні?
5. Специфіка навчання початківців на індивідуальних уроках з фаху.
6. Головні умови засвоєння нотної грамоти учнем-початківцем на уроках з фаху?
7. Які форми роботи слід використовувати на уроках з учнем-початківцем для розвитку різновидів слуху?
8. Чого навчається учень, прослуховуючи і аналізуючи різнохарактерні п'єси?
9. Яких форм роботи потребує розвиток почуття ритму в учнів-початківців, у якій послідовності формувати первинне почуття ритму?
10. Що таке словесна ритмізація і метризація? Як їх застосовувати в музичному навчанні?

12. Як виховувати в учня художнє почуття ритму?
13. Мета творчого виховання учня.
14. Які творчі завдання доцільно задавати учневі на "донотному" етапі навчання?
15. Які творчі завдання (і чому) найкраще сприяють розвитку всіх музичних здібностей?
16. Мета варіювання, дотворення і доповнення музичного тексту.
17. На яких творчих завданнях слід акцентувати учня в роботі над репертуаром?
18. Мета вправ без інструмента на великі і дрібні пальцеві рухи.
19. З чим повинен бути пов'язаний перший досвід звуковидобування?
20. Які основні прийоми гри повинен засвоїти учень на початковому етапі навчання і в якій послідовності?
21. Техніка виконання штрихів non legato, legato.
22. Яке значення має артикуляція у вихованні піаністичних навичок?
23. Дотримування яких принципів забезпечує розвиток умінь, навичок читання нот з листа?
24. Мета вивчення гам у ДШЕВ.
25. У якій послідовності краще залучати учня до гри гам?

Навчальні посібники:

1. Артоболевская А. Первая встреча с музыкой. Изд. 4. – М., 1989.
2. Баренбойм Л., Брянская Ф., Перунова Н. Путь к музицированию. Школа игры на фортепиано. – Л., 1981.
3. Баренбойм Л., Перунова Н. Путь к музыке, – Л., 1988.
4. Гнесина Е.Ф. Фортепианная азбука. – М., 1978, 2005.
5. Лещинская И., Пороцкий В. Малыш за роялем. – М., 1992.
6. Лиховицкая С. Задания для развития самостоятельных навыков при обучении фортепианной игре в младших классах детских музыкальных школ. – Л., 1975.

7. Подвала В. Створюймо музику! 1–2 класи. – К., 1990.
8. Рябов И., Рябов С. Пианист. Шаг за шагом. 1 класс. – К., 1991.
9. Смирнова Т.И. Интенсивный курс по фортепиано. Учебное пособие ALLEGRO. Тетрадь №0 и два аудио компакт диска. Мои первые песенки. – М., 2008.
10. Тургенева Э., Малюков А. Пианист-фантазер. – М., 1988.
11. Хереско Л. Музыкальные картинки. – Л., 1978.
12. Шульгина В., Маркевич Н. Юным пианистам. – К., 1985.

Рекомендована література:

1. Алексеев А. Методика обучения игре на фортепиано. Гл. IV “Чтение нотного текста”. Гл. V “Начальное обучение”. – М., 1971, 1978.
2. Баренбойм Л. Музыкальная педагогика и исполнительство. Об основных тенденциях музыкальной педагогики XX века. Гл. IV, V. – Л., 1974.
3. Баренбойм Л. Путь к музицированию. – М., – Л., 1973. Гл. II “Фортепиано и начальное музыкальное обучение”. Гл. III “Обзор фортепианных школ для начинающих”.
4. Брянская Ф. Формирование и развитие навыка игры с листа пианиста в первые годы обучения. – М., 2005.
5. Ветлугина Н.А. Музыкальное развитие ребенка. – М., 1968.
6. Вопросы музыкальной педагогики. Вып. 1 / Ред.-сост. В.А.Натансон. Ст.: Ключарева Т. “Развитие слухового, музыкального и художественного восприятия в начальном периоде обучения”. Цейтлин Е. “К вопросу об организации руки начинающего пианиста в “донотном” периоде обучения”. – М., 1979.
7. Вопросы фортепианной педагогики. Вып. 2 / Ред.-сост. В.А.Натансон. Ст.: Гольденвейзер А. “О музыкальном воспитании и обучении детей”. Цейтлин Е. “Организация руки начинающего пианиста”. – М., 1967.
8. Вопросы фортепианной педагогики. Вып. 3 / Ред.-сост. В.А.Натансон. Ст.: Лерман М. “О некоторых задачах обучения будущего пианиста”.

- Ляховицкая С. “Развитие активности и самостоятельности учащихся”. Фейгин М. “Музыкальный опыт учащихся”. – М., 1971.
9. Вопросы фортепианной педагогики. Вып. 4 / Ред.-сост. В.А.Натансон. Ст.: Брянская Ф. “Навык игры с листа”. Галич В. “О развитии внутреннего слуха, творческой инициативы и фантазии на индивидуальных занятиях в фортепианных классах”. Савшинский С. “Детская фортепианная педагогика” (стр. 3–30). – М., 1976.
10. Воробкевич Т.П. Методика викладання гри на фортепіано. Гл. II “Основи початкового навчання”. Гл. IV “Педаль на початковому навчанні”. Гл. V “Читання нот з листа”. – Львів, 2001.
11. Кузенкова В.П. Методика навчання гри на інструменті (фортепіано). Програма-конспект для ВНЗ культури і мистецтв I–II рівнів акредитації. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2008. – 180 с.
12. Любомудрова Н. Методика обучения игре на фортепиано. Гл. VIII “Основные вопросы работы с начинающими”. – М., 1982.
13. Михелис В. Первые уроки юного пианиста. – Л., 1962.
14. Нейгауз Г. Об искусстве фортепианной игры. Гл. I. Стр. 21–30. – М., 1967, 1973, 2005.
15. Ребенок за роялем. Сборник статей / Ред.-сост. Ян Достал. – М., 1981.
16. Рябов И., Мурзина Е. Фортепиано. 1 класс. – К., 1988.
17. Тимакии Е.М. Воспитание пианиста. Разд. I “Значение первоначальных навыков в процессе пианистического развития”. – М., 1984, 2004.
18. Цыпин Г.М. Обучение игре на фортепиано. Гл. 7, §§ 4, 5, 9. – М., 1984.
19. Шмидт-Шкловская А. О воспитании пианистических навыков. – Л., 1985.
20. Щанов А. Фортепианная педагогика. Гл. III. – М., 1960.

ХУДОЖНЬО-ТЕХНІЧНИЙ РОЗВИТОК МУЗИКАНТА-ВИКОНАВЦЯ

Розвиток техніки на всіх етапах становлення виконавського мистецтва є головним питанням музичної педагогіки, методики. Кожна епоха і кожна школа висувала свою теорію, роблячи помилки і знаходячи оптимальні вирішення. Сучасна фортепіанна педагогіка та методика сприйняла кращий досвід минулого, підсумувала всі досягнення і надала спеціальне місце проблемі технічного розвитку виконавців-піаністів у музично-педагогічній діяльності.

У широкому розумінні техніка піаніста – це володіння всіма прийомами виконавства, які забезпечують якісне звуковидобування (туше), різноманітну артикуляцію й фразування, динаміку, витончену педалізацію, майстерність у поліфонічній грі, а також швидкість і спритність.

У вузькому сенсі – це вміння у швидких темпах грати рівно за звуком і ритмом. Загальновідома істина, що техніка – лише засіб для досягнення мети. Однак без цього засобу мети не досягти. Тому на всіх етапах навчання варто вважати цей засіб метою і повернути увагу учня до технічного тренування.

Фактура фортепіанних творів складається з різних музично-технічних елементів, які необхідно засвоювати під час навчання у певній послідовності. Педагог-піаніст на заняттях приділяє увагу вивченню вправ на основі *гам, арпеджіо, фігурних послідовностей, подвійних нот, акордів, октав* та інших елементів фортепіанної техніки. Технологія втілення різноманітних штрихів, різних градацій звучання, складних комбінацій ритмічних малюнків завжди тісно пов'язана з удосконаленням рухової сторони виконання, слухових здібностей і ментальності учня. Техніка піаніста розвивається шляхом розумної та систематичної праці. Якість техніки залежить від методів, якими вона випрацьовується.

Праця над розвитком техніки під час навчання учня повинна бути цілеспрямованою, різносторонньою та багатогранною. Оволодіння гами й вправами є частиною домашніх занять, які виховують уміння, навички для виконання музичних творів. Виконавську віртуозність, крім досягнення

технічної вправності, слід виховувати на свободі плечевого поясу, зручності, “слухняності рук” у запланованому звучанні сценічного виконання. Власне, для виховання завдань технічної вправності й виник жанр *інструктивного етюду*. Робота над етюдами формує психофізичну єдність звукових уявлень і техніки, вимагає великої концентрації уваги до відчуттів м'язового тону, розподілу уваги між двома руками та виконавсько-рухової свободи. Крім того, вона тренує технічну витривалість.

Тому *послідовність у виборі етюдів* не повинна носити випадковий характер, а відповідати стратегічному й тактичному плануванню технічного розвитку учня-піаніста. Педагог повинен пропонувати етюди різних видів та елементів техніки, знаходити для кожного учня індивідуальну послідовність еподів, щоб він міг побачити технічну проблему в її перспективному розвитку, з цікавістю та творчим захопленням працювати над етюдом.

У роботі над етюдами треба переконати учня, що художній і технічний компоненти обдарування взаємовпливають один на одного, що музично-виконавський розвиток завжди взаємодіє з розвитком його технічних можливостей.

РОЗДІЛ I

ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕПЕРТУАР 1–4-х класів

ТЕМА 1.8. Інструктивно-технічний матеріал (вправи, етюди)

РОЗДІЛ II

ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕПЕРТУАР 5–6-х класів

ТЕМА 2.12. Інструктивно-технічний матеріал (допоміжні вправи, етюди).

Етюди художнього плану

РОЗДІЛ III, IV

ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕПЕРТУАР 7–8-х класів

ТЕМА 3.16. Інструктивно-технічний матеріал (збірники вправ, етюди). Етюди художнього плану

Актуалізація опорних знань (АОЗ) з методики навчання гри на інструменті. Художньо-технічний розвиток музиканта-виконавця

- Поняття про піаністичну техніку.
- Типи техніки. Види техніки та їх відмінність за фактурними викладеннями і прийомами гри.
- Елементи техніки та їх засвоєння (за Г.Нейгаузом).
- Методи і способи роботи над технічними труднощами у фортепіанній фактурі.
- Робота над інструктивними етюдами: типові недоліки виконання, причини їх появи та способи виправлення, послідовність у роботі.

Виконання самостійних завдань:

- надати приклади елементів техніки з учнівського репертуару, зразки прийомів гри в різних видах техніки;
- визначення способів, варіантів і методів роботи над технічними труднощами;
- нотні приклади різних фактурних викладень;
- зразки елементів техніки в інструктивних і художніх етюдах;
- виконавський показ прийомів гри різних елементів техніки.

Нотний матеріал:

1. Беренс Г. 32 избранных этюда, ор. 61, 88.
2. Бертини А. 28 избранных этюдов, ор. 29, 32.
3. Клементи М. 29 избранных этюдов под ред. К.Таузіга.
4. Кобилянський А. Сім октавних етюдів.
5. Крамер Й. Избранные этюды, ор. 60.
6. Куллак Т. Октавні етюди, ор. 48.

7. Лешгорн А. Этюды, ор. 66.
8. Лешгорн А. Школа беглости, ор. 136.
9. Ліст Ф. Юнацькі етюди.
10. Мошковський М. 15 віртуозних етюдів, ор. 72.
11. Черні К. – Гермер Г.. Етюди. Зощ. I та II.
12. Черні К. Школа біглості, ор. 299.
13. Черні К. Мистецтво біглості пальців, ор. 740.
14. Інші етюди за власним вибором.

Контрольні питання для закріплення матеріалу (експрес-контроль):

1. Визначення терміна “техніка” в широкому та вузькому розумінні.
2. Через які помилки прийшло розуміння розвитку техніки піаніста протягом всієї історії фортепіанної педагогіки?
3. Які позитивні ідеї минулого сприйняла сучасна фортепіанна педагогіка?
4. Хто і як класифікував технічні прийоми гри за стильовими особливостями?
5. На які види поділяється вся “техніка” (у вузькому розумінні) – за фактурними викладеннями чи прийомами гри? Які це фактурні викладення? Які прийоми гри? (загальне визначення).
6. За якими елементами класифікував усі технічні труднощі Г.Нейгауз?
7. Як виховувати туше і вміння слухати довгі звуки?
8. Які навички можна набути в позиційній грі?
9. Яких умінь потребує гра гам і гамоподібних викладень? Як набувати ці вміння?
10. Який прийом слід застосовувати в репетиційній техніці?
11. Які рухи допомагають виконанню арпеджіо всіх видів та гармонічних фігурацій?
12. Яких прийомів потребує гра подвійних інтервалів?
13. Що є головним у виконанні акордів? Як відпрацьовувати акордову техніку?

14. Як удосконалювати технічну вправність у стрибкоподібних рухах?
15. Які вимоги до виконавця висуває техніка гри поліфонічних викладень?
16. Якими методами тренування слід користуватись для подолання технічних труднощів?
17. Як відрізняється музичне групування від музичного фразування?
20. Які типові недоліки у виконанні інструктивних етюдів потребують застережень або виправлення?
21. Чому саме інструктивні вправи та етюди найкраще сприяють розвитку техніки учня?
22. Які вміння та навички повинен набути учень в роботі над інструктивним матеріалом?
23. Яку роль виконують художні завдання в роботі над етюдами?
24. Завдання педагога на всіх етапах роботи з учнем над інструктивним чи художнім етюдом.

Рекомендована література:

1. Алексеев А. Методика обучения игре на фортепиано. Гл. IV "Работа над различными видами фортепианного изложения"; Гл. V, VI, VIII. ("Этюды"). – М., 1971, 1978.
2. Алексеев А. Работа над музыкальным произведением с учениками школы и училища. Раздел I, гл. 8, 10. – М., 1957.
3. Бирмак А. О художественной технике пианиста. – М., 1973.
4. Воробкевич Т. П. Методика викладання гри на фортепіано. Гл. III "З історії технічних проблем". "Праця над розвитком техніки". – Львів, 2001.
5. Гат Й. Техника фортепианной игры. – М., 1967.
6. Кузенкова В.П. Методика навчання гри на інструменті (фортепіано). Програма-конспект для ВНЗ культури і мистецтв I–II рівнів акредитації. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2016. – 180 с.
7. Либерман Е. Работа над фортепианной техникой. – М., 1985, 2003.
8. Любомудрова Н. Методика обучения игре на фортепиано. Гл. VII

"Развитие технических навыков учащихся". – М., 1982.

9. Мартинсен К. Методика индивидуального преподавания игры на фортепиано. – М., 1977, 2003.
10. Нейгауз Г. Об искусстве фортепианной игры. Гл. IV. – М., 1967, 1973, 2005.
11. Николаев Л. Очерки по истории фортепианной техники и теории пианизма. – Л., 1980.
12. Терентьева Н. Черни и его этюды. – М., 1978.
13. Тимакин Е.М. Воспитание пианиста. Разд. III "Развитие техники". – М., 1984, 2004.
14. Цыпин Г.М. Обучение игре на фортепиано. Гл. VI "Развитие двигательных умений и навыков". – М., 1984.
15. Шмидт-Шкловская А. О воспитании пианистических навыков. – Л., 1985.
16. Щапов А. Некоторые вопросы фортепианной техники. – М., 1968.
17. Щапов А. Фортепианная педагогика. – М., 1960. Гл. V. Гл. VI.

ВИВЧЕННЯ ПОЛІФОНІЧНИХ ТВОРІВ

Поліфонічна музика епохи бароко кінця XVII та першої половини XVIII століття є важливою частиною педагогічного репертуару, на якому формується виконавський комплекс учня-піаніста.

Виконання поліфонічних творів вимагає різносторонніх слухово-психологічних навиків. До них належать багатоплановість звукомислення, великий обсяг уваги, її гнучкість, рухливість у розподіленні й переміщенні одного голосу на інший, тембральне сприйняття індивідуальності звукоутворення, поєднання відчуття горизонталі й вертикалі фактури слухомислення у “звуковій перспективі” всього музичного матеріалу.

Пошуки єдності дій у поліфонічному творі вимагають специфічної уваги. Вона включає вміння однією рукою вести декілька мелодичних ліній, знаходячи відповідне туше для їх різно-тембрального звучання та виконання всієї ліній поліфонічної тканини-візерунку з властивою для кожного голосу індивідуальною інтонаційною, метро-ритмічною, тембральною і динамічною логікою.

Для проведення занять студенти готують 2–3 твори контрастної та імітаційної поліфонії за рекомендацією викладача. Одне із занять відводиться на обговорення основних проблем, пов'язаних з виконанням на фортепіано поліфонії Й.С.Баха: уртекст та редакції; виразальні можливості інструментів для яких писав Й.С.Бах (клавесин, клавикорд); питання динаміки (динаміко-темброві характеристики, за допомогою яких відображається характер твору в цілому, його частин, гнучко поєднуються мелодії різних голосів; фразування, терасоподібна динаміка тощо); питання артикуляції (залежність вибору штрихів від характеру музики, міжмотивна, внутрішньомотивна артикуляція, правила “вісімки”, “фанфари” та ін.), проблеми темпу, аплікатури, педалізації. Студенти надають самостійну редакцію однієї з інвенцій Й.С.Баха.

У процесі занять конкретизуються педагогічні завдання щодо послідовності роботи з творами поліфонічного складу.

РОЗДІЛ I

ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕПЕРТУАР 1–4-х класів

ТЕМА 1.9 Методико-виконавський аналіз поліфонічних творів:

- твори підголоскового складу (обробки народних пісень);
- характеристика збірника “Нотний зошит А.М.Баха” (педагогічна спрямованість, жанрові особливості, методико-виконавські завдання);
- МВА контрастної та імітаційної поліфонії на прикладах “Маленьких прелюдій” Й.С.Баха;
- поліфонічні твори українських, російських, давніх і сучасних композиторів.

РОЗДІЛ II

ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕПЕРТУАР 5–6-х класів

ТЕМА 2.13 Поліфонічні твори

РОЗДІЛ III, IV

ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕПЕРТУАР 7–8-х класів

ТЕМА 3.17 Поліфонічні твори

Актуалізація опорних знань (АОЗ) з методики навчання гри на інструменті. Вивчення поліфонічних творів

- Мета, завдання педагога в роботі над поліфонічними творами.
- Початковий етап прилучення учня до поліфонічного слухання: прості підголоски, проста імітація, поліфонізований супровід до мелодії, канон.
- Вивчення підголоскової поліфонії.
- Вивчення контрастної (різностемної) поліфонії.
- Вивчення імітаційної поліфонії.
- Текстологічні та виконавські засоби виразності в поліфонії Й.С.Баха.

Виконання самостійних завдань:

- приклади підголоскової, різнотемної та імітаційної поліфонії в збірниках педагогічного репертуару для ДШЕВ, стисла характеристики текстологічних засобів виразності та виконавських завдань;
- окреслення методико-виконавських проблем, які постають перед викладачем на початковому етапі роботи над поліфонією Баха (різнотемною та імітаційною), шляхи і варіанти вирішення цих проблем;
- виконавський показ з учнівського репертуару текстологічних засобів виразності музичної мови Баха, типових особливостей застосування виконавських засобів виразності, що притаманні клавірній музиці;
- прослуховування аудіозапису клавірної музики.

Нотний матеріал:

1. Бах Й.С. "Нотний зошит А.М.Бах".
2. Бах Й.С. Маленькі прелюдії і фуги, Зошит I, II.
3. Бах Й.С. Французька сюїта c-moll., h-moll.
4. Бах Й.С. Інвенції (2-3 голосні).
5. Бах Й.С. Прелюдії та фуги ДТК, ч. I, II.
6. Гендель Г. 12 легких п'єс.
7. Поліфонічні твори українських та російських композиторів.

Контрольні питання для закріплення матеріалу (експрес-контроль):

1. Мета вивчення поліфонії у фортепіанному класі.
2. Завдання педагога в роботі над поліфонією.
3. У якій послідовності слід виховувати в учня-початківця поліфонічне слухомислення?
4. У чому полягає своєрідність вивчення підголоскової поліфонії?
5. Якими способами слід відпрацьовувати підголоскову поліфонію?

6. Які п'єси відносять до контрастної поліфонії?
7. Які характерні особливості мають танцювальні п'єси давніх композиторів?
8. Яких навичок набуває учень в роботі над контрастною поліфонією?
9. Завдання педагога в роботі над контрастною поліфонією.
10. Як учити канони?
11. У чому полягає особливість вивчення імітаційної поліфонії?
12. У чому полягає різниця вивчення поліфонічних творів Баха від поліфонії слов'янських композиторів?
13. Завдання педагога в роботі над імітаційною поліфонією.
14. Визначальні засоби виразності в поліфонії Баха.
15. Особливості використання динаміки у виконанні бахівської поліфонії.
16. Яким чином визначаємо темп в поліфонії Й.С.Баха?

Рекомендована література:

1. Алексеев А. Методика обучения игре на фортепиано. Гл. IV "Полифония". "Полифонические произведения" з глав V, VI. – М., 1971, 1978.
2. Алексеев А. Работа над музыкальным произведением с учениками школы и училища. Раздел I, гл. 7. Раздел II, гл. 1, 2. – М., 1957.
3. Бодки Э. Интерпретация клавирных произведений Й.С.Баха. – М., 1993.
4. Браудо И. Об изучении клавирных сочинений Баха в музыкальной школе. – Л., 1979; – СПб, 2004; – М., 2004.
5. Вопросы музыкальной педагогики. Вып. 1 / Ред.-сост. В.А.Натансон. Ст.: Копчевский Н. "Иоганн Себастьян Бах". – М., 1979.
6. Воробкевич Т.П. Методика викладання гри на фортепіано. Гл. VI "Поліфонічні твори". – Львів, 2001.
7. Калинин Н. Клавирная музыка Баха в фортепианном классе. – Л., 1988.
8. Копчевский Н.А. Клавирная музыка. Вопросы исполнения. – М., 1986.
9. Кузенкова В.П. Методика навчання гри на інструменті (фортепіано). Програма-конспект для ВНЗ культури і мистецтв I-II рівнів акредитації. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2008. – 180 с.
10. Любомудрова Н. Методика обучения игре на фортепиано. Гл. VI "О развитии навыков работы над полифонией". – М., 1982.

11. Милич Б. Воспитание ученика-пианиста. 3–4 кл. ДМШ. – К., 1979.
12. Милич Б. Воспитание ученика-пианиста. 5–7 кл. ДМШ. – К., 1982.
13. Очерки по методике обучения игре на фортепиано. Вып. 2. Ст.: Рабинович И. “О работе над полифонией с учащимися начальных и средних классов ДМШ”; Ройзман Л. “О работе над полифоническими произведениями Й.С.Баха и Г.Ф.Генделя с учащимися-пианистами”; “Об исполнении украшений в произведениях старинных композиторов XVII–XVIII ст.”. – М., 1965.
14. Фейгин М.Э. Мелодия и полифония в первые годы обучения фортепианной игре. – М., 1960.

ВИВЧЕННЯ ТВОРІВ ВЕЛИКОЇ ФОРМИ

Робота над творами великої форми (сонатинами, сонатами, концертами та варіаційними циклами, рондо) передбачає наявність у учня відповідних знань та вміння узагальнити власні виконавські навички. У порівнянні з п'єсами великі твори мають складнішу форму музичної побудови, основою якої є представлення музичними засобами не тільки різних дійових осіб, а також конфлікту між ними та відповідні драматичні колізії. Багатообразний зміст творів великої форми вимагає вирішення різних художніх та піаністичних завдань, умінь для досягнення єдності виконання.

Мета вивчення творів великої форми – виховання почуття форми, горизонтального мислення, стійкої уваги, розуміння стилю, темпо-ритмічної стійкості, тембрального слуху (інших видів слуху), уяви, виконавської волі, інтелекту. Вивчення творів великої форми має труднощі з ряду причин: великий обсяг тексту, часта зміна ритмічних малюнків, стилістика виконавсько-технічне втілення. Але найбільш специфічними труднощами є розкриття художньо-образного змісту, збереження наскрізного розвитку та цілісності побудови форми.

Художньо-технічні завдання:

1. Виявлення контрасту між темами в сонатній формі, варіаційних циклах, а також їхнього споріднення.
2. Вибір різноманітних виконавських засобів виразності (звуквидобування, динаміки, артикуляції, тембрових барв і т. і.), обумовлених не тільки образністю кожної партії в сонатній формі, кожної варіації або епізодів у рондо, стильових особливостей композитора, а також уявленим інструментуванням (оркестровкою).
3. Керування часом – змінами різноманітних і часто складних ритмів при збереженні єдиного темпу.
4. Уміле використання цезур (включаючи паузи) як засобу виявлення контрастності та побудови форми, їхнє смислове наповнення.
5. Збереження наскрізного розвитку, цілісності форми.
6. Володіння різними фактурними викладеннями, які засвоюються в роботі над етюдами, поліфонією, кантиленою, жанровими п'єсами, вміння швидко перемикає увагу з одного піаністичного прийому на інший.
7. Подолання труднощів у виконанні мелізматики (особливо трелі), поліритмії, поліметрії тощо.
8. Засвоєння різноманітних прийомів гри.

Усі названі завдання взаємозумовлені й повинні вирішуватися одночасно в процесі розкриття композиторського задуму. Розкриття художньо-образного змісту є головним засобом побудови форми, стимулом у вирішенні звукових і виконавсько-технічних завдань.

РОЗДІЛ I

ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕПЕРТУАР 1–4-х класів

ТЕМА 1.10. МВА творів простої тричастинної та варіаційної форми

РОЗДІЛ II

ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕПЕРТУАР 5–6-х класів

ТЕМА 2.14. Твори великої форми (сонатини, сонати, варіації, рондо, концерти)

РОЗДІЛ III, IV

ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕПЕРТУАР 7–8-х класів

ТЕМА 3.18. Твори великої форми (сонати, варіації, рондо, концерти)

Актуалізація опорних знань (АОЗ) з методики навчання гри на інструменті. Вивчення творів великої форми

- Специфіка роботи над творами великої форми; основна мета, вимоги до вивчення сонат і варіацій.
- Вивчення сонатної форми.
- Вивчення варіаційних циклів і рондо.

Виконання самостійних завдань:

- Аналіз методико-виконавських проблем в роботі над творами великої форми з навчального репертуару учнів ДШЕВ.
- Специфіка розкриття образного змісту в творах сонатної форми.
- Специфіка роботи над варіаціями.
- Особливості вивчення форми рондо.

Нотний матеріал:

1. М.Клементі. Сонатини, ор. 36, ор. 37, ор. 38, ор. 26.
2. Ф.Кулау. Сонатини.
3. Д.Чімароза. Сонатини.

4. Сонатини В.А.Моцарта та Л. ван Бетховена.
5. Перші частини окремих сонат Гайдна, Моцарта, Бетховена.
6. Варіації віденських класиків.
7. Варіації українських та російських авторів.
8. Рондо із сонат віденських класиків, сучасних авторів.

Контрольні питання для закріплення матеріалу (експрес-контроль):

1. Мета вивчення великої форми.
2. У чому полягає найбільша трудність вивчати твори великої форми?
3. Художні завдання у творах великої форми.
4. Технічні завдання у творах великої форми.
5. Як найкраще виявити драматургію розвитку музичних образів в сонатній формі?
6. Виконавська організація часу в сонатній формі.
7. Завдання педагога в роботі з учнем над сонатною формою, варіаціями, рондо.
8. У чому полягає специфіка вивчення варіаційних циклів?
9. У чому полягає специфіка вивчення форми рондо?

Рекомендована література:

1. Алексеев А. Методика обучения игре на фортепиано. Гл. V, VI ("Вариационные циклы. Сонатины. Сонаты"). – М., 1971, 1978.
2. Алексеев А. Работа над музыкальным произведением с учениками школы и училища. Раздел II. – М., 1957.
3. Воробкевич Т.П. Методика викладання гри на фортепіано. Гл. VI "Твори великої форми". – Львів, 2001.
4. Воспитание пианиста ДМШ / Сост. Б.Милич. Ст.: Ваулин Е. "Воспитание учеников ДМШ и работа с ними над произведениями крупной формы".

– К., 1964.

5. Как исполняют Бетховена. Мастер-класс под ред. А.М.Меркулова. – М., 2003.
6. Как исполняют Гайдна. Мастер-класс под ред. А.М.Меркулова. – М., 2003.
7. Как исполняют Моцарта. Мастер-класс под ред. А.М.Меркулова. – М., 2003.
8. Кузенкова В.П. Методика навчання гри на інструменті (фортепіано). Програма-конспект для ВНЗ культури і мистецтв I–II рівнів акредитації. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2008. – 180 с.
9. Мазель Л. Строение музыкальных произведений. Гл. IV, V, VIII, IX, XI. – М., 1986.
10. Малинковская А. Фортепианно-исполнительское интонирование. Очерк пятый (гл. 4). – М., 1990.
11. Музыкальная форма / Под ред. Тюлина Ю. Раздел I, гл. 1, 3, 4. Раздел II, гл. 7, 8, 9. – М., 1974.
12. Попова Т.В. О музыкальных жанрах. Гл. “Сонатные циклы и сонатная форма”. – М., 1981.
13. Цукерман В. Анализ музыкальных произведений. Гл. “Вариационная форма”. – М., 1974.

ВИВЧЕННЯ ТВОРІВ МАЛОЇ ФОРМИ

За жанровими ознаками п'єси розрізняють як моторні, скерцозні, танцювальні, токатні, маршові (рухливі) та кантиленні, оповідальні, епічні, декламаційні (ліричні). Кожна з них може бути програмною – з ефектами звукообразності.

Швидкі – моторні, скерцозні п'єси вимагають такої ж роботи, як і етюди, але з тією різницею, що в етюдах художні завдання носять допоміжний характер, а в п'єсах вони є головною метою. Тому в “техніці” повинна бути виражена образна сутність музики. Але до них додаються проблеми художньої інтерпретації. Зростає роль темпо-ритмічної образності, пошуків характеру руху, артикуляційних прийомів, динаміки, тембрових барв, агогіки, педалізації.

Рухливі п'єси характеризуються такими ознаками: ясність, виразність звуковидобування; чіткість артикуляції, визначеність рухів (організовані руки), координація; ритмічне фразування, художнє акцентування; метро-ритмічна стійкість; коротка, скупа (переважно пряма) педаль.

У ліричних п'єсах домінує: різноманітність звучання; володіння прийомами “подушечної” техніки, “вагової” гри, зап'ясткової ресори; гнучкість її підкреслена виразністю інтонування; агогіка, *rubato*; художня педалізація.

РОЗДІЛ I

ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕПЕРТУАР 1–4-х класів

ТЕМА 1.11. Твори малої форми, ансамблі

РОЗДІЛ II

ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕПЕРТУАР 5–6-х класів

ТЕМА 2.15. Твори малої форми, ансамблі

РОЗДІЛ III, IV

ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕПЕРТУАР 7–8-х класів

ТЕМА 3.19. Твори малої форми, ансамблі в чотири руки, для двох фортепіано

ТЕМА 3.20. Твори малої форми (кантилена)

ТЕМА 3.21. Віртуозні твори середньої форми

ТЕМА 3.22. МВА музичних творів, які виносяться на державний іспит “Основи педагогічної майстерності”

Актуалізація опорних знань (АОЗ) з методики навчання гри на інструменті. Вивчення творів малої форми

- Специфіка роботи над рухливими п'єсами (моторними, скерцозними, танцювальними, токатними, маршовими). Особливості виконавських засобів виразності та прийомів гри.
- Специфіка роботи над ліричними п'єсами (романсово-пісенними, оповідальними, епічними, декламаційно-драматичними).
- Вивчення кантילени. Проблеми звуковидобування, інтонування,

фразування, піаністичного дихання, тонкощів педалізації й агогіки розподілу динамічних і тембрових барв між фактурними шарами.

Виконання самостійних завдань:

- методико-виконавський аналіз п'єс з репертуару ДШЕВ, що мають різні фактурні викладення, різноманітний образний зміст і характер;
- виконавський показ притаманних для цих п'єс артикуляційних прийомів, динаміки, агогіки, педалізації тощо;
- знаходження у власному репертуарі зразків фактури, що мають різні жанрові ознаки, обґрунтування засобів виконавської виразності;
- підбір різноманітних п'єс із дитячих репертуарних збірок для планування роботи на півріччя з учнем визначеного рівня здібностей (моделювання робочого плану).

Нотний матеріал:

1. Гріг Е. Ліричні п'єси, ор. 12, ор. 17, ор. 38.
2. Кабалевський Д. Вибрані п'єси для дітей, ор. 27.
3. Косенко В. 24 п'єси для дітей, ор. 15.
4. Мендельсон Ф. Пісні без слів.
5. Прокоф'єв С. Дитяча музика, ор. 65.
6. Чайковський П. Дитячий альбом, ор. 39.
7. Чайковський П. "Пори року", ор. 37 – bis.
8. Шостакович Д. Сюїта "Танці ляльок".
9. Шуман Р. Альбом для юнацтва, ор. 68.

Контрольні питання для закріплення матеріалу (експрес-контроль):

1. Специфіка роботи над моторними п'єсами.
2. Мета вивчення танцювальних п'єс і особливості роботи над ними.

3. Які виконавські засоби виразності є головними в маршових п'єсах?
4. Специфіка роботи над ліричними п'єсами.
5. Що сприяє засвоєнню техніки співучого звуковидобування, legato в роботі над кантіленою?
6. Виконання гармонічного акомпанементу в кантілені, майстерність педалізації.
7. Rubato в кантіленній музиці.

Рекомендована література:

1. Алексеев А. Методика обучения игре на фортепиано. Гл. V, VI "Пьесы малой формы". – М., 1971, 1978.
2. Алексеев А. Работа над музыкальным произведением с учениками школы и училища. Раздел I, гл. 4, 5, 6, 9; раздел II, гл. 1, 2. – М., 1957.
3. Воробкевич Т.П. Методика викладання гри на фортепіано. Гл. VI "П'єси малої форми". – Львів, 2001.
4. Кашкадамова Н. Мистецтво виконання музики на клавішно-струнних інструментах. – Тернопіль, 1998.
5. Кашкадамова Н. Фортепіанне мистецтво Шопена. – Тернопіль, 2000.
6. Кашкадамова Н. Історія фортеп'янного мистецтва XIX сторіччя: Підручник. – Тернопіль, 2006.
7. Коган Г. Работа пианиста. Гл. 8–22. – М., 1969, 2003, 2005.
8. Кузенкова В.П. Методика навчання гри на інструменті (фортепіано). Програма-конспект для ВНЗ культури і мистецтв I–II рівнів акредитації. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2016.
9. Малинковская А. Фортепианно-исполнительское интонирование. Очерк третий. Очерк четвертый. Очерк пятый. – М., 1990.
10. Милич Б. Воспитание ученика-пианиста. 3–4 кл. ДМШ. – К., 1979.
11. Милич Б. Воспитание ученика-пианиста. 5–7 кл. ДМШ. – К., 1982.
12. Мильштейн Я. Хорошо темперированный клавир Й.С.Баха и особенности его исполнения. – М., 1967.

13. Нейгауз Г. Об искусстве фортепианной игры. Гл. III "О звуке". – М., 1967, 1973, 2005.
14. Тимакин Е.М. Воспитание пианиста. Раздел II. "Работа над звуком". – М., 1984, 2004.
15. Шукайло В.Ф. Педалізація в професійній підготовці піаніста. – Харків, 2004.

Для обґрунтування змістових аспектів дисципліни МВА ПР та актуалізації опорних знань (АОЗ) з методики навчання гри на фортепіано використано програму-конспект автора-укладача Кузенкової В. "Методика навчання гри на інструменті (фортепіано) / Програма-конспект для ВНЗ культури і мистецтв I–II рівнів акредитації. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2016. – 180 с.

Поєднуючи навчання, розвиток і виховання особистості, названа методика дозволяє інтегрувати найважливіші сфери музично-педагогічної діяльності студента-піаніста: емоційну, інтелектуальну, креативну, мотиваційно-діяльнісну. Осягнення змісту музичного твору в аспекті методики виконавського аналізу здатне забезпечити не тільки адекватне вивчення та відтворення музичного твору, але й інтенсивний розвиток художнього кругозору майбутнього музиканта-виконавця, становлення його загальної музичної культури.

МЕТОДИКО-ВИКОНАВСЬКА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ-ПІАНІСТІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНІ ЗАВДАННЯ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ ПСМНЗ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Стратегія пошуку перспективних напрямків розвитку мистецької освіти в Україні та оновлення її змісту в умовах національного відродження детермінує необхідність удосконалення педагогічних технологій, варіативності у виборі форм та методів навчально-виховної роботи, вмілого поєднання традиційних та інноваційних підходів у системі початкової музичної освіти, спрямованих на формування творчої особистості, яка має підвищені потреби в галузі музичного мистецтва та здатна зберігати і примножувати культурні надбання нації.

Впровадження в навчально-виховний процес ВНЗ культури і мистецтв I–II рівнів акредитації *інтегрованого підходу*, націленого на ліквідацію відокремленості в проведенні занять із виконавських та музично-теоретичних дисциплін, спрямовує процес навчання на художньо-творчий розвиток студентів, накопичення ними різнобічних та систематизованих психолого-педагогічних знань, формування необхідного комплексу виконавських навичок, розвиток здібності узагальнювати музичні закономірності та співтворчо дешифрувати зміст музичних творів, у такий спосіб створюючи цілісність змісту музичної освіти, достатню для усвідомленого опанування фортепіано та встановленню внутрішніх зв'язків у процесі пізнання мистецтва.

Отже, основною педагогічною умовою удосконалення методико-виконавської підготовки студента-піаніста стає подолання суперечності між необхідністю інтеграції всіх дисциплін та реальною ситуацією.

Творча особистість може бути сформована лише в цілісному педагогічному процесі, якому властива внутрішня єдність його складових, їх гармонійна взаємодія. Відповідно педагогічні пошуки в галузі середньої спеціальної освіти повинні спрямовуватись на створення необхідної моделі

цілісної системи методико-виконавської підготовки, заснованої систематичному та послідовному засвоєнні студентами музично-теоретичних знань та технологічних художньо-виконавських умінь, формування естетичного відношення до музичного мистецтва, розвитку загальних, музично-творчих педагогічних здібностей у їх нерозривному зв'язку.

З досвіду роботи початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів (ПСМНЗ) відомо, що лише невелика кількість учнів згодом обирає шлях професійного музиканта. Для основної маси дітей залучення до співтворчості та інтелектуального діалогу відбувається головним чином у процесі засвоєння мистецьких цінностей під час опанування музичного інструменту та творчо-пошукового процесу пізнання музичних творів. Творчі індивідуальність викладача у фортепіанному класі як взірцевий приклад особистісно-ціннісного ставлення до мистецтва у практичному аспекті взаємозумовлює здатність до сприймання, розуміння та творення художніх образів, мотивацію у творчій самореалізації та духовному вдосконаленні.

Огляд літератури з методики навчання гри на фортепіано та аналіз сучасних досліджень, які стосуються різних аспектів музично-виконавської підготовки учнів в ПСМНЗ, дає підстави для висновку, що в теорії та практиці фортепіанної педагогіки накопичений значний досвід художньо-естетично-педагогічного розвитку учнів, формування їх творчих здібностей, розвитку слухо-творчої сфери та музичного мислення, оволодіння інструментально-технічними навичками.

У сучасних методиках навчання (В.Макаров, Т.Смірнова, Т.Юдовіч, Гальперіна) простежується стійка традиція щодо трансформації прагматичної освітньої парадигми з функціональної на творчу, суб'єктно-орієнтовану завдяки створенню сприятливих умов для розкріпачення творчих можливостей та інтенсивному розвитку потенційних здібностей кожної дитини, яка пізнає музичний світ. По-різному визначаючи структуру творчого процесу та характеризуючи прояви творчості в їх різновидах, автори праць встановлюють тісний зв'язок між розвитком інтелектуально-пізнавальної сфери, загальним

культури особистості та її творчим потенціалом, підкреслюючи важливість не лише результатів творчості, а насамперед тих змін, яких зазнає суб'єкт творчої діяльності.

В аспекті педагогічних завдань художньо-творчого розвитку учнів ПСМНЗ методико-виконавська підготовка педагога-музиканта завжди пов'язана з творчістю, оскільки її об'єктом виступає конкретний музичний твір, глибоке проникнення в зміст якого висвітлює знання особистості автора, його стилю та характерних ознак творчості, самого процесу творення, пошук засобів виразності у поєднанні музичного образу з історико-культурним контекстом.

Враховуючи специфіку виконавського мистецтва, смислом якого є створення художніх образів та внутрішній "духовний діалог" з композитором, необхідно підкреслити, що необхідною складовою музично-виконавської підготовки вихованців ДШЕВ та предметом цілеспрямованого педагогічного впливу повинно бути формування активно-творчого відношення учнів до музично-виконавської діяльності через уміння вільного оперування виконавськими засобами реалізації художньо-образних уявлень.

Таким чином, цілісне пізнання творів мистецтва, досягнення їх емоційно-образного змісту, розуміння нотного тексту як засобу передачі художньої інформації, оволодіння основами виконавської техніки та здатність адекватно вирішувати художні задачі спирається на міцну музично-теоретичну базу. Отже, основою методико-виконавської підготовки є теоретичні знання, які утворюють раціональний рівень музичної свідомості майбутнього вчителя музики. Музичний тезаурус особистості визначає успіх майбутньої музично-педагогічної діяльності та одночасно поповнюється в процесі встановленої. Тому, розвиваючи художнє мислення учня-піаніста, учитель музики повинен активно залучати виконавців-початківців до різних видів музичної діяльності та поглиблювати теоретичні знання протягом усього періоду навчання, намагаючись не тільки донести до учня так звані "зміст" твору, не тільки естетизувати його поетичним образом, але й надати йому детальний аналіз форми, структури в цілому, гармонії, мелодії, поліфонії, фортепіанної фактури, "прищепити йому ту самостійність мислення, методів роботи,

самопізнання та вміння досягати мети, які називаються зрілістю, порогом, яким починається майстерність” (Г.Нейгауз).

Активізація творчих засад музичного пізнання формує художньо-естетичний досвід учня, забезпечує когнітивно-емоційну та рухливу орієнтацію у виконанні твору, сприяє засвоєнню його на рівні музичної мови та створенню особистої інтерпретації.

З огляду на вищесказане, скоординована робота над образно-емоційними та змістовно-смісловими досягненнями музичних творів під час опанування дисципліни МВА ПР дозволяє поєднати естетичні враження студентів з виконавським досвідом, сформувавши оцінку судження та вміння аргументовано його висловлювати, використовуючи відповідну термінологію. Власно розвинути здатність інтерпретувати твори мистецтва різних епох, жанрів стилів, виявляючи при цьому яскраву творчу індивідуальність, застосовувати набуті знання в методико-виконавській діяльності.

Автор-розробник в оновленій навчальній Програмі-конспекті МВА ПР наголошує на принциповій позиції – вивчати педагогічний репертуар за розділами, які рекомендовані в орієнтовно-тематичному плані. Це надає можливість студентам-піаністам бачити перспективу поетапного формування та розвитку всього комплексу вмінь та навичок учня ДШМ (донотний етап навчання, 1–4 кл., 5–6 кл., 7–8 кл.). Тому доречно методичних рекомендаціях використати “Програму для музичної школи (для музичного відділення ПСМНЗ)”, м. Київ, 2006 р.

Із доповненнями й незначними змінами загальні вимоги до формування основних навичок гри на фортепіано з Програми укладачів Бондаренко О.Я., Вавринчук І.В., Шуригіної Н.І. подаємо у вигляді текстової таблиці “Загальні вимоги до набуття навичок гри на фортепіано”*

* Програма для музичної школи (для музичного відділення початкового спеціалізованого мистецького навчального закладу). / Укладачі Бондаренко О.Я., Вавринчук І.В., Шуригіної Н.І. – Київ, 2006 р. Фірма “Інкос” – 48 с.

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО НАБУТТЯ НАВИЧОК ГРИ НА ФОРТЕПІАНО

ТЕРМІН НАВЧАННЯ 8 РОКІВ

Удосконалення навичок гри на фортепіано	Музично-теоретичні знання	Орієнт. річний план	Контрольні заходи
Формування основних навичок гри на фортепіано: а) ознайомлення з будовою інструмента і правилами догляду за ним; б) формування правильної посадки та розташування рук і пальців відносно клавіатури; в) підготовчі вправи для організації первинних ігрових рухів; г) формування первинних уявлень про основні способи звуковидобування. Non legato, legato, staccato; г) коротка ліга, короткий форшлаг; д) формування первинних аплікатурних навичок; е) ознайомлення з контрастною поліфонією; є) первинні уявлення про можливість педалі; ж) початкові навички читання нот з листа; з) розвиток творчих здібностей з використанням сучасних методик за вибором викл.	Ознайомлення з основами музичної грамоти: а) вивчення запису нот у скрипковому та басовому ключах; б) ознайомлення з тривалостями нот, пауз, метр, такт, розмір; сильна та слабка долі; фермата; в) прості ритмічні формули; г) уявлення про виразові можливості сили звука. f, p; г) первинні уявлення про лад, тональність, інтервали; д) усвідомлення ознак пісні, маршу, танцю	а) 20–25 різнохарактерних п'єс, етюдів та ансамблів; використання різноманітних творчих форм музикування; б) вправи для розвитку техніки	Прослуховування (грудень) – 2 різноманітні за жанрами п'єси та етюд. Відкритий академічний концерт (лютий – березень) – вільна програма. Підсумковий академічний концерт (квітень – травень) – 2 різноманітні за жанрами твори та етюд
а) гамми, тонічні тривузки у вигляді акордів та коротких арпеджіо кожною рукою окремо, хроматична гама; б) коригування посадки за інструментом та організації ігрових рухів; в) координація рухів рук при виконанні різних штрихів; г) розширення уявлень про звуковидобування; г) вивчення елементарних аплікатурних формул; д) поняття позиційності та змін позицій; е) формування цілісного сприйняття клавіатури; є) початкові навички педалізації; слухомоторна координація; ж) поняття про динамічну шкалу (crescendo, diminuendo); з) розуміння співвідношення сили звука в мелодії та акомпанементі; и) формування почуття метру; і) тренування навичок читання з листа; і) подальший розвиток творчих здібностей учня	а) закріплення навичок читання нот, знаків альтерації та простих ритмічних фігур; б) порядок чергування сильної та слабкої долей в різних розмірах, затакт; в) первинні уявлення про музичну форму та складові частини музичного формування (мотив, речення); повтор та варіаційність як засоби розвитку музичного твору; г) музичні терміни: andante, allegro, moderato, accelerando, ritenuto; г) розширення понять про динамічну шкалу (f, mf, p, mp); д) поняття вольти; е) повторення та розширення понять про лад, тональність, інтервали; є) поняття про акорд, тонічний тривук; ж) поняття про підголоскову, контрастну поліфонію	2–4 етюди та допоміжні вправи для розвитку техніки. 1–2 поліфонічні твори. 1–2 твори великої форми. 2–4 різнохарактерні п'єси (у тому числі ансамблі). Декілька п'єс для читання з листа. Використання різноманітних творчих форм музикування	Обов'язковим є виконання напам'ять протягом року поліфонічного твору, твору великої форми, 2-х різнохарактерних п'єс та 1–2-х етюдів. Контрольний урок читання з листа (жовтень). Академічний концерт (листопад – грудень) – 2–3 різноманітні за жанрами твори. Відкритий академічний концерт (лютий – березень) – 2 різнохарактерні п'єси (у тому числі ансамблі). Підсумковий академічний концерт (травень) – 3–4 різноманітні за жанрами твори

Третій	<p>а) продовження розвитку та накопичення ігрових рухів; б) розвиток слухомоторної координації при подоланні складностей фактури; в) мажорна та міжорна гама в спокійному темпі, легато в прямому та протилежному русі; г) тонічні тризвуки з оберненнями у вигляді акордів та коротких арпеджіо (кожною рукою або двома); г) ознайомлення з різними видами педалізації, педалізація як засіб створення звукового колориту; д) розуміння необхідності використання різної сили звука в мелодії та акомпанементі, відчуття різної ваги в руках; е) ознайомлення з імітаційною поліфонією; є) виховання навичок роботи з поліфонічним твором; ж) морденти; з) розуміння позначень артикуляції; ліга як засіб окреслення мотиву або фрази; и) поняття про цезуру, ауфтакт; і) початкові уявлення про можливості трансформації фактури через зміни типів фактури, ритму, темпу тощо; і) координація слуху, зору та рухів при читанні з листа</p>	<p>а) поняття пульсації, постійний та змінний темпи; синкопа; б) уявлення про звуковий колорит, знайомство з поняттям обертона; в) уявлення про структуру кварто-квінтового кола; г) прості двочасинна та тричасинна форми; г) різниця між піддосковою та імітаційною поліфонією; д) консонанс, дисонанс; поняття про стійкі та нестійкі ступені ладу; е) поняття про мелізм; є) поняття про тоніку, субдомінанту, домінанту</p>	<p>Мажорна та міжорна гама у прямому та протилежному русі, тонічні тризвуки з оберненнями у вигляді акордів та коротких арпеджіо. 2–4 етюди та допоміжні вправи для розвитку техніки. 1–2 поліфонічні твори. 1–2 твори великої форми. 2–4 різнохарактерні п'єси (у тому числі ансамблі). Декілька п'єс для читання з листа. Використання різноманітних творчих форм музикування</p>	<p>Обов'язковим виконання напам'ять протягом року поліфонічного твору, твору великої форми, х різнохарактерних п'єс та 1–2 етюдів. Контрольний урок з читання з листа (жовтень). Академічний концерт (листопад – грудень) – 2–3 різноманітні за жанрами твори. Відкритий академічний концерт (лютий – березень) – вільна програма. Підсумковий академічний концерт (травень) – 4 різноманітні за жанрами твори</p>	<p>а) коригування посадки учня за інструментом у зв'язку зі зміною його фізіологічних можливостей; б) уявлення про особливості звучання різних типів фактури: гомофонно-гармонічний та поліфонічний склад, акордовий та фігураційний типи фактури; в) розуміння доцільності виконавських рухів та використання їх у виконанні гам, акордів та коротких, ламаних, довгих арпеджіо; г) формування та розвиток навичок виконання кантіленного твору; г) залежності якості звуку від ваги руки, сили та швидкості руху; д) розвиток навичок роботи над триголоссям у поліфонії; е) вивчення елементів поліритмії; є) остинатний ритм; ж) розвиток широкого і вузького кола уваги та її розподілення при читанні з листа; з) вивчення позначень педалізації у нотному тексті; и) розширення діапазону сили звука: pp, ff, sp, sf, sfz</p>	<p>а) ознайомлення з жанрами старовинної сюїти; сонатне алегро; б) ознайомлення зі складною тричасинною формою; в) подальше ознайомлення з тональностями кварто-квінтового кола; г) остинатний ритм; г) домінантсептакорд (D7) та його обернення. Зменшений септакорд VII-го ступеня (зм. VII7); д) використання музично-теоретичних знань під час розучування та вивчення напам'ять нотного тексту; є) ознайомлення з цифровим записом гармонії</p>	<p>2–4 мажорні та міжорні гама, хроматична гама, тонічні тризвуки з оберненнями, арпеджіо короткі, ламані та довгі; D 7 з оберненнями, зм. VII 7; підготовчі вправи до октавної техніки; 2–4 етюди та допоміжні вправи для розвитку техніки. 1–2 поліфонічні твори. 1–2 твори великої форми. 2–4 різнохарактерні п'єси (у тому числі ансамблі). Декілька п'єс для читання з листа. Використання різноманітних творчих форм музикування</p>	<p>Обов'язковим є виконання напам'ять протягом року поліфонічного твору, твору великої форми, 2-х різнохарактерних п'єс та 1–2-х етюдів. Контрольний урок з читання з листа (жовтень). Академічний концерт (листопад – грудень) – 2–3 різноманітні за жанрами твори. Технічний залік (грудень) – за вимогами річного плану. Відкритий академічний концерт (лютий – березень) – вільна програма. Підсумковий академічний концерт (травень) – 4 різноманітні за жанрами твори</p>
Четвертий	<p>а) збільшення темпу виконання технічних завдань; б) вивчення коротких, ламаних та довгих арпеджіо в середньому темпі; в) формування уявлень про агоніку; rubato; г) виховання виконавської волі; г) формування почуття довжини фрази, розуміння смислових наголосів; д) розвиток навичок педалізації; е) розвиток навичок роботи з поліфонічним твором, творами великої і малої форми; є) практичні навички роботи з фактурою</p>	<p>а) жанрова характеристика музичного твору; б) поняття про період як складову музичного формування; мотив, речення, період; каданс; в) подальше засвоєння музичної термінології; г) складні розміри 6/8; 5/4; 9/8; 12/8; г) особливі види поділу тривалостей: тріолі, квінтолі; д) подальше знайомлення з тональностями кварто-квінтового кола; е) тона-ка, субдомінанта, домінанта та їх обернення; є) імітаційне двоголосся. Інвенція, канон</p>	<p>2–4 мажорні та міжорні гама, тризвуки з оберненнями, хроматична гама, арпеджіо короткі та довгі. 2–4 етюди та вправи для розвитку техніки. 1–2 поліфонічні твори. 1–2 твори великої форми. 2–4 різнохарактерні п'єси (у тому числі ансамблі). Декілька п'єс для читання з листа. Використання різноманітних творчих форм музикування</p>	<p>Обов'язковим виконання напам'ять протягом року поліфонічного твору, твору великої форми, х різнохарактерних п'єс та 1–2 етюдів. Контрольний урок з читання з листа (жовтень). Академічний концерт (листопад – грудень) – 2–3 різноманітні за жанрами твори. Технічний залік (грудень) – за вимогами річного плану. Відкритий академічний концерт (лютий – березень) – вільна програма. Підсумковий академічний концерт (травень) – 3–4 різноманітні за жанрами твори</p>	<p>а) подальше ознайомлення з тональностями у гамах, різними видами арпеджіо, чотиризвучними акордами, D 7, зм. VII 7, октавна техніка; б) формування усвідомленого використання артикуляційних прийомів у процесі інтонування; в) навички усвідомленого розуміння позначень сили звука у нотному тексті; г) формування уміння самостійних навичок педалізації в творах композиторів-класиків і романтиків; г) практичні навички читання цифрового запису гармонії; д) розвиток самостійних практичних навичок роботи з поліфонічним твором, творами великої і малої форми; е) розвиток самостійних практичних уміннь, навичок роботи з різними типами фактури; є) читання складних ритмічних фігур</p>	<p>а) поняття про циклічну музичну форму: соната, концерт; б) уявлення про вплив епохи на музичний стиль; в) подальше вивчення поліфонічних жанрів: триголосні інвенції, фуга; г) читання простих гармонічних послідовностей за цифровим записом; г) подальше ознайомлення з тональностями кварто-квінтового кола</p>	<p>4 мажорних та міжорних гама, хроматична гама, чотиризвучні акорди з оберненнями, D 7, зм. VII 7, арпеджіо короткі, ламані та довгі, октавна техніка. 2–3 етюди та допоміжні вправи для розвитку техніки. 1–2 поліфонічні твори. 1–2 твори великої форми. 2–4 різнохарактерні п'єси (у тому числі ансамблі). Декілька п'єс для читання з листа. Використання різноманітних творчих форм музикування</p>	<p>Обов'язковим є виконання напам'ять протягом року поліфонічного твору, твору великої форми, 2-х різнохарактерних п'єс та 1–2-х етюдів. Академічний концерт (листопад – грудень) – 2–3 різноманітні за жанрами твори. Технічний залік (грудень) – за вимогами річного плану. Відкритий академічний концерт (лютий – березень) – вільна програма. Підсумковий академічний концерт (травень) – 4 різноманітні за жанрами твори</p>

СЬОСЬМІЙ	<p>а) закріплення та поглиблення всіх сформованих на попередніх етапах навчання понять та практичних навичок у використанні різних видів техніки. Glissando. Tremolo;</p> <p>б) формування артистичних вмінь учня, навички виконання програми у різних акустичних умовах залу;</p> <p>в) ознайомлення з прелюдіями та фугами (Бах Й.С. Добре темперований клавір); г) формування професійного використання педалі в творах різних стилів, сучасних композиторів; г) розуміння залежності звучання інструмента від різних акустичних умов; д) вміння користуватися комплексом артикуляційних прийомів; е) розвиток музичного кругозору учня за допомогою читання з листа; е) творче музикування згідно інтересів і побажань учня; ж) професійне орієнтування та підготовка до вступу у вищі мистецькі навчальні заклади найбільш перспективних у професійному відношенні учнів</p>	<p>а) почуття розгортання музичного твору в часі;</p> <p>б) елементарні самостійні навички аналізу музичної форми; модуляція;</p> <p>в) уявлення про вплив епохи на музичний стиль, художня інтерпретація музичного твору</p>	<p>Мажорні та мінорні гами в тональностях до п'яти знаків, хроматична гама, D7, зм. VII 7, короткі та довгі арпеджіо. 1-2 етюди та вправи для розвитку техніки. 1-2 поліфонічні твори. 1 твір великої форми. 1-2 різнохарактерні п'єси. Декілька п'єс для ознайомлення за вибором учня. Читання з листа. Використання різноманітних творчих форм музикування за самостійним вибором учня</p>	<p>Обов'язковим виконання напам'ять протягом року поліфонічного твору, твору великої форми, 2 різнохарактерні п'єси та 1-2 етюдів. Академічний концерт (листопад – грудень) – 2 різноманітні жанрами творів. Технічний зал (грудень) – за могами річного плану. Відкритий академічний концерт (листопад – березень) – від програма. Підсумковий академічний концерт (травень – 4 різноманітні жанрами творів</p>
----------	---	---	--	--

Учні продовжують удосконалювати здобуті навички гри на фортепіано, готують програму до випускного іспиту. Орієнтовний річний план для випускників, які бажають продовжити навчання у вищих мистецьких навчальних закладах, має відповідати Вимогам з фахових іспитів для вступників до вищих мистецьких навчальних закладів І-ІІ рівнів акредитації, затверджені Міністерством культури і туризму України від 12 квітня 2005 року

ВОСЬМІЙ	<p>а) вміння користуватися комплексом артикуляційних прийомів;</p> <p>б) розуміння динаміки як засобу виразності;</p> <p>в) свідоме ставлення до педалізації;</p> <p>г) робота над різними видами техніки, поняття про віртуозність; свідоме читання позначень сили звука у нотному тексті;</p> <p>г) розуміння залежності звучання інструмента від різних акустичних умов;</p> <p>д) розвиток музичного кругозору учня за допомогою читання з листа;</p> <p>е) творче музикування згідно побажань, інтересів учнів;</p> <p>е) професійне орієнтування та підготовка до вступу у вищі мистецькі навчальні заклади найбільш перспективних у професійному відношенні учнів</p>	<p>а) уявлення про вплив епохи на музичний стиль; б) подальше вивчення поліфонічних жанрів: триголосні інвенції, фуга; ДТК Й.С.Баха; в) читання гармонічних послідовностей за цифровим записом; г) подальше ознайомлення з тональностями кварто-квінтового кола; г) формування практичних навичок аналізу музичної форми; д) порівняння можливостей роля та оркестру; е) поняття про партитуру та клавір</p>	<p>Мажорні та мінорні гами в тональностях до п'яти знаків, короткі та довгі арпеджіо, D7 та зм. VII 7. 1-2 етюди та вправи для розвитку техніки. 1-2 поліфонічні твори. 1 твір великої форми. 1-2 різнохарактерні п'єси. Декілька п'єс для ознайомлення за вибором учня. Читання з листа. Використання різноманітних творчих форм музикування за вибором учня</p>	<p>Прослуховування (грудень) – 2 твори з випускної програми. Прослуховування (квітень) – уся програма. Випускний іспит (травень) – 1-2 етюди, поліфонічний твір, 1 твір великої форми. 1-2 п'єси</p>
---------	--	--	---	--

ТАБЛИЦЯ ОРІЄНТОВНИХ ВИМОГ (термін навчання – 8 років)

РОЗВИТКУ СЛУХОВИХ УЯВЛЕНЬ ТА НАВИЧОК ЇХ ВТІЛЕННЯ

Основні навчальні результати розвитку	1-й кл.	2-й кл.	3-й кл.
Відчуття ритму	Ознайомлення з тривалостями, метром, тактом, розміром; розуміння простих ритмічних формул	Поняття сильної та слабкої долей, порядок їх чергування у різних розмірах; затакт	Відчуття постійного і змінного темпів; пульсація; синкопа
Знання про виразні можливості фортепіано	Ознайомлення з інструментом; діапазон фортепіано, початкове уявлення про регістри та їх виразні можливості; цілісне сприйняття клавіатури		Уявлення про звуковий колорит; ознайомлення з поняттям обергонів
Педалізація	Первинне уявлення про можливість педалі	Початкові навички педалізації	Педалізація як засіб створення звукового колориту
Динаміка	Виразні можливості сили звука	Поняття про динамічну шкалу, crescendo, diminuendo; розуміння співвідношення сили звука у мелодії та акомпанементі	
Артикуляція	Первинні уявлення про основні способи, прийоми звуковидобування; non legato, legato, staccato	Координація виконавських рухів при виконанні різних штрихів	Розуміння позначень артикуляції, ліга як засіб окреслення мотиву, штриха, фрази; поняття про цезуру та ауфтакт

ТАБЛИЦЯ ОРІЄНТОВНИХ ВИМОГ (термін навчання – 8 років)				
РОЗВИТКУ СЛУХОВИХ УЯВЛЕНЬ ТА НАВИЧОК ЇХ ВТІЛЕННЯ				
4-й кл.	5-й кл.	6-й кл.	7-й кл.	8-й кл.
Формування уявлень про агогіку; rubato; складні розміри 6/8, 5/4; тріолі, квінтолі	Остинатний ритм; елементи поліритмії	Складні ритмічні фігури	Відчуття розгортання музичного твору в часі; поняття про реченні музичній період, структура форми сон. allegro, варіації (класичні, вільні)	
Посидання тембро-регістрових уявлень учня з навичками педалізації	Уявлення про особливості звучання різних типів фактури; навички виконання твору кантіленного характеру		Розуміння залежності звучання інструменту від різних акустичних умов	Порівняння можливостей фортепіано та оркестра; поняття про партитуру та клавір
	Вивчення позначень педалізації у нотному тексті	Вміння самостійно підбирати необхідну педалізацію та позначати її	Формування усвідомленого розуміння педалізації в творах композиторів-класиків та романтиків	
Розширення діапазону сили звука від pp до ff, subito f, subito p; sforzando (sfz)		Формування звукотворчих уявлень при усвідомленому прочитанні нотного тексту		
Почуття довжини фрази; розуміння смислових наголосів; відчуття різної ваги рук	Оволодіння різними технічними прийомами звуковидобування; залежність якості звука від ваги руки, сили та швидкості її руху	Свідоме використання артикуляційних прийомів у процесі інтонування	Розуміння динаміки як засобу виразності; вміння, навички у самостійному втіленні комплексу артикуляційних прийомів у процесі інтонування мелодії	

ТАБЛИЦЯ ОРІЄНТОВНИХ ВИМОГ (термін навчання – 8 років)				
МУЗИЧНО-ТЕХНІЧНОГО РОЗВИТКУ				
Основні напрямки розвитку	1-й кл.	2-й кл.	3-й кл.	4-й кл.
Технічний розвиток	Організація посадки за інструментом; первинні ігрові рухи; поняття аплікатури; короткий форшлаг	Опанування елементарними аплікатурними формулами; поняття позиційності та зміни позицій; гами, трізвуки окремо	Гама у прямому та протилежному русі, трізвуки з оберненнями двома руками; короткі арпеджіо; морденти, групето	Ознайомлення з хроматичною гаммою, довгими та ламаними арпеджіо; збільшення темпу виконання гам та коротких арпеджіо
РОЗВИТОК МУЗИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ				
Теоретичні знання (необхідний мінімум)	Вивчення запису нот; лад; тональність; інтервали; жанри маршу, пісні, танцю	Уявлення про музичну форму та типи музичного формування: повтор, варіації; розуміння змісту термінів andante, moderato, allegro, ritenuto, accelerando тощо	Прості двочастинна та тричастинна форми; подальше засвоєння музичної термінології; консонанс, дисонанс	Розуміння елементів музичного мовлення; мотив, речення; каданс
Розвиток поліфонічного мислення	Контрастна поліфонія	Підголоскова поліфонія	Елементи імітаційної поліфонії	Імітаційне двоголосся; інвенція; канон
Читання з листа	Читання окремих нот, коротких мелодій у скрипковому та басовому ключах	Читання ритмічних фігур; формування почуття метро-ритму	Розвиток координації слуху, зору та виконавських рухів при читанні з листа	
Творчі форми музикування	Підбір простих мелодій на слух; підбір мелодії з басом; розвиток творчих здібностей з використанням сучасних методичних розробок		Початкове уявлення про можливості трансформації фактури	Практичні навички роботи з фактурою

ТАБЛИЦЯ ОРІЄНТОВНИХ ВИМОГ (термін навчання – 8 років)

МУЗИЧНО-ТЕХНІЧНОГО РОЗВИТКУ

5-й кл.	6-й кл.	7-й кл.	8-й кл.
Розуміння доцільності ігрових рухів	Чотиризвучні акорди (залежно від розміру рук); розширення кола тональностей у вивченні гам; арпеджіо, D ₇	Вивчення етюдів на різні види техніки; вдосконалення октавної, акордової техніки; glissando, tremolo	Робота над різними видами техніки; поняття про віртуозність; художня техніка

РОЗВИТОК МУЗИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ

Складна тричастинна форма; сонатне алєгро	Поняття про циклічну музичну форму; соната, концерт; уявлення про вплив епохи на музичний стиль	Елементарні навички аналізу музичної форми; поняття про модуляцію	Формування і розвиток вмінь, навичок самостійного аналізу музичного твору
Введення елементів триголосся; старовинні танці у сюїтному циклі	Триголосні інвенції; ознайомлення з фугою	Ознайомлення з прелюдіями та фугами (Баха Й.С. ДТК)	

РОЗВИТОК МУЗИЧНОГО КРУГОЗОРУ УЧНЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ЧИТАННЯ З ЛИСТА

Практичні навички читання цифрового запису гармонії	Зміст занять відповідно до інтересів, уподобань учнів
---	---

**РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА
ЯК УМОВА СТАНОВЛЕННЯ ЙОГО ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ**

(МЕТОДИЧНІ ВКАЗИВКИ ДО РОЗРОБКИ РОБОЧО-НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ)

Серед важливих питань, що порушуються останнім часом у галузі мистецької педагогіки, чільне місце посідає проблема набуття випускниками І-ІІ рівнів акредитації професіоналізму у фаховій діяльності (матеріали Всеукраїнських науково-практичних конференцій “Мистецька освіта в Україні: традиції, сучасність, перспективи” 2001–2013 рр., м. Луганськ). Існує декілька кодексів до визначення сутності, структури, головних показників, які впроваджуються на різні концепції розуміння ролі людини, її особистості в суспільстві. Якщо розглядати майбутнього педагога-музиканта як робочу силу, яка виконує встановлені суспільством нормативи, то її професіоналізм визначається кількістю необхідних для такого функціонування знань, умінь, навичок, вимагає володіння конкретними методиками, що ґрунтуються на відповідній теоретичній основі музичної освіти, у даному випадку – інтерпретаційної педагогіки.

Є чимало історичних підтверджень думки про те, що професійний розвиток педагога-музиканта – важлива частина його професіоналізму. Професіоналізм у даному виді мистецтва музики насамперед пов’язаний з виконавською творчістю, яка супроводжує усі події, що відбуваються в межах здійснення комунікативної взаємодії між композитором, інтерпретатором-виконавцем та слухачами.

За визначенням фахівців, у музично-педагогічній діяльності художня творчість педагога, тобто його потенціал загально-культурних, професійних та особистісних знань, що утворюють єдність, стають витокком необхідних дійсних явлень, збагачують враження, пробуджують фантазію. Також привертають увагу визначення вагомості застосування критичного аналізу ситуативних явлень музично-інтерпретаційної діяльності.

Сутність проблеми інтерпретації полягає у визначенні міри дозволеної з

естетичної, філософської, етичної, музикознавчої точки зору свободи прояву особистої точки зору, самовираження під час побудови музичної інтерпретаційної версії (термін В.Москаленка) та її виконання. Науковцями з'ясовано, що серед важливих складових названих процесів є: знання, вміння та навички з історії музики, її теорії (аналізу, гармонії, поліфонії, композиції тощо), відповідний вимогам музичного твору рівень технічної майстерності виконавця, музичного мислення, вміння самостійної організації індивідуальних занять, вербалізації змісту власного прочитання твору, художнього порівняння та деякі інші когнітивні та діяльнісно-поведінкові показники.

Серед важливих когнітивних показників, які визначають рівень опанування майбутнім педагогом-музикантом звукового матеріалу розучуваного твору постають: музичний тезаурус, що характеризує обізнаність людини в даному виді мистецтва, її здатність сприймати й розуміти нову інформацію і є одним із сутнісних компонентів професіоналізму; необхідні теоретичні знання з історії фортепіанного мистецтва, гармонії, поліфонії, які дозволяють здійснювати методико-виконавський аналіз (фактурний, стилістичний), що уможливорює орієнтацію студента в жанрах, стилях і сприяє створенню особистої виконавської концепції на відповідному професійному ґрунті.

Мета і завдання дисципліни МВА ІІР передбачає також певний рівень музичного мислення, адже тлумачення явища мистецтва ґрунтується на взаємодії інтуїтивного й чуттєвого, інтелектуального й логічного, відбувається, головним чином, за умови усвідомлення закономірностей народження того чи іншого музичного явища. Тому відзначаємо питому вагу інтелектуальних можливостей музиканта-інтерпретатора, надаючи цьому показнику перевагу серед необхідних когнітивних компонентів.

Серед діяльнісних показників готовності до інтерпретаційної діяльності й виконання музичного твору важливими є рівень виконавсько-технічної підготовки студента-піаніста, її відповідність вимогам розучуваного тексту, також практичні вміння оволодіння інформативним змістом нотного запису

читання з листа, робота над складними епізодами, прочитання та інтерпретація акордових позначень, робота над агогікою, динамікою, ритмом, визначенням ступеня часової свободи в тому чи іншому епізоді тощо.

Однією з характерних ознак міжособистісного спілкування вважається його емоційна забарвленість, яка природно притаманна музичному мистецтву, виступає невід'ємною частиною як створення, так і аналізу, оцінки, інтерпретації музичних творів. Саме трансляція особистісно-емоційного відчуття, власного ставлення до озвученого матеріалу створює фундамент його виконання, а отже і життя музичного твору.

В історії виконавства залишилося чимало монографій, спогадів, статей видатних діячів минулого століття – В.Барвінського, Г.Беклемішева, Ф.Блуменфельда, Н.Вітте, В.Горностаєвої, О.Ейдельмана, О.Криштальського, М.Михайлова, Г.Нейгауза, В.Пухальського, С.Савшинського, Б.Тихонюка, І.Фейгіна, С.Фейнберга та багатьох інших педагогів-музикантів, які підкреслюють, що одним із важливих завдань їх діяльності було пробудження індивідуальності своїх “молодших колег” – студентів. Особливо цінувалася особиста точка зору, виявлена у власній інтерпретації, дозволялися альтернативні підходи до проблем, які виникали в процесі роботи над музичним твором, створення авторських методик та їх використання в індивідуальній роботі. Усе це складало основу творчої атмосфери, яка сприяла самовираженню студента через звукомислення, звуковисловлення за допомогою засобів музичної виразності та емоційно-особистісного ставлення до виконуваного твору у власному тлумаченні його змісту.

Здатність до творчого самовираження поступово призводить до стійкої високої продуктивності праці та формування індивідуального стилю музично-педагогічної діяльності та майстерності, її вершиною стає розквіт таланту, коли особистість має не тільки стійкі творчі звершення, але й перевищує досягнення учасників.

Звичайно, існують можливості уточнення, пояснення власної позиції стосовно змісту твору через інші засоби виразності – рухи, жести, голос

(спогади педагогів-майстрів є підтвердженням їх використання в педагогічній практиці). Визнання ефективності застосування таких прийомів у роботі виконавською концепцією музичного образу уможливило їх активізацію як позакласній самостійній роботі майбутнього педагога-музиканта, так і використання їх вже в індивідуальних заняттях з учнями ДШЕВ.

Слід зазначити, що суттєвим стимулом плідного оволодіння художнім образним змістом музичного твору виступає інтерес до інтерпретаційної діяльності, наявність якого пов'язана з особистісним ставленням студента до розуміюваного твору і можливості реалізації самостійно-пошукової активності. Виникнення інтересу супроводжується позитивним ставленням студента до потреби в досягненні успішного результату діяльності. Відсутність означених показників призводить до апатичної, пасивної позиції в професійній роботі, виключає творчу активність і продуктивність дій.

Коріння самостійно-пошукової активності музиканта сягають в наявність потреби у самовиявленні, самовираженні. Така потреба вимагає позитивного ставлення до здійснення самовираження, важливими компонентами якого постають реалізація такого прояву в інтерпретаційній діяльності й аналіз отриманого результату з метою усвідомлення існуючого інформативного змісту, самостійне пояснення якого зміцнює довіру до самого себе, своєї творчих можливостей. Одним із надійних показників означеного компонента музичної діяльності є вміння безпосереднього, спонтанного прояву власної точки зору на художній образ, що означає виведення особистісно-значущих символів, узагальнень, які локалізовані в підсвідомості на рівні висвітлення значення, – діяльнісному, активно-спрямованому.

Отже, самовиявлення, самовираження репрезентує творчу, активну позицію, що ґрунтується на втіленні особистісно-значущих смислів у власноруч створеній інтерпретації музичного образу, зумовлює інтерес майбутнього вчителя музики до самостійних пошуків інноваційних шляхів розв'язання професійних завдань та стимулює досягнення вершин його професійного становлення, формування основ педагогічної майстерності в навчально-виховному процесі ВНЗ культури і мистецтв I–II рівнів акредитації.

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

НАЗВА РОЗДІЛУ, ТЕМИ	К-сть годин	ЗМІСТ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ	Форми поточного, підсумкового контролю
2	3	4	5
III КУРС, V СЕМЕСТР			
РОЗДІЛ I РОБОТА З УЧНЯМИ-ПОЧАТКІВЦЯМИ. ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕПЕРТУАР 1–4-х класів			
ТЕМА 1.1. Основний зміст та завдання дисципліни. Дисципліна МВА ІІІ разом з педагогічною практикою важливий і необхідний компонент професійної підготовки майбутнього “вчителя музики”, важливий критерій, засіб і форма ефективного індивідуально-професійного зростання	1	Інтерактивні технології навчально-методичного забезпечення дисципліни МВА ІІІ у вимірах вимог державного іспиту “Основи педагогічної майстерності”. Самоорганізація практичної діяльності, як основи творчого, інноваційного підходу студента-піаніста до здійснення своїх професійних обов'язків, слугує одним з основних засобів розвитку методико-виконавської умілості майбутнього висококваліфікованого фахівця; сприяє підвищенню творчої активності студентів, накопиченню практичного і репертуарного матеріалу для занять з учнями школи педагогічної практики (ШПТ). Ознайомлення студентів із структурою муз.-пед.-го діагнозу як ОПМ	Організаційні питання щодо модульно-рейтингового контролю знань (тестові завдання № 1–3, технологічні картки, картки контролю і самоконтролю № 1–5); додаток № 1, картка-завдання № 2; експрес-контроль
ТЕМА 1.2. Різноманітні п'єси, що розвивають координацію рухів та слухові уявлення ТЕМА 1.4. Вправи (без інструменту та на інструменті), які формують піаніст. апарат	1	Підготувати вправи, що розвивають координацію рухів; підготувати різноманітні п'єси, що розвивають слухові уявлення учня	Модульно-рейтинговий контроль, усні міні-рецензії, вияви ініціативи, професійна мова
ТЕМА 1.6. Завдання на розвиток творчого вм.-го муз.-вик.-го мислення учня, ілюстрування (дотворення, створення, гармонізація мелодій)	1	Підготувати самостійно декілька завдань, застосувати метод педагогіко-психологічного тренінгу (рольовий тренінг); обґрунтування завдань на виховання почуття ритму, метро-ритмічної пульсації	Активність, ініціативність, “рольова гра”
ТЕМА 1.7. Огляд методичних посібників для початківців	1	Аналіз сучасних навчально-методичних посібників	Експрес-контроль

1	2	3	4	5
Педагогічний репертуар 1–4 класів				
5–7	ТЕМА 1.8. Інструктивно-технічний матеріал (вправи, етюди)	2	4 етюди на різні елементи дрібної техніки; 2–3 етюди (подвійні ноти, акорди); 2–3 етюди на співставлення різних технічних формул	Рейтинговий контроль (картки контролю), робота з технологічною картою № 3
8–11	ТЕМА 1.9. МВА поліфонічних творів: характеристика збірника “Нотний зошит А.М.Баха”; МВА контрастної та імітаційної поліфонії; поліфонічні твори укр., рос. та сучасних композиторів	4	5–6 поліфонічних п'єс із збірника (на вибір). Педагогічна спрямованість збірника, жанрові особливості, методико-виконавські завдання. Й.С.Бах “Маленькі прелюдії і фуги”. I зошит № 1, 2, 6, 7, 10; II зошит до мінор, ре мінор. Збірники 1–4 класи, МВА 3–4 п'єс. Наприклад: М.Леонтович “Пливе човен”, “Щедрик”, Павлюченко “Фугета”	Анкети № 1, 2; додатки № 1, 3, 4; експрес-контроль
12–14	ТЕМА 1.10. МВА творів простої тричастинної та варіаційної форми	3	Л.В.Бетховен “Сонатини” (соль мажор, фа мажор); В.А.Моцарт Сонатина (до мажор); М.Клементі тв. 36 (ре мажор); Ф.Кулау тв.42 “Варіації” (соль мажор); І.Беркович Концерт (до мажор I, II, III частини); Ю.Щуровський “Тема з варіаціями” (ля мінор)	
15, 16	ТЕМА 1.11. Твори малої форми, ансамблі	2	На вибір: 1) 3 п'єси кантиленного характеру; 2) 3 жанрові п'єси; 3) 2 віртуозні п'єси; 4) 4–5 ансамблів в 4 руки	
17	Підсумкове заняття	1	Семінар-практикум за темою “Методико-виконавська компетентність висококваліфікованого фахівця в галузі музичної освіти”. Педагогічна мета: формування усвідомлених переконань активної участі студента-практиканта в структурі навчально-виховного процесу – ШПП, концпрактика	Форма контролю – залік
Всього годин за III курс, V семестр		16		

Педагогічні завдання до теми 1.1.: Прогнозування і створення педагогічних ситуацій, за допомогою яких у студентів формується науково обгрунтоване розуміння ідеальної моделі “Я – педагог ПСМНЗ”.

1	2	3	4	5
III КУРС, VI СЕМЕСТР				
РОЗДІЛ II ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕПЕРТУАР 5–6 класів				
18–19	ТЕМА 2.12. Інструктивно-технічний матеріал, етюди художнього плану	5	10 етюдів на різні види техніки, МВА (на вибір). К.Черні-Гермер, Лешгори тв.66, Беренс тв.61, тв.88, Зірінг тв. 30, Майкапар “Стакато-прелюдія”, Парцхаладзе Етюд (ре мажор)	Конкурс на краще виконання віртуозного етюдів художнього плану; додаток № 2
11	ТЕМА 2.13. Поліфонічні твори	5	Й.С.Бах 2-3х голосні інвенції (на вибір); Мясковський “Фуга в старовинному стилі”; П.Хіндеміт, М.Скорик (огляд поліфонічних збірників). Організація і проведення відкритого тематичного уроку “Розвиток поліфонічного мислення в учня 5-го класу”. Представити план-конспект із визначеними завданнями і методами вивчення поліфонічного твору	Технологічна картка – контроль № 1, самоконтроль, взаємоконтроль. Усні, письмові рецензії, музичний тезаурус; додатки № 5, 6
13–16	ТЕМА 2.14. Твори великої форми (сонатини, сонати, варіації, рондо, концерти)	5	На вибір 4–5 творів великої форми композиторів-класиків, романтиків, сучасних авторів. В.А.Моцарт Сонатина До мажор I ч. (IV кл.), Л.ван Бетховен Сонатина Фа мажор (IV кл.), М.Клементі Сонатина До мажор (IV кл.), Й.Гайди Соната До мажор I ч (VI кл.). С.Майкапар “Варіації на російську тему” фа мінор (IV кл.). М.Клементі Сонатина Ре мажор (VI кл.)	Поточний контроль, робота з технологічними картками № 1–3, самоконтроль, взаємоконтроль
17–19	ТЕМА 2.15. Твори малої форми, ансамблі	3	8–10 п'єс (на вибір) із збірників: Р.Шуман “Альбом для юнацтва”, Е.Гріг “Ліричні п'єси”, П.Чайковський тв. 39 “Дитячий альбом”, “Пори року”, Ф.Мендельсон “Пісня без слів”, С.Прокоф'єв, М.Скорик, М.Лисенко, В.Барвінський, В.Косенко. Твори українських, зарубіжних та сучасних композиторів для фортепіано в 4 руки, для 2-х фортепіано	Конкурс на краще виконання кантиленної п'єси; рейтинговий контроль; додаток № 2
10–11	Підсумкове заняття	2	Аналіз навчально-пізнавальних досягнень студентів з актуалізації опорних знань (АОЗ)	Форма контролю – залік
Всього годин за III курс, VI семестр		20		
Всього годин за III курс, V–VI семестри		36		

1	2	3	4	5
IV КУРС, VII СЕМЕСТР				
РОЗДІЛ III				
ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕПЕРТУАР 7–8 класів				
1, 2	ТЕМА 3.16. Інструктивно-технічний матеріал; етюди художнього плану	4	К.Черні тв.299 (№ 13, 20, 21, 25, 28, 29, 31); К.Черні тв.740 (№ 1, 3, 10, 17, 37) (6 етюдів на вибір); 2 октавних етюди (Кулак, Кобилянський)	Конкурс на крає виконання віртуозного твору, взаємоконтроль додаток № 2
3–5	ТЕМА 3.17. Поліфонічні твори	6	Й.С.Бах “триголосні інвенції” № 5, 11, 14, 15; Й.С.Бах ДТК I т. ре мінор, до мінор, II т. Сі бемоль мажор; Бах – Кабалевський “Маленька органна прелюдія і fuga” (одна на вибір)	Модульно-рейтинговий контроль навчально-пізнавальних досягнень студентів
6–8	ТЕМА 3.18. Твори великої форми	6	МВА 3–4-х сонат композиторів-класиків: Й.Гайдн, В.А.Моцарт, Л.В.Бетховен	
Всього годин за IV курс, VII семестр		16		

1	2	3	4	5
IV КУРС, VIII СЕМЕСТР				
РОЗДІЛ IV				
ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕПЕРТУАР 7–8 класів				
9	ТЕМА 3.19. Твори малої форми, ансамблі в 4 руки, для 2-х фортепіано	2	На вибір 5–7 п'єс зарубіжних (Д.Фільд, Ф.Шопен, Ф.Ліст, Е.Гріг, Ф.Мендельсон), українських (М.Лисенко, Н.Нижанківський, В.Барвінський, Б.Фільд, Л.Шукайло) та сучасних композиторів	Технологічні картки № 1–5; виконання тестових завдань анкети № 1, 2; додатки № 5, 6
10	ТЕМА 3.20. Твори малої форми (кантілена)	2		
11, 12	ТЕМА 3.21. Віртуозні твори малої форми	4	На вибір 3–4 п'єси українських, зарубіжних композиторів	

1	2	3	4	5
16	ТЕМА 3.22. МВА ПР, які виносяться на державний іспит з “Основи педагогічної майстерності”	10	Й.С.Бах Менует Соль мажор (“Нотний зошит А.М.Бах”) Й.С.Бах Маленька прелюдія мі мінор № 7 Й.С.Бах Двоголосна інвенція До мажор А.Діабеллі Сонатина Фа мажор (II кл.) Ф.Кулау “Варіації” Соль мажор (III кл.) В.А.Моцарт Сонатина До мажор I ч. (IV кл.) Л.ван Бетховен Сонатина Фа мажор (IV кл.) С.Майкапар “Варіації на російську тему” фа мінор (IV кл.) М.Клементі Сонатина До мажор (IV кл.) Й.Гайдн Соната До мажор I ч (VI кл.) Л.ван Бетховен Соната до мінор № 5, I ч. (VII кл.)	Підсумковий модульно-рейтинговий контроль (технологічні картки, тестові завдання, анкети); підсумковий аналіз навчально-пізнавальних досягнень студентів
17	Підсумкове контрольне заняття. Семінар-колоквіум	2	Захист методичних рефератів, доповідей, виконання тестових завдань. Представлення напрацювань з АОЗ, плану-конспекту відкритого тематичного уроку з педагогічної практики. Конкурсне змагання “Мої перші сходишки до педагогічної майстерності”	Форма контролю – залік. Підготовка до державного іспиту з “Основи педагогічної майстерності”
Всього годин за IV курс, VIII семестр		20		
Всього годин за IV курс, VII–VIII семестри		36		
Всього годин за III–IV курси, V–VIII сем.-и		72		

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ-ПІАНІСТІВ (ЗМІСТ ЗАВДАНЬ, ФОРМИ КОНТРОЛЮ)

Формування висококваліфікованого спеціаліста в сучасних умовах неможливе без залучення студентів до самостійної роботи, яка характеризується як цілеспрямована сукупність суб'єктивних дій студента під керівництвом викладача на основі використання засобів супроводу навчального процесу. Самостійність як інтегральна якість особистості визначає можливості здійснювати самостійну роботу на основі формування якості рефлексивного керування.

Самостійна робота – це організована з власних пізнавальних мотивів студентська діяльність, яка виконується в зручний та раціональний час у умовах опосередкованого систематичного керівництва викладачем контролю прогнозованого результату. Сприяє прищепленню інтересу студентами до обраної професії, розвитку умінь та навичок методико-виконавського аналізу педагогічного репертуару (МВА ПР), стимулює прагнення до творчого пошуку, оволодіння рефлексією власної діяльності, до самостійного формування інтелектуальної та професійно-компетентної особистості.

Сучасні методи самостійної роботи та її організація з урахуванням специфіки конкретного освітньо-кваліфікаційного рівня (підготовка молодшого спеціаліста з кваліфікації “викладач ПСМНЗ”, “артист камерного ансамблю “концертмейстер”), окремих напрямів підготовки найбільш стосується окресленої нами проблеми – підготовки спеціалістів творчих спеціальностей. Тому ці методи потребують мотиваційного, процесуального, технологічного забезпечення аудиторної та позааудиторної пізнавальної діяльності студентів у цілісної системи, що враховує їх індивідуальні інтереси, здібності та захоплення.

Вихідним пунктом моделювання самостійної роботи в навчальному процесі мистецьких ВНЗ I-II рівнів акредитації є визначення психологічних педагогічних умов максимально наближених до практики, надання студентам

статусу суб'єкта навчання через співтворчість із викладачами у виконанні проблемних творчих завдань.

Ефективність самостійної роботи залежить від покладених в основу її організації таких принципів, як: *гуманізація* (творча самореалізація особистості, формування гуманної особистості – людяної, доброзичливої, милосердної); *єдність загальнолюдських і національних цінностей* (забезпечення психолого-педагогічної атмосфери, яка сприяє виявленню, а також розвитку й реалізації студентами пізнавальної самостійності, творчої активності, прояву обдарованості й таланту); *демократизація* (співпраця студентів з викладачами спеціальних дисциплін, добровільна участь у творчій взаємодії, задоволення морально-естетичних потреб студентів); *науковість і системність*; *безперервність, наступність та інтеграція*; *багатоукладність й варіативність* (широкий вибір змісту, форм та засобів музичної освіти в аудиторній і позааудиторній час); *самостійність й активність особистості*; *практична спрямованість самостійної роботи* (набуття певних умінь та навичок, необхідних для майбутньої праці в ДШЕВ).

Музично-педагогічна спрямованість забезпечення самостійної роботи уможовлює широке використання форм, методів, що відображають специфіку професійної діяльності майбутніх педагогів в ДШЕВ; моделювання і розв'язання педагогічних ситуацій; удосконалення вмінь, навичок та особистісних якостей студентів у процесі включення їх до активної участі в навчально-виховному процесі школи педагогічної практики.

Означена самостійна діяльність спрямована на формування навичок праці з додатковою методичною літературою з методико-виконавських проблем, на стимулювання умінь віднайдення цікавої інформації в мережі Internet, на оволодіння методами самостійної організації пошуково-дослідницької роботи, на розроблення діагностичного інструментарію із запропонованої теми (повіді-повідомлення, методичного реферату чи методичної розробки).

Студентська предметно-циклова комісія (СПЦК) – середовище професійного зростання майбутнього вчителя музики, яке є чинником процесу

структурування та формування відносин між викладачами і студентами, самореалізації та саморозкриття студента-музиканта через виховання, формування в нього почуття обов'язку та відповідальності у професійно-самовираженні, формування мотивації в творчому підході до розв'язання професійних завдань, широко використовуючи оптимально-раціональні вміння та навички у пошуково-дослідницькій діяльності для розвитку творчості, аналітичного мислення, розширення мистецького кругозору, вироблення вміння залучати теоретичні знання для розв'язання окремих практичних завдань, формування потреби та вміння самостійно поповнювати свої знання.

Прогнозована результативність самостійної роботи студентів значною мірою залежить від знання та реалізації викладачем психолого-педагогічних умов, які формуються поступово і є ознакою педагогічної майстерності. До них слід віднести досягнення необхідної мотивації та підготовки студентів до такої роботи, забезпечення високої організації її проведення й використання сучасних методичних прийомів. Для контролю за самостійною роботою студентів слід застосовувати такі дидактичні засоби, як анкети, картки. Зміст кожного виду карток (технологічні, інформаційні, мотиваційні, опорні, тренувальні, контрольні) визначається їх призначенням.

Таким чином, стверджуємо, що значна роль дидактичних засобів при виконанні студентами самостійної роботи, яка носить індивідуально-практичний характер, дає можливість обирати відповідні матеріали з урахування складності, орієнтуючись на кожного конкретного студента, враховуючи його психіко-фізіологічні особливості та рівень підготовленості до виконання запропонованого завдання, диференціації форм кінцевого результату, завжди пам'ятаючи педагогічну мудрість – “щоб учень (в нашому випадку студент) ніколи не загубив віри в свої сили, не відчув, що в нього нічого не виходить” (В.Сухомлинський).

Різноманітні форми індивідуально-творчої самостійної роботи націлюють студентів-музикантів на професійне спрямування, розвивають творче мислення

покращують фахову підготовку, допомагають розширити сферу мистецьких, музично-педагогічних інтересів та інтелектуальний рівень спілкування.

Конкурси на краще виконання музичного твору, творчо-самостійної роботи стимулюють навчально-пізнавальну діяльність студентів-піаністів в навчально-виховному процесі мистецького закладу.

У процесі рольової гри “Я-педагог ДШЕВ” студенти запропонували цікаву тему бесіди – “Мій найяскравіший спогад дитинства, який пов'язаний з мистецтвом музики, образотворчим мистецтвом, архітектурою, кіно” – “викликав позитивні емоції, запам'ятався серцем”; “часто згадую, довго перебував в цьому настрої, ще досі переживаю це почуття”; “викликав у моєму прийнятті і мисленні, коли сьогодні аналізую, безліч образних асоціацій, дій”; “це був момент найбільшого емоційного піднесення”).

З метою реалізації особливої функції письмового мовлення та введення знань в контекст змісту особистісного досвіду студента, пропонуємо систематичне написання міні-есе (аудиторних, позааудиторних) на такі орієнтовні теми: “Мій учнівський досвід в музичній школі”, “Мій перший педагогічний досвід під час перебування в якості викладача”, “Моє уявлення про естетичний розвиток учня-початківця на музичних заняттях”.

ПРОЕКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ТВОРЧОМУ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Специфіка навчально-методичного забезпечення дисципліни МВА ПР (III-IV курси) полягає перш за все в тому, що вона вимагає продуманої організації самостійної роботи студентів, яка забезпечує успішне оволодіння не тільки програмовим матеріалом, але й навичками творчої пошуково-дослідницької діяльності. Для досягнення цієї мети провідну роль повинні відігравати творчі методи навчання, тому в арсеналі інноваційних педагогічних засобів і методів особливе місце займають проектні технології.

Метод проектів – це освітня технологія, спрямована на здобуття

студентами знань у тісному зв'язку з реальною життєвою практикою, метод прийомів аналізу, синтезу і оцінки результатів своєї діяльності, пошуково-дослідницької роботи у вирішенні навчально-пізнавальних завдань.

Актуальність методу проектів полягає в тому, що цей метод є одним з перспективних методів навчання, створюючи умови для творчої самореалізації, підвищує мотивацію до навчання, сприяє розвитку інтелектуальних здібностей, дозволяє залучити кожного студента до активного пізнавального процесу, формує навички пошуково-дослідницької діяльності, виявляє здібності кожного студента у груповій співпраці, набуваючи комунікативних умінь.

У цілому в проектній технології можна виділити наступні етапи:

мотиваційний (викладач заявляє загальний задум, створює позитивний мотиваційний настрій; студенти обговорюють, пропонують власні ідеї);

організаційно-підготовчий (визначаються тема і мета проекту, формулюються завдання, виробляється план дій, встановлюються критерії оцінки процесу та результату, узгоджуються способи взаємодії з максимальною допомогою викладача, пізніше з наростанням самостійності студентів);

інформаційно-операційний (студенти збирають матеріал, працюють з літературою та іншими джерелами, безпосередньо виконують проект; викладач спостерігає, координує, підтримує, сам є інформаційним джерелом);

саморефлексії (студенти представляють проекти, беруть участь у колективному обговоренні та оцінюванні результатів, здійснюють усну або письмову самооцінку, взаємооцінку, викладач є учасником колективного оцінювання пошуково-дослідницької діяльності).

У процесі проектної діяльності формуються наступні навчально-пізнавальні вміння та навички:

Пошуково-дослідницькі вміння: самостійно генерувати ідеї, висувати гіпотези, знаходити певну інформацію, знаходити декілька варіантів вирішення проблеми, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

Вміння і навички роботи в творчій взаємодії: колективне планування, взаємодопомога в групі у вирішенні загальних завдань, навички ділового

партнерського спілкування, вміння знаходити і виправляти помилки в роботі інших учасників групи.

Комунікативні вміння: вступати в діалог, ставити питання, вести дискусію, відстоювати власну точку зору, знаходити компроміс, навички інтерв'ювання, усного опитування, письмових рецензій тощо.

Презентаційні вміння та навички: навички монологічного мовлення, вміння впевнено тримати себе під час виступу, артистичні вміння, вміння використовувати різні засоби наочності при виступі, вміння відповідати на незаплановані питання.

Навички оцінювання, рефлексивні вміння: вміння осмислити спектр завдань, для вирішення яких недостатньо знань, вміння відповідати на питання.

Для здобуття прогнозованого результату студентської пошуково-дослідницької діяльності викладачу-методисту з дисципліни МВА ПР необхідно створити позитивний настрій і показати перспективу такого навчання, застосовуючи педагогічну технологію "створення ситуації успіху".

Сучасний вчитель музики (викладач у фортепіанному класі ДШЕВ) повинен завжди бути відкритим для нових знань, нових методів і підходів в навчально-виховному процесі.

Ефективність використання технології проектної діяльності в навчальному закладі залежить від дотримання викладачем низки педагогічних умов: наявності значущої в дослідницькому, творчому плані проблеми, яка вимагає пошуку її розв'язання й відповідності проекту дидактичним цілям теми заняття; теоретично-практична, пізнавальна значущість передбачуваних результатів, визначення кінцевих цілей; структування змістовної частини проекту при використанні пошуково-дослідницьких методів у самостійно-практичній діяльності студентів; результати виконаних проектів мають бути матеріальними, тобто оформленими у визначений спосіб (відеофільм, газета, фотомонтаж, презентація, стаття); активно-творча позиція кожного учасника проекту та володіння керівником проекту технологією проектної діяльності.

Наприклад, надруковані матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції “Мистецька освіта в Україні: традиції, сучасність і перспективи” (м. Луганськ, 23–25.03.2011 р.): методичні розробки відкритих тематичних уроків “Розвиток слухо-рухової координації музичних уявлень і творчої фантазії учня ШПП”¹. (М.В. – студентка IV к., ст. 132–135); “Переходинки до педагогічної майстерності”. (Н.Р. – студентка IV к., ст. 334–337).

Індивідуальні творчі завдання (статті): “До питання про естетичний ідеал. Чому тільки мистецтво і наука підносять людей до Божества”. (С.Д. – студентка III-го к., ст. 170–173); “Естетичний ідеал майбутнього вчителя музики: скрипка А.Ейнштейна”. (Л.К. – студент III-го к., ст. 212–215); “До питання становлення справжнього музиканта”. (Ю.С. – студентка III-го к., ст. 387–388).

Таким чином, навчальний проект з точки зору студента – це можливість робити щось цікаве самостійно або в групі, максимально використовуючи свої можливості; це діяльність, що дозволяє проявити себе, спробувати власні сили, проілюструвати знання, принести користь, публічно обгрунтувати досягнутий результат.

¹ Мистецька освіта в Україні: традиції, сучасність, перспективи: матеріали VI Всеукр. наук. практ. конф. (Луганськ, 23–25 березня 2011 р.) // Відп. ред. Колесникова В.В.; відп. за вип. Н.С.Бугло. – Луганськ, 2011.

НАЗВА РОЗДІЛУ, ТЕМИ	К-СТЬ ГОДИН	ЗМІСТ ЗАВДАНЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	Форми поточного, підсумкового контролю
1	2	3	4
III КУРС, V СЕМЕСТР			
РОЗДІЛ I РОБОТА З УЧНЯМИ-ПОЧАТКІВЦЯМИ. ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕПЕРТУАР 1–4-х класів			
ТЕМА 1.3. Музичний матеріал та розробка завдань, необхідних для засвоєння нотної грамоти	1	Підготувати вправи, що розвивають координацію рухів; підготувати різнохарактерні п'єси, що розвивають слухові уявлення учня	Експрес-контроль; анкета № 1
ТЕМА 1.5. Усвідомлення залежності прийомів звукоvidобування від характеру музики; знайомство зі штрихами; закономірності підбору ліричної лірики	1	Підготувати план-конспект уроку за темою “Розвиток слухового музичного та художнього сприйняття в початковому періоді навчання”. Підбір по слуху, транспонування. Форма уроку – рольова гра	Рейтинговий контроль, усні міні-рецензії, прояви ініціативи, професійне мовлення; додаток № 5
ТЕМА 1.6. Завдання на розвиток творчого сам-го мислення учня, ілюстрування (дотворення, створення, гармонізація мелодій)	1	Підготувати самостійно декілька завдань, застосувати метод педагогіко-психологічного тренінгу (рольовий тренінг); завдання на виховання почуття ритму, метро-ритмічної пульсації	Усні міні-рецензії на виконання тестових завдань
ТЕМА 1.7. Огляд методичних посібників для початківців	1	Аналіз сучасних навчально-методичних посібників для початкового періоду навчання; загальна характеристика, педагогічна мета у використанні для учнів-піаністів	Рейтинговий контроль, музичний тезаурус; додаток № 6
Педагогічний репертуар 1–4 класів			
ТЕМА 1.8. Інструктивно-технічний матеріал (вправи, етюди)	2	Створення етюдів в стилі “Черні”. Організаційні питання і вимоги до проведення конкурсного змагання	Усні міні-рецензії; додатки № 2, 4
ТЕМА 1.9. МВА поліфонічних творів: характеристика творів “Нотний зошит А.М.Баха”, МВА контрастної та поліфонічної поліфонії; поліфонічні твори європейських, російських та сучасних композиторів	2	Підготовка до відкритого тематичного заняття з МВА ПР. Тип заняття: семінар-практикум “Застосування інноваційних педагогічних технологій розвитку творчої особистості у процесі формування професійної майстерності вчителя музики.” Самостійне творче опрацювання теми “Дидактичні принципи творчості Й.С.Баха в розвитку поліфонічного мислення учня-піаніста”. Міні-реферат “Особливості виконавських засобів виразності в поліфонії Й.С.Баха”	Взаємоконтроль, письмові рецензії, музичний тезаурус, виконання творів, артистичні вміння, активність студента і групи “в цілому”; додаток № 3, технологічна картка-контроль № 1

1	2	3	4
ТЕМА 1.10. МВА творів простої тричастинної та варіаційної форми	1	Самостійна робота з технологічними картками № 1, 2; анкета № 2, додаток № 1	Самоконтроль, взаємоконтроль
ТЕМА 1.11. Твори малої форми, ансамблі	1	Семинар-практикум за темою "Методико-виконавська компетентність висококваліфікованого фахівця в галузі музичної освіти". Захист методичних міні-рефератів, виконання тестових завдань. Практичне виконання 2-3-х творів з репертуару IV класу учня-піаніста	Модульно-рейтинговий контроль. Форми контролю – залік
Підсумкове заняття. Педагогічна мета: формування усвідомлених переконань активної участі студента-практиканта в структурі навчально-виховного процесу – ШПП, конспектика	1		
Всього годин за III курс, V семестр	11		
III КУРС, VI СЕМЕСТР			
РОЗДІЛ II			
ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕПЕРТУАР 5-6 класів			
ТЕМА 2.12. Інструктивно-технічний матеріал, етюди художнього плану	2	Підготувати міні-доповідь на тему (за власним вибором): "Проблеми виховання техніки піаніста"; "Особливості вивчення інструктивних етюдів"; "Робота над технічними труднощами у фортепіанній фактурі"; Самостійна підготовка до конкурсу віртуозного художнього етуду	Конкурс на краще виконання віртуозного етуду художнього плану; додаток № 2
ТЕМА 2.13. Поліфонічні твори	2	Прослуховування відкритого уроку та інвенції Й.С.Баха у грамзапису (Т.Ніколаєва). Представити план-конспект із визначеними завданнями і методами вивчення поліфонічного твору. Додаток № 5	Усні, письмові рецензії, взаємоконтроль, підсумковий рейтинговий контроль
ТЕМА 2.14. Твори великої форми (сонатини, сонати, варіації, рондо, концерти)	2	Самостійна підготовка, визначення завдань, пошук цікавих матеріалів для виступу з міні-рефератами за індивідуальними завданнями на засіданні студентської конференції "Круглий стіл". Робота з технологічними картками № 1, 2, 3	Самоконтроль, взаємоконтроль, усні міні-рецензії, музичний тезаурус; додаток № 6
ТЕМА 2.15. Твори малої форми, ансамблі	1	Підготувати міні-доповідь за обраною методичною темою. Наприклад: "Робота над ритмом в рухливих п'єсах"; "Застосування демпферної і тембрової педалі в програмних п'єсах"; "Проблема виконавського дихання в кантілені і рухливих п'єсах"; "Виконавські завдання в кантілених п'єсах"	Підготовка до конкурсу на краще виконання кантіленної п'єси; взаємоконтроль; додаток № 2

1	2	3	4
Підсумкове заняття. Аналіз навчально-пізнавальних досягнень студентів з актуалізації опорних знань (АОЗ)	2	Підготовка до комплексної контрольної роботи (виконання тестових завдань, картки контролю, технологічні картки). Виконання (на вибір) 2-х музичних творів з репертуару VI класу	Форма контролю – залік; модульно-рейтинговий контроль
Всього годин за III курс, VI семестр	9		
Всього годин за III курс, V, VI семестр	20		
IV КУРС, VII-VIII СЕМЕСТРИ			
РОЗДІЛ III-IV			
ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕПЕРТУАР 7-8 класів			
ТЕМА 3.16. Інструктивно-технічний матеріал (збірники вправ, етюди); етюди художнього плану	2	Робота з технологічною картою № 5 "Зміст самостійних індивідуальних завдань". Робота з технологічною картою № 4 "Художня педагогічна інтерпретація музичного твору". Підготовка методичної розробки "Розвиток техніки в процесі формування художньо-виконавських умінь та навичок учнів-піаністів". Розкрити такі проблеми: з історії розвитку виконавської фортепіанної техніки, К.Черні та його учні в розвитку проблем теорії піанізму, К.Мартінсен і його методична праця "Індивідуальна фортепіанна техніка на основі звукотворчої волі" – теоретичний аспект. Практичний аспект: "Вирішення звукових та технічних проблем у фортепіанній фактурі музичних творів з ПР для учнів ДШЕВ", "Взаємозв'язок музичного і технічного розвитку"	Поточний модульно-рейтинговий контроль, самоконтроль, взаємоконтроль. Активна участь в роботі студентської курсової комісії, фортепіанного гуртка, самостійність суджень і компетентність в теоретичних й практичних завданнях, ініціативність
ТЕМА 3.17. Поліфонічні твори	2	Моделювання гіпотетичних (уявних) відкритих тематичних уроків	Додатки № 5, 6
ТЕМА 3.18. Твори великої форми	2	Підготувати план-конспект відкритого тематичного уроку "Вирішення звукових і технічних проблем у творі композитора-класика". Сонатне алегро, виконавські проблеми стилю	Додаток № 5. Картки самоконтролю № 1, 3. Самоаналіз ініціативи у формуванні навичок системного аналізу та методу узагальнення
ТЕМА 3.19. Твори малої форми, ансамблі в 4 частини, для 2-х фортепіано.	2	Підсумки музично-педагогічного діагнозу (Анкета № 4), аналіз педагогічного прогнозування виконання учнями ШПП творів в естрадній готовності. Підготовка, здача академічного концерту; аналіз виступів учнів	
ТЕМА 3.20. Твори малої форми (ансамблі)	2		

1	2	3	4
ТЕМА 3.21. Віртуозні твори малої форми	2	Виконання тестових завдань. АОЗ для підготовки до комплексної контрольної роботи. Міні-рецензії. Самостійна розробка анкет, карток самоконтролю, взаємоконтролю	Технологічні картки № 4, 5; анкети № 1-3
ТЕМА 3.22. МВА ПР, які вносяться на державний іспит з "Основи педагогічної майстерності"	2	Самостійна робота з додатками № 1, 4, 5, 6. Опрацювання технологічних карток № 1, 5. Захист методичних доповідей, рефератів, розробок. Виконання індивідуальних навчально-пізнавальних завдань (твір-роздум)	Підсумковий модульно-рейтинговий контроль (технологічні картки, тестові завдання, анкети); підсумковий аналіз навчально-пізнавальних досягнень студентів
Підсумкове заняття. Семінар-колоквіум	2	Аналіз навчально-пізнавальних досягнень студентів з актуалізації опорних знань (АОЗ). Підготовка до державного іспиту	Форма контролю – залік; модульно-рейтинговий контроль
Всього годин за IV курс, VII-VIII семестри	16		
Всього годин за III, IV курси, V-VIII семестри	36		

СЛОВНИК КЛЮЧОВИХ ТЕРМІНІВ

Адекватність – відповідність людських відчуттів, уявлень, думок пізнавальному об'єкту; у галузі мистецтва – відповідність відображення кудожнього образу твору в процесі осягнення авторського задуму.

Актуалізація – здійснення, перехід із стану здатності (потенціального) у стан дійсності (актуального).

Аналіз музично-стильовий – різновид аналізу музичного твору, спрямований на виявлення генетичних джерел певного стилю, висвітлення характеру і засобів їх перетворення. Основою стильового аналізу є виділення загального в індивідуальному шляхом співставлення певної кількості художніх об'єктів між собою.

Асоціація – зумовлений попереднім досвідом зв'язок уявлень, завдяки якому одне уявлення, виникаючи у свідомості, викликає за схожістю, суміжністю або протилежністю друге.

Атрибут – суттєва ознака, невід'ємна властивість речі, без якої вона не може існувати.

Атрибуція музично-стильова – визначення стильової належності музичного твору на основі специфічних стильових ознак шляхом координації слухових або візуальних уявлень.

Детермінізм – вчення про загальну об'єктивну зумовленість явищ природи, суспільства, людської психіки.

Діалектика – процес розвитку будь-чого у всьому його протиріччі. Філософське вчення про універсальні закони розвитку природи, суспільства, людського мислення.

Досвід стиле-слуховий – сукупність знань і навичок, здобутих у процесі опрацювання музично-стильових явищ, досвід повторних музичних сприймань, збережений пам'яттю у вигляді музично-інтонаційних уявлень.

Духовність – специфічна потреба пізнання світу, сенсу і призначення свого життя, що виявляється в багатстві внутрішнього світу особистості, її

ерудиції, розвинених інтелектуальних та емоційних запитах, моральності, залученні до культурних цінностей.

Інтеграція – процес, результатом якого є цілісність, поєднання, встановлення єдності.

Інтерпретація – тлумачення, розкриття смислу, значення будь-чого. У мистецтві – відтворення художнього твору, що ґрунтується на самостійному тлумаченні виконавця.

Інтонія музична – звукове втілення музичної думки, що розглядається в виявленні соціального та історично детермінованої людської свідомості.

Компонент – складник будь-чого, часткова причина, що здійснює вплив на продукт, результат.

Креативність – сукупність тих особливостей психіки, які забезпечують продуктивні перетворення в діяльності особистості.

Метод – спосіб досягнення певної мети, сукупність прийомів чи операцій практичного або теоретичного осягнення дійсності.

Моделювання – побудова та детальний опис системи компонентів реальних предметів і явищ на основі абстрагування їх певних ознак або властивостей.

Музичний твір – матеріально зафіксований ідеальний художній об'єкт, створений композитором на базі існуючих у культурі можливостей та засобів. Зберігаючи свою інваріантну структуру, музичний твір володіє здатністю пристосовуватись до ситуації та історично розвиватись під впливом конкретних умов.

Образ – результат чуттєвого відтворення людиною явища, предмета при його безпосередньому впливі на органи чуття або викликаного з пам'яті.

Образ художній – узагальнене художнє відтворення дійсності, втілене у формі індивідуального мистецького явища.

Ознака – властивість, за якою пізнають або впізнають річ.

Оптимізація навчання – вид управління навчальним процесом, що забезпечує найкраще за даних умов функціонування навчально-виховної системи.

Педагогічний вплив – процес і результат перетворення зовнішніх педагогічних вимог у внутрішню позицію учня за допомогою прямих і опосередкованих засобів.

Педагогічна ситуація – співвідношення сукупності конкретних умов, необхідних для реалізації певної мети педагогічної діяльності.

Пізнання – процес цілеспрямованого активного відображення об'єктивного світу у свідомості людей.

Поняття – одна з форм мислення, в якій відображаються загальні істотні властивості предметів та явищ об'єктивної дійсності, загальні взаємозв'язки між ними у вигляді цілісної сукупності ознак.

Порівняння – поширений дидактичний прийом і розумова операція, за допомогою яких встановлюються риси схожості й відмінності між певними предметами, явищами.

Принципи педагогічні – основні вимоги, вихідні положення, правила діяльності, що впливають із закономірностей та визначають загальне спрямування навчально-пізнавального процесу.

Проблема – складне теоретичне або практичне питання, що потребує розв'язання, вивчення й дослідження.

Розвиваюче навчання – спрямованість принципів, методів і прийомів навчання на досягнення найбільшої ефективності розвитку пізнавальних можливостей учнів: сприймання, мислення, пам'яті, уяви тощо.

Семіотика – вчення про (графічні) знаки, знакові системи.

Синестезія – феномен сприйняття, що полягає у виникненні в людині відчуття не лише в тому органі чуття, на який діє подразник, а водночас і в іншому органі чуття.

Сприймання музичне – спрямування свідомості на осягнення і осмислення тих значень, якими володіє музика як мистецтво, як особлива форма відображення дійсності, як естетичний феномен.

Система – сукупність елементів, що знаходяться у взаємозв'язку і утворюють певну цілісність, єдність.

Системний підхід – спосіб наукового пізнання та практичної діяльності,

що вимагає розгляду частин у нерозривній єдності з цілим; методологічний напрям у науці, завданням якого є розробка методів дослідження складних за організацією об'єктів і систем.

Стиль музичний – багаторівнева, організована за діалектичним принципом єдності загального та особливого, система образного мислення та музичних засобів, музично-інтонаційний зміст якої зумовлений соціально-історичними та індивідуально-психологічними чинниками, відбивається в окремому творі.

Стиль у мистецтві – стійка єдність образної системи та виразних засобів, що характеризує художню своєрідність тих чи тих сукупностей явищ мистецтва.

Структура – будова, внутрішня форма організації системи, що виступає як єдність стійких взаємозв'язків елементів системи, забезпечує її цілісність.

Сутність – сукупність усіх необхідних, притаманних речі сторін і зв'язків, взятих у їх природному взаємозв'язку.

Тезаурус мистецький – запас інформації, вражень, асоціацій, які забезпечують сприйняття та переосмислення змісту музичного твору.

Умова – філософська категорія, що виражає відношення предмету до явищ, які його оточують, без яких він не може існувати.

Установка – зумовлений минулим досвідом стан готовності, схильності індивіда до певної активності або дії у певній ситуації.

Уявлення – збережені свідомістю образи речей та явищ дійсності, що утворюються на основі попередніх сприймань та відчуттів.

Уявлення музично-стильове – утворений у результаті стилю-слухового та аналітичного досвіду і збережений у свідомості особистості образ музичного твору або явища, яким притаманний певний спосіб інтонаційно-художнього вираження і відповідний вибір музичних засобів, зумовлений соціально-історичними та індивідуально-психологічними чинниками.

Сприймання – відображення предметів і явищ об'єктивного світу, що діють у даний момент на органи чуття людини.

ДИДАКТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗМІСТОВИХ АСПЕКТІВ ДИСЦИПЛІНИ МВА ПР

Тестові завдання для контролю та самоконтролю знань студентів

Варіант № 1

1.1. Музичне виховання та освіта в Україні на всіх етапах розвитку розглядаються у зв'язку із: а) театральною культурою; б) вокально-хоровою культурою; в) інструментальним виконавством; г) хореографічною культурою; д) духовною музичною культурою.

1.2. У Вищому музичному інституті ім. М.Лисенка (м. Львів) та його філіях вперше у вітчизняній практиці в процес навчання було втілено такі дидактичні принципи: а) доступності; б) науковості; в) систематичності; г) неперервності.

1.3. У 20-ті роки ХХ ст. в Києві були започатковані Музично-історичні демонстрації такими майстрами: а) Ф.Блуменфельдом; б) В.Пухальським; в) Г.Нейгаузом; г) Г.Беклемішевим; д) В.Горовіцем.

1.4. Першим директором Київського музичного училища, згодом консерваторії, був: а) О.Беклемішев; б) В.Пухальський; в) Л.Ревуцький; г) Ф.Блуменфельд; д) Г.Нейгауз.

1.5. Суть теорії “ладового ритму” Б.Яворського полягає в обґрунтуванні: а) частоти чергування сильних і слабких долей; б) частоти застосування динамічних контрастів; в) принципу звукового тяжіння; г) тлумачення ритму як організації музичного твору в часі.

2.1. Вищий музичний інститут ім. М.Лисенка у Львові був заснований у: а) 1904р.; б) 1913р.; в) 1903р.; г) 1905р.; д) 1907р.

2.2. Перші музично-драматичні твори для дітей були написані: а) К.Стеценком; б) Ф.Колесою; в) М.Леонтовичем; г) В.Верховинцем;

д) М.Лисенком.

2.3. Вперше концертна програма з фортепіанних творів українських композиторів прозвучала у виконанні: а) Р.Савицького; б) В.Барвінського; в) В.Горовіца; г) Г.Нейгауза; д) Г.Левицької.

2.4. Представником (вихованцем) "Лейпцизької школи" в Україні був: а) Л.Ревуцький; б) М.Лисенко; в) К.Стеценко; г) Н.Нижанківський; д) М.Леонтович.

2.5. Вихованцем "Празької школи" був: а) С.Людкевич; б) Л.Ревуцький; в) В.Косенко; г) М.Лисенко; д) Н.Нижанківський.

3.1. Елементарна одиниця ладового ритму (за Б.Яворським): а) такт; б) доля; в) інтонація; г) ритмічна група; д) мотив.

3.2. Естетичне обґрунтування мажору та мінору відбулось у творчості: а) А.Веделя; б) М.Березовського, в) М.Дилецького; г) Д.Бортнянського; д) Ф.Прокоповича.

3.3. Музика виступила державним компонентом змісту освіти в XIX ст.: а) у середньому шкільництві, б) вищій школі; в) духовних навчальних закладах; г) у музичних школах при товариствах; д) початковій школі.

3.4. В Україні практика поєднання музичного звуку та руху Е.Жака-Далькроза розвинулась в педагогічній діяльності: а) С.Людкевича; б) Ф.Колесси; в) В.Верховинця; г) О.Кошиця; д) К.Стеценка.

3.5. Ім'я відомого польського піаніста і педагога Кароля Мікулі (учня Ф.Шопена) пов'язуємо з діяльністю: а) Російського музичного товариства в Києві; б) Музичного товариства ім. М.Лисенка у Львові; в) Музичного товариства ім. М.Леонтовича в Києві; г) Галицького музичного товариства у Львові; д) Російського музичного товариства в Харкові.

Ключ до розв'язання тестів:

1. 1б; 2г; 3г; 4б; 5в.

2. 1в; 2д; 3д; 4б; 5д.

3. 1в; 2в; 3д; 4в; 5г.

Варіант № 2

1. Творчі форми роботи в навчанні гри на інструменті:

- а) робота над технікою, гра допоміжних вправ;
- б) підбір мелодій по слуху, імпровізація;
- в) вивчення твору напам'ять.

2. На формування навичок виконання багатоголосся в молодших класах впливає:

- а) рівень розвитку поліфонічного слуху;
- б) наявність стійкого метро-ритму;
- в) добре розвинена дрібна техніка.

3. Виявлення засобів музично-виконавської виразності у творах:

- а) для розвитку метро-ритму;
- б) для художньо-образної інтерпретації твору;
- в) для розвитку віртуозності.

4. Редактори інвенцій Й.С.Баха:

- а) К.Мартінсен, Ф.Ліст;
- б) Ф.Бузоні, К.Черні;
- в) К.Ігумнов, Л.Оборін.

5. З якого виду педалізації слід починати навчання юного піаніста:

- а) пряма педаль;
- б) напівпедаль;
- в) запізнююча педаль.

6. Кому із видатних піаністів-педагогів належить вислів: "Одне із завдань педагога – зробити якнайшвидше і ґрунтовніше так, щоб бути непотрібним учневі, ...прищепити йому самостійність мислення, яке зветься зрілістю":

- а) А.Артоболевській;
- б) Г.Нейгаузу;
- в) А.Рубінштейну.

7. Термін, що визначає виконання “акцентовано”, “з силою” і належить до окремо взятого звуку чи акорду – це:

- а) *attacca*;
- б) *pesante*;
- в) *sforzando*.

8. Що сприяє вихованню в учня сценічної витримки?:

- а) систематичні виступи на концертній естраді;
- б) виконання творів кантиленного характеру;
- в) гра на сцені по нотах.

9. Транспонування твору або його частини – це:

- а) перенесення музичного матеріалу в іншу тональність на визначений інтервал;
- б) виконання у пунктирному ритмі;
- в) переклад для іншого, порівняно з оригіналом, складу інструментів.

10. Для більш ружливого виконання музичного твору потрібно:

- а) високо підіймати пальці, посилити динаміку;
- б) використовувати нахил кисті руки, акцентування;
- в) збільшити одиницю рахунку, виключити зайві рухи, полегшити вагову гру.

11. Основні принципи планування педагогічного репертуару з фаху для учня ДШЕВ (дитячої школи естетичного виховання) – це:

- а) знайомство з композиторами різних епох і стилів, професійний музично-виконавський розвиток, естетичне виховання;
- б) врахування побажання учня грати тільки найбільш популярні твори;
- в) орієнтування викладача на прискорений технічний розвиток шляхом вивчення виключно віртуозних творів.

12. Вид поліфонії, з якої починають навчання учня для розвитку поліфонічного слуху:

а) імітаційна;

б) підголоскова;

в) контрастна.

13. Схема фактурного розбору епюдів включає:

а) визначення технічної формули та способів роботи над нею;

б) гра кожною рукою окремо та вивчення напам'ять;

в) відокремлення дрібних побудов та ритмічне перегрупування.

14. Поняття “мелізми” – це:

а) прийоми звуковидобування;

б) мелодичні прикраси в музиці;

в) незначні відхилення від заданого темпу.

15. Назвати методичні посібники для початкового навчання гри на фортепіано:

а) Г. Артоблевська “Перша зустріч з музикою”,

Т. Бірченко “З пісенькою по драбинці”;

б) Р. Шуман “Альбом для юнацтва”, П. Чайковський “Дитячий альбом”;

в) Б. Мілич “Маленькому піаністу”, К. Черні “Школа вправності”.

16. Одна з характеристик стильових особливостей бахівської поліфонії, яка підкреслює контраст в артикулюванні голосів та сприяє рельєфному голосоведенню – це:

а) стретне проведення тем;

б) інтермедія;

в) прийом “вісімки”, “фанфари”.

17. Спосіб педалізації, який здебільшого застосовується в поліфонічних творах Й. С. Баха:

а) пряма педаль;

б) художня педаль;

в) зв'язуюча, “аплікатурна” педаль.

18. Найбільш ефективно на початковому етапі навчання в учня

розвиваються ритмічні здібності за таких умов:

- а) добре знання вартостей нот (від цілих до шістнадцятих);
- б) рахування вголос учнем і педагогом;
- в) читання ритмоблоків зі словесним текстом.

19. Які сонати Л.ван Бетховена пропонуються в програмі VII–VIII класів

ДШЕВ:

- а) соната № 11 Сі бемоль-мажор (I ч.), соната № 16 Соль-мажор (I ч.);
- б) соната № 8 до-мінор (I ч.), соната № 19 соль-мінор (I ч.);
- в) соната № 1 фа-мінор (I ч.), соната № 5 до-мінор (I ч.).

20. У якій праці видатного піаніста-педагога застосоване поняття “звукотворчої волі” та сформульовано педагогічні проблеми під назвою “Комплекс вундеркінда”?

- а) Г.Нейгауз “Об искусстве фортепианной игры”;
- б) С.Фейнберг “Пианизм как искусство”;
- в) К.Мартінсен “Индивидуальная фортепианная техника”.

Варіант № 3

1. Назвіть гами із симетричною аплікатурою:

- а) до мажор, соль мажор, ре мажор, ля мажор, мі мажор;
- б) сі мажор, ре бемоль мажор, фа діз мажор;
- в) сі бемоль мажор, фа-мажор, соль діз мажор.

2. Читання нот з листа – це:

- а) гра у вповільнених темпах;
- б) гра кожною рукою окремо;
- в) гра твору в цілому без надмірної деталізації, бажано в заданому темпі.

3. У чому виявляється індивідуальний підхід вчителя музики до учня в процесі навчання?

- а) оптимальному виборі темпів та методів навчання;

б) умінні підкорити творчу волю учня своїй;

в) вивчені творів малої форми.

4. Яку дочасну підготовчу роботу необхідно провести з учнями ДШЕВ, щоби опанувати октавну техніку:

- а) стрибки на стакато;
- б) гра хроматичних гам;
- в) гра подвійних нот (терції, сексти).

5. У Й.С.Баха триголосних інвенцій:

- а) 12;
- б) 15;
- в) 30.

6. Тематичний урок – це:

- а) робота над різними музично-виконавськими завданнями;
- б) робота над вирішенням конкретного завдання виконавсько-методичної проблеми;
- в) робота на етапі передконцертної готовності.

7. Як позначається у нотному тексті використання лівої педалі?

- а) con Ped;
- б) una cordo;
- в) tre cordo.

8. Автор книги “Искусство педализации” – це:

- а) Г.Нейгауз;
- б) Й.Гофман;
- в) Н.Голубовська.

9. Музичні терміни, що вказують на зміну темпу при виконанні музичного твору:

- а) *espressivo, sonoro, semplice*;
- б) *rallentando, doppio movimento, stretto*;
- в) *teneramente, sotto voce, leggiero*.

10. Алгоритмізована модель дисципліни (АМД) включає:

- а) комплекс навчальних завдань, викладених у послідовності;
- б) система розвитку метро-ритмічної стійкості;
- в) формування навичок читання нот з листа.

11. Засновниками української фортепіанної школи є:

- а) А.Рубінштейн, Т.Лешетицький, О.Гнесіна, А.Єсіпова;
- б) В.Пухальський, Г.Беклемішев, Ф.Блуменфельд, Г.Нейгауз;
- в) Ф.Бузоні, Й.Гофман, М.Рубінштейн, В.Сафонов, Н.Зверев.

12. Відмінність "Школи гри на фортепіано" від методичного посібника полягає у:

- а) акценті на розвиток та удосконалення фортепіанної техніки;
- б) належності музичних творів, що вивчаються, одному авторові;
- в) послідовності у викладенні теоретичного та практичного матеріалу.

13. Поняття "альбертієві баси" означає:

- а) баси в октавному виконанні;
- б) багаторазово повторюваний ритмічний або мелодичний акомпанемент;
- в) партія лівої руки, де багаторазово повторюється рух по звуках акорду.

14. Італійські музичні терміни, що характеризують поняття "завмираючи" і часто використовуються в музиці композиторів-романтиків, – це:

- а) *morendo*, *perdendosi*;
- б) *agitato*;
- в) *accelerando*.

15. Соната В.А.Моцарта є в програмі VI класу ДШЕВ:

- а) соната № 15 До-мажор;
- б) соната №13 Сі бемоль мажор I ч.;
- в) соната № 11 Ля-мажор I ч.

16. Композитори, які створювали збірники епюдів інструктивного типу – це:

- а) К.Черні, Й.Крамер;

- б) Ф.Ліст, Е.Мак-Доуелл;

- в) Ф.Шопен, Ф.Блуменфельд.

17. Італійський музичний термін, що визначає характер "виразно":

- а) *espressivo*;

- б) *furioso*;

- в) *maestoso*.

18. Композитори, які створювали збірники епюдів художнього типу, – це:

- а) А.Лешгорн, Г.Беренс, А.Бертіні;

- б) Ф.Ліст, Е.Мак-Доуелл, О.Аренський;

- в) М.Клементі, К.Черні.

19. Кому із видатних піаністів-педагогів належить вислів: "Восьмим елементом, мені найдорожчим, найдивовижнішим у фортепіанній музиці я вважаю...".

Про яку проблему фортепіанної техніки ведеться мова?:

- а) Е.Тімакін – про координацію ігрових рухів;

- б) Ф.Шопен – про мистецтво звуку;

- в) Г.Нейгауз – про поліфонію.

20. У якій науковій праці розроблено комплекс фізичних і піаністичних вправ, що з успіхом застосовуються для організації виконавського апарату учнів-піаністів та при лікуванні профзахворювань?

- а) К.Мартінсен "Індивідуальна фортепіанна техніка";

- б) Й.Гат "Техніка фортепіанної гри";

- в) А.Шмідт-Шкловська "О воспитании пианистических навыков".

АНКЕТА № 2

**ПЕРЕВІР СЕБЕ, заповни таблиці (самоаналіз, самоконтроль,
самовдосконалення)**

Для створення результативного навчально-виховного процесу вчитель музики повинен володіти певними особистісними якостями, психолого-педагогічними знаннями.

Педагогічні знання	Власні показники
1. Інтерес до музично-педагогічної діяльності	1.
2. Високий рівень професійно-педагогічної підготовки	2.
3. Любов і повага до дітей	3.
4. Педагогічний такт	4.
5. Професійно-педагогічна працездатність	5.
6. Педагогічне мислення	6.
7. Прагнення до науково-педагогічної творчості	7.
8. Культура і виразність мовлення, почуття гумору	8.

Індивідуально-психологічні знання	Власні показники
1. Широта і глибина пізнавальних інтересів	1.
2. Ясність і критичність розуму	2.
3. Винахідливо-емоційна чуйність і стійкість	3.
4. Довгочасна пам'ять	4.
5. Розвинені спостережливість, воля, уявлення	5.
6. Об'єктивна самооцінка, саморефлексія	6.

ВИКЛАДАЧ ОЧИМА СТУДЕНТІВ

Особистісні якості	Власні показники
1. Загальна ерудиція	1.
2. Гуманізм	2.
3. Доброзичливість	3.
4. Свідоме ставлення до праці і дисциплінованість	4.
5. Уважність	5.
6. Вимогливість	6.
7. Принциповість	7.
8. Скромність	8.
9. Товариськість	9.
10. Об'єктивність	10.
11. Самокритичність	11.
12. Терпеливість і наполегливість	12.
13. Висока моральна культура	13.
14. Артистизм	14.

1. Чи подобається Вам, як проводить заняття Ваш викладач (прізвище, ініціали.....)

з дисципліни:

так;

ні;

не можу відповісти.

2. Ваше ставлення до предмета, що вивчається:

розширити;

залишити без змін;

скоротити;

зняти;

не можу відповісти.

3. Які, на Вашу думку, особистісні якості є у Вашого викладача:

ставиться до нас з повагою;

багато знає не лише зі свого предмета;

має почуття гумору;

любить читати нудні нотації;

заохочує студентів до відвертого відстоювання своїх думок;

грубий (жорстокий);

добрий, уважний;

людяний;

знає про кожного з нас дуже багато, бо впевнений у своїй

педагогічній майстерності;

не можу відповісти.

4. Як часто викладач конкретизує завдання, які для мене занадто складні?

на уроці;

щотижня;

один раз на місяць;
жодного разу;
виконання домашніх завдань;
не можу відповісти.

5. Заняття з яких дисциплін я відвіую залюбки? .....

.....
.....
.....

6. Заняття з яких дисциплін я відвіую неохоче, (можу не відвідати)? .....

.....
.....
.....

7. "Педагогічна майстерність – це високе мистецтво навчання і виховання, що постійно вдосконалюється, доступне кожному педагогу, основу якого складають професійні знання, уміння і здібності".

Цей вислів А.Макаренка для мене: .....

.....
.....
.....
.....

Уточніть перелічені фактори, які мають місце під час Вашої підготовки до концертного виступу і самого виступу

Позитивні фактори:

1. Хороша фізична підготовка (заняття спортом), тому відсутність втоми.
2. Емоційне піднесення.
3. Бажання виступити, загальна творча атмосфера.
4. Бажання боротися за першість (здорова конкуренція).
5. Відсутність загального почуття тривоги (низький рівень тривожності).
6. Свобода в спілкуванні (комунікабельність).
7. Дотримання режиму праці і відпочинку.
8. Ясність і швидкість думки. Швидка орієнтація в екстремальній ситуації при виступі.
9. Наявність чітких уявлень виконавських рухів і художніх образів.
10. Сценічна витримка.
11. Виконавська воля у вирішенні технічних, звукових, художніх завдань.
12. Усвідомлення основної мети концертного виступу.
13. Наявність психологічної підготовки для полегшення адаптації до екстремальних умов сценічного виступу.
14. Достатня кількість репетицій у концертному залі з метою адаптації до акустичних умов.
15. Наявність обов'язкового очікування позитивного рівня виконання концертної програми.
16. Знання і дотримання правил передконцертного режиму.
17. Достатня кількість репетицій – виконання програми "в цілому".
18. Особиста психологічна підготовка перед самим виступом.

Мої пропозиції та побажання: .....

.....
.....

Негативні фактори:

1. Погана фізична підготовка бо спортом не займаюся.
2. Загальна втома і перевтома.
3. Відсутність бажання виступити.
4. Відсутність "духу боротьби" за краще виконання.
5. Пригнічений настрій з різних причин.
6. Конфлікт з педагогом.
7. Високий рівень особистої тривожності.
8. Відсутність свободи в спілкуванні.
9. Установка на обов'язкове хвилювання перед виступом.
10. Надмірне хвилювання під час виконання програми.
11. Страх забути текст.
12. Турбота про своє "Я". Я граю Шопена. Я граю Шопена (Г.Нейгауз).
13. Психоз невдачі, яка наперед запрограмована.
14. Загальна нервозність.
15. Недоопрацьований твір.
16. Провали в пам'яті.
17. Відсутність психологічної підготовки до виступу.
18. Незначна кількість акустичних репетицій у концертному залі з метою адаптації до умов виконання.
19. Відсутність обов'язкового очікування позитивного рівня виконання концертної програми.
20. Відсутність знань про дотримання правил передконцертного режиму.
21. Недостатня кількість репетицій – виконання програми "в цілому".
22. Відсутність особистої психологічної підготовки перед самим виступом.

Мої пропозиції та побажання: _____

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПРОГРАМОВИХ ЗАПИТАНЬ
З ДИСЦИПЛІНИ МВА ПР

1. Дати характеристику тематичного матеріалу, визначити структуру твору; розкрити виконавські засоби виразності, значення артикуляції, штрихів, динаміки, тонального плану.
2. Послідовність завдань у втіленні композиторських засобів виразності та засвоєнні піаністичних навичок під час вивчення твору.
3. Окреслити послідовність завдань у вивченні твору на різних етапах роботи.
4. Окреслити проблеми виразності виконання твору в естрадній готовності та конкретизувати педагогічні завдання у вихованні артистичної майстерності учня старших класів.
5. Визначити послідовність педагогічних завдань в роботі над поліфонічним твором.
6. Визначити завдання в роботі над контрастною поліфонією, розкрити значення артикуляції для втілення характеру та жанру твору. Й.С.Бах Маленька прелюдія Ре-мажор.
7. Визначити послідовність завдань в роботі над твором підголоскової поліфонії. В.Косенко "Українська народна пісня".
8. Визначити особливості роботи над творами імітаційного викладу.
9. Принципи віднайдення педагогічних завдань у роботі з контрастною поліфонією. Й.С.Бах Волинка з "Нотного зошита А.М.Бах".
10. Порівняти редакції поліфонічних творів, визначити особливості характеру теми, артикуляції, темпу та динаміки. Й.С.Бах Менует до-мінор; Менует Соль-мажор з "Нотного зошита А.М.Бах".
11. Визначити структуру твору, дати характеристику тематичного матеріалу сонатного аллегро.
12. Характеристика тематизму, структури твору великої форми композиторів-класиків; визначити виразове значення артикуляції, штрихів, мелізмів,

динамічних контрастів.

13. Дати характеристику фактурного викладу теми, кожної варіації та визначити технічні труднощі й способи їх подолання. Проблема цілісного виконання. Ф.Кулау варіації Соль-мажор.
14. Дати характеристику виконавським засобам виразності в творі варіаційної форми. С.Майкапар "Варіації на російську народну пісню" фа-мінор.
15. Окреслити педагогічні завдання в роботі над жанровою п'єсою.
16. Визначити особливості фактурного викладу і завдань у роботі над жанровою п'єсою. П.Чайковський "Нова лялька" тв. 39.
17. Визначити методи роботи в подоланні артикуляційних та виконавсько-технічних труднощів у жанровому творі. Д.Шостакович "Вальс-жарт".
18. Конкретизувати завдання у виконанні мелодії з супроводом у кантіленній п'єсі. Ф.Мендельсон "Пісня без слів" фа-дієз мінор.
19. Особливості фактурного викладу, проблеми тембрового забарвлення та використання педалі для виразного виконання твору. С.Прокоф'єв "Дош і веселка".
20. Визначити й конкретизувати завдання в роботі над мелодією та супроводом акордового викладу. Е.Гріг "Народна мелодія", П.Чайковський "Хвороба ляльки" тв. 39.
21. Визначити особливості фактурного викладу, штрихів та артикуляції, педалізації; їх роль у розкритті художньо-образного змісту твору малої форми композитора-романтика. Р.Шуман "Сміливий вершник" тв. 68.
22. Особливості фактурного викладу й методи роботи з виявлення і подолання труднощів у розкритті художньо-образного змісту віртуозної п'єси. В.Косенко "Дощик" тв. 15.
23. Визначити особливості фактурного викладу, проблеми педалізації в творі сучасного українського композитора. О.Спіліоті "Туцулята"; М.Скорик "Естрадна п'єса"; Л.Шукайло "Рондо".
24. Визначити вид та елементи техніки, методи, прийоми опрацювання виконавсько-технічних труднощів у інструктивних етюдах.

25. Дати характеристику фактурного викладу, впливу його на характер музики; визначити методи подолання виконавсько-технічних та метро-ритмічних труднощів в етюдах художнього плану. А.Хачатурян Епод до-мінор.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН ТЕОРЕТИЧНОГО АНАЛІЗУ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ

1. Короткі відомості про композитора, епоху, стиль, творчість.
2. Образний зміст твору, художній задум, характер, настрої.
3. Структурна будова форми, розвиток тем, фразування; інтонація мотивів, динамічний план.
4. Темп, ритм, метро-ритмічна пульсація.
5. Вирішення звукових проблем (артикуляція, штрихи, педаль, динаміка).
6. Технічні труднощі (фактура, рухова сторона, аплікатура).
7. Способи, варіанти, методи роботи над складними місцями, технічні труднощі та засоби їх подолання.
8. Проблеми цілісного виконання, проблеми виразного виконання твору.
9. Сценічна воля, слуховий контроль.
10. Визначення послідовності завдань у роботі з музичним твором.

ПРИЗВИЩЕ, ІМ'Я, ПО БАТЬКОВІ КОНКУРСАНТА	ОСНОВНІ КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВИСТУПІВ КОНКУРСАНТІВ-ВИКОНАВЦІВ	Максимальна можливість отримання балів	Реально отримані бали
	1) природні музичні здібності;	15	
	2) виконавсько-технічна вправність;	15	
	3) стилістична достовірність виконання;	15	
	4) культура сценічної поведінки;	15	
	5) артистична майстерність;	15	
	6) творча індивідуальність, самобутність;	15	
	7) вимоги до конкурсного репертуару в аспекті педагогічної майстерності викладача: художньо-естетична цінність; технічно-образна складність; відповідність до виконавських можливостей конкурсанта	10	
	Всього	100	балів

ПРИЗИ ТА НАГОРОДИ

Залежно від набраних балів учасники конкурсу отримують диплом Лауреата:

- Золотий диплом (90 – 100 балів).
- Срібний диплом (70 – 89 балів).
- Бронзовий диплом (50 – 69 балів).
- Диплом учасника (до 50 балів).

Також журі присуджує спеціальні нагороди конкурсантам за краще виконання окремих програмових творів.

АВТОРСЬКА МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА ВІДКРИТОГО ТЕМАТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ З ДИСЦИПЛІНИ МВА ПР. ІІІ курс, V семестр.

Тема: Методико-виконавська підготовка студентів-піаністів,
педагогічні завдання художньо-творчого розвитку учнів ПСМНЗ.

Педагогічні завдання: прогнозування і створення ситуацій, у яких студент в умовах проблемно-пошукових методів роботи формує науково обгрунтоване розуміння ідеальної моделі “Я-педагог ДШЕВ”; модульно-рейтингова технологія навчання як засіб активного спонукання студентів до самостійного творчого опрацювання теми “Дидактичні принципи творчості Й.С.Баха в розвитку поліфонічного мислення учня-піаніста”.

Нотний матеріал: Й.С.Бах “Нотний зошит А.М.Бах”, “Маленькі прелюдії і фуги”, двоголосні “Інвенції”.

Навчальна мета: обгрунтування педагогічних умов у розкритті змістових аспектів дисципліни МВА ПР.

Виховна мета: об’єктивне оцінювання самостійної роботи студентів та стимулювання мотивації до творчо-пошукової діяльності, заохочення ініціативи студента.

Тип заняття: семінар-практикум “Застосування інноваційних педагогічних технологій розвитку творчої особистості в процесі формування професійної майстерності вчителя музики.”

Тематичні питання:

- поліфонічні твори Й.С.Баха в репертуарі молодших та середніх класів, редакції;
- загальна характеристика збірників, педагогічна мета у використанні їх для учнів-піаністів;

- вид поліфонії, окреслення послідовності педагогічних завдань, окремих труднощів у розвитку поліфонічного мислення учнів-піаністів;
- значення виконавських засобів виразності для розкриття авторського задуму;
- характерні риси поліфонії Й.С.Баха (форма твору, жанрові ознаки, артикуляція, штрихи, правило “вісімки”, “фанфари”, метро-ритм, динаміка, аплікатура, каданси, педалізація).

Форми роботи: створення педагогічних умов розвитку творчих здібностей майбутніх спеціалістів ДШЕВ, пробудження активної мотивації до вирішення професійних завдань та усвідомленого формування чіткого уявлення про педагогічну діяльність як творчий процес, застосування інтерактивних форм роботи: евристична бесіда (“мозковий штурм”), дискусія-узагальнення з виховною та діагностичною функціями для з’ясування рівня знань, умінь, навичок студентів з дисципліни МВА ІІР.

Методи роботи: музично-педагогічний діагноз (спостереження, сприйняття, мислення, узагальнення, аналіз); застосування техніки навчання колективно-індивідуальної взаємодії (міжпредметні зв’язки з дисциплін спеціального циклу, педагогіки та психології, музично-теоретичних дисциплін).

Форми поточного контролю: взаємоконтроль, усні рецензії, письмові міні-рецензії на теоретичне і практичне виконання індивідуальних завдань; врахування творчої ініціативи; уміння узагальнювати, систематизувати матеріал; професійне мовлення, музичний тезаурус; виконання твору, артистична майстерність; активність кожного студента і групи “в цілому”.

Підсумки: за умов особистісно орієнтованої технології навчання застосувати організаційно-методичну систему формування у майбутніх педагогів ДШЕВ основ педагогічної майстерності; для оцінювання творчих здібностей студентів використати технологічні картки з методико-виконавського аналізу музичних творів, тестові завдання для самоконтролю.

Мотивація оцінки: (питання – роздуми) “Мистецтво навчання є не в умінні повідомляти, а в умінні збуджувати, будити, оживляти”
(А.Дістервег)

Домашнє завдання: створити самостійну редакцію поліфонічних творів Й.С.Баха (1–2 прелюдії) за вибором; підготувати МВА твору сучасного українського композитора із застосуванням технологічної картки.

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

III–IV курси, V–VIII семестри

Місце проведення: засідання курсової студентської циклової комісії.

Присутні: студенти II–IV курсів фортепіанного відділу, а також запрошені викладачі відділу спеціального фортепіано й педагогічної практики.

Тип заняття: семінар-практикум із проблем методико-виконавського аналізу педагогічного репертуару.

ТЕМА № 1. “Етюд К.Черні – енциклопедія фортепіанної техніки”.

ТЕМА № 2. Індивідуально-творче завдання: створення інструктивного етюд на різні елементи дрібної техніки “в стилі Черні” (конкурсне змагання).

Навчальна мета: формування у студентів відділу “спеціального фортепіано” з дисциплін “Методика навчання гри на фортепіано”, МВА ПР науково обґрунтованого розуміння підвищених вимог до узагальнення, систематизації та актуалізації опорних знань (АОЗ).

Виховна мета: стимулювання ініціативи студентів, заохочення до виконання індивідуальних творчих завдань.

Педагогічні умови: цілеспрямоване спостереження на основі музично-педагогічного діагнозу. Позааудиторні заняття.

Методи роботи: застосування техніки навчання колективно-індивідуальної взаємодії; педагогічна технологія “створення ситуації успіху”.

Організаційні моменти: виступи студентів IV-го курсу з індивідуальним самостійним завданням згідно із темами (реферат-повідомлення, методичний реферат, методична доповідь);

організація конкурсного змагання.

Критерії оцінювання: самоаналіз, самоконтроль, взаємоконтроль, саморефлексія.

Застосування форм підсумкового контролю: усні міні-рецензії на теоретичне й практичне виконання індивідуальних самостійних завдань; професійне виконання музичних творів з ПР учнів ДШЕВ; врахування творчої ініціативи, уміння узагальнювати аспекти задекларованої проблеми; професійне мовлення, артистизм; активність, ініціативність, відповідальність кожного студента зокрема та групи в цілому.

Прогнозовані результати:

Творче кредо позааудиторних занять в організації особистісно орієнтованої системи навчання у ВНЗ культури і мистецтв I–II рівнів акредитації виявляється дієвим засобом індивідуалізації навчально-виховного процесу в умовах проблемно-пошукових методів роботи (за Ш.Амонашвілі “Можливо таланти один від одного спалахують, очевидно їм цікаво конкурувати з рівними, а не зі слабкими?”).

Індивідуалізовано-творча навчально-пізнавальна діяльність студентів сприяє підвищенню вимог до узагальнення та систематизації опорних знань із дисциплін спеціального, музично-теоретичного та загальноосвітнього циклів як етапів формування основ педагогічної майстерності.

Термін виконання: ТЕМА № 1, ТЕМА № 2 – IV курс, VII сем.

Писновки.

Впровадження активних методів, засобів та форм навчання забезпечує організаційно-методичну систему процесу формування основ педагогічної майстерності (державний іспит) шляхом

інтеграції дисциплін спеціального та психолого-педагогічного циклів. Адже багатоаспектний зв'язок майбутньої праці педагога, вихователя та виконавця, дозволяє окреслити значущу професійну підготовку для яскравого розкриття творчої індивідуальності студента-піаніста, його музично-виконавських і педагогічних здібностей у результаті чого відбудеться реалізація індивідуального стилю педагогічної майстерності в музично-творчій діяльності.

Запропоновані різноманітні форми індивідуально-творчої роботи націлюють студентів-музикантів на професійне спрямування, розвивають творче мислення, покращують фахову підготовку, допомагають розширити сферу інтересів та інтелектуальний рівень спілкування.

Визначаєм такі форми індивідуально-творчої роботи:

Твір-роздум: обміркувати, написати свої думку з приводу того, про що йшлося в листі Ф.Ліста до свого учня: “Уже 14 днів мій розум і мої пальці працюють як каторжники. Біблія, Гомер, Платон, Локк, Байрон, Ламартін, Шатобріан, Бах, Бетховен, Моцарт, Гуммель, Вебер – все навколо мене... Я вивчаю їх зі швидкістю вогню.... І якщо я не збожеволюю, то ти знайдеш в мені знову художника...”.

Твір-роздум:

Мої роздуми, думки про висловлення видатних майстрів фортепіанної педагогіки: С.Фейнберг “... якість піаніста визначається наступними співставленнями: людина, художник, музикант, піаніст”. Та йому заперечує Г.Нейгауз: “Але в реальному житті ця теза повертається з іншого боку: піаніст, музикант, художник, людина” (“Искусство игры на фортепиано” ст. 50).

Індивідуальна творча робота: “Історія створення музичної школи, в якій я навчалась мистецтву музики. Основні педагогічні принципи мого вчителя музики, які я буду продовжувати в майбутній музично-педагогічній діяльності”.

ВИМОГИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ВІДКРИТОГО ТЕМАТИЧНОГО УРОКУ З ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Викладач-консультант надає методичні поради студенту-практиканту при підготовці та визначенні організаційних моментів уроку як основної форми роботи з учнем школи педагогічної практики (визначити тему, продумати програму, розробити методику проведення уроку, скласти план-конспект).

Студент-практикант самостійно, відповідно до накопичених знань із навчальних дисциплін музично-педагогічного циклу та набутих практичних знань, умінь, навичок з педагогічної практики повинен розробити технологію проведення уроку, науково обґрунтувати:

тип уроку

- урок вдосконалення знань, умінь та навичок;
- контрольний урок (перевірка стану програми напам'ять, виконання музичних творів в естрадній готовності тощо);
- урок вивчення або розбору нової програми, знайомство з новим твором;
- комбінований урок (перевірка домашнього завдання поєднується з перспективою роботи над вивченням твору);
- практичне заняття з метою закріплення отриманих знань, умінь, навичок.

зміст і хід уроку

- планування завдань, моменти імпровізаційності уроку;
- врахування індивідуальності учня (тип нервової системи, рівень професійної підготовки, музичні дані, інтелект тощо);
- послідовність та дидактична спрямованість уроку (окреслення двох перспектив – ближньої та дальньої, конкретизація завдань на уроці);
- застосування різноманітних форм активізації свідомості для формування творчого самостійного мислення учня-піаніста;

- створення ситуацій на уроці, які б спонукали в учня розвиток емоційної та інтелектуальної сфери, творчої уяви, фантазії, викликали допитливість, розширювали коло творчих інтересів;
- застосування різних форм і методів у вирішенні методико-виконавських проблем, що виникають на уроці в ході навчального процесу;
- вдале використання творчої ініціативи педагога та учня;
- словесне спілкування (образність, змістовність, доступність думки педагога й логічна послідовність для мислення учня);
- музично-педагогічний діагноз: спостереження – музичне сприйняття – розуміння – мислення – усвідомлення – дія – результат;
- ілюстрація музичних творів, поєднання словесного пояснення з показом, елементи відтворення гри учня “з гумором”;
- підготовленість учня до уроку, висновки, конкретизація домашнього завдання, мотивація оцінки;
- організація самостійної роботи учня (інструктаж на уроці – зразок для домашньої роботи), записи в щоденнику.

Вимоги до техніки уроку:

- урок повинен бути емоційним, змістовним, викликати інтерес до накопичення знань;
- темп і ритм уроку – оптимальними, дії педагога та учня – завершеними;
- продумати чітко дозування часу для виконання різних видів роботи, завдань, елементів уроку;
- оптимальне поєднання теоретичних і практичних методів навчання;
- створення атмосфери доброзичливості, активної творчої співпраці;
- керованість навчально-виховним процесом на уроці як показник майстерності педагога.

Навчальна мета уроку визначається педагогом відповідно до обраної теми, програми і методики проведення.

Розвивальна мета уроку – формування мислительних здібностей, самостійності учнів, інтересу до навчання; удосконалення принципів, методів, прийомів навчання на досягнення найбільшої ефективності розвитку пізнавальних можливостей: сприймання, мислення, пам'яті, уяви тощо.

Виховна мета уроку:

- музично-естетичне виховання;
- сприяння захопленню самим процесом навчання;
- формування та розвиток інтересу в учня до занять музикою, до виконання творів в естрадній готовності;
- об'єктивне оцінювання роботи учня (на уроці, вдома) – стимулювання інтересу до занять, заохочення ініціативи учня;
- обсяг і конкретизація домашнього завдання.

Методи роботи на уроці:

- метод узагальнення – основна форма роботи (зосередження на домінуючих завданнях, вимогливість, об'єктивність, доброзичливість);
- метод опосередкованого педагогічного впливу, переконання (професійний показ, застосування ТЗН);
- інформаційно-рецептивний;
- репродуктивний;
- проблемний;
- евристичний;
- дослідницький;

- метод спостереження – важливий метод роботи педагога для визначення мети, способів, форм роботи з учнем.

Методи роботи при вивченні музичних творів

На різних етапах вивчення музичного твору за умов виникнення різноманітних проблемних ситуацій на уроці, найбільш доцільними та оптимальними для їх вирішення застосовуємо такі методи:

- 1) словесні пояснення, коментарі;
- 2) показ, ілюстрація на інструменті;
- 3) метод навідних запитань, що локалізують відповідь;
- 4) виділення простого зі складного (і навпаки);
- 5) метод варіантів, способів у подоланні труднощів фактури;
- 6) інструктаж – доступна, творча форма “тренування” на уроці;
- 7) обсяг і конкретизація домашнього завдання.

Розглядаємо такі форми інструктажу, як-от:

- 1) ініціатива педагога (виховання і закріплення нових умінь, навичок, виконавських прийомів на початкових етапах роботи з музичними творами);
- 2) напівсамостійна робота учня на уроці при активних методах втручання педагога в процес вивчення музичного твору (направляючі вказівки – підказки, паузи-консультації, навідні запитання, заключне усвідомлення учнем виконуваних завдань на уроці);

У підготовці й проведенні відкритого тематичного уроку варто продумати ще такі елементи уроку, як “емоційна настройка” (назвати тему уроку, представити учня, обов’язково знайти позитивні характеристики його ставлення до уроків, до музики тощо); “активний відпочинок” – якесь цікаве повідомлення про творчість композитора, твір якого вивчається; “імпровізація-жарт”, спонтанно придумане для учня “творче завдання” тощо.

Для успішного здійснення запланованого на уроці допоможуть знання основ педагогічної майстерності, а також увага, уява, інтуїція, стан творчого пошуку і натхнення!

Подано орієнтовні теми відкритих тематичних уроків.

ТЕМА 1. РОЗВИТОК СЛУХОВОГО, МУЗИЧНОГО ТА ХУДОЖНЬОГО СПРИЙНЯТТЯ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ

Форма уроку – ділова гра, творче кредо – “Грати завжди радість”!

Завдання, на які потрібно звернути увагу, враховуючи вік учнів-початківців: застосування форм активізації творчого мислення, зосередженість на “активний відпочинок”; “сюрприз” – завдання на увагу; слухання музичних казок; малюнки тощо. Створення ігрових ситуацій для оволодіння навичками діагностики музичних здібностей учнів.

ТЕМА 2. РОЗВИТОК НАВИЧОК ДЕТАЛЬНОЇ РОБОТИ З ТЕКСТОМ, ВИРІШЕННЯ ЗВУКОВИХ І ТЕХНІЧНИХ ПРОБЛЕМ ВІДПОВІДНО ДО ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНОГО ЗАДУМУ КОМПОЗИТОРА

Щодо розкриття теми актуально: визначити розвивальну мету формування в учня інтересу до детального розбору музичного твору, захоплення самим процесом навчання; розвиток самостійного творчого мислення у вирішенні проблеми взаємозв’язку музичних уявлень з виконавськими прийомами.

ТЕМА 3. МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКИЙ РОЗВИТОК УЧНЯ В ПРОЦЕСІ РОБОТИ З МУЗИЧНИМ ТВОРОМ

Варто зосередити увагу учня на удосконаленні виконавських навичок, які пов’язані з оволодінням інтонаційною, темпо-ритмічною, ладо-гармонічною та артикуляційною виразністю музичного твору; формування в учня захоплення виконавським процесом якщо твори в естрадній готовності.

ТЕМА 4. РОЗВИТОК ЗВУКОТВОРЧОЇ УЯВИ В УЧНЯ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ТВОРІВ КОМПОЗИТОРІВ-КЛАСИКІВ (ВЕЛИКА ФОРМА, 4–7 КЛ. ПР)

Необхідно звернути особливу увагу на такі компоненти: епоха, стиль, коло музичних образів, виконавські завдання (фактура, тональності, темп, метро-ритмічна пульсація, інтонації мотивів, фразування, динамічний план, педалізація).

ТЕМА 5. ВИРІШЕННЯ ЗВУКОВИХ І ТЕХНІЧНИХ ЗАВДАНЬ У ТВОРІ КОМПОЗИТОРА-РОМАНТИКА (Р.ШУМАН, Е.ГРІГ, Ф.МЕНДЕЛЬСОН, П.ЧАЙКОВСЬКИЙ, В.КОСЕНКО, ПР 4–5 КЛ. ДШЕВ, КАНТИЛЕНА)

Основні завдання для визначення навчальної та виховної мети: звуковедення в мелодії, акомпанемент, рельєфна лінія баса, темпо-ритм, агогіка, довге дихання у фразуванні, штрихи legato, poco legato, гармонія-фарба, динамічний план, педалізація.

ТЕМА 6. ФОРМА СОНАТНОГО ALLEGRO (Й.ГАЙДН СОНАТА МІ МІНОР № 2 (1 ч.))

Актуальні питання для конкретизації навчальної мети: характерне коло образів для фортепіанної творчості Й.Гайдна, стильові особливості; основні вимоги до виконання класичної сонати.

Драматургія сонатного алєгро (головна, побічна, сполучна партії), тональність, ясність і гармонічна врівноваженість форми.

ТЕМА 7. ЗАЛЕЖНІСТЬ ПЕДАЛІЗАЦІЇ ВІД СТИЛЬОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ КОМПОЗИТОРА (В.А.МОЦАРТ СОНАТА № 5 (1 ч.))

Композиторський задум, коло образів, фактура (прозорість); точність голосоведення, ясність, чіткість і гострота звучання; акомпанемент ("альбертієві" та "маркізові" баси), звуковий колорит, тембральне звучання

фортепіано; педальна і безпедальна звучність.

Особливу увагу приділяємо фактурі, виразній інтонації в мелодії, виховуємо в учня зацікавленість до самостійного творчого аналізу в творах композиторів-класиків і романтиків.

ТЕМА 8. МУЗИЧНО-ТЕХНІЧНИЙ РОЗВИТОК УЧНЯ В ПРОЦЕСІ ФОРТЕПІАННОГО НАВЧАННЯ (вправи, гами, інструктивні етюди, виховання художньої техніки)

Виховання навичок позиційної гри, розвиток різних елементів техніки.

Основні завдання: артикуляція, інтонація, туше, динаміка; організація виконавського апарату (за Г.Нейгаузом) – свобода, гнучкість та пластичність; домінуюча роль пальців – "живих" та активних; доцільність економії виконавських рухів; звуковий результат як підсумок роботи (зосереджена увага, дисципліна пальців, постійний слуховий контроль).

Звукоутворення, звукомислення, звуковисловлення, технічна вправність у стрибкоподібних рухах, керованість музично-технічним процесом у вивченні музичного твору. Звернути увагу на принципи підбору аплікатури.

ТЕМА 9. РОЗВИТОК ПОЛІФОНІЧНОГО СЛУХУ, ВИХОВАННЯ ПОЛІФОНІЧНОГО МИСЛЕННЯ В УЧНІВ-ПОЧАТКІВЦІВ НА МАТЕРІАЛІ ОБРОБОК НАРОДНИХ ПІСЕНЬ (Микола Леонтович "Щедрик")

Для реалізації виховної мети уроку бажано звернутись до цікавих новинок у фортепіанній творчості сучасних композиторів.

ТЕМА 10. УСВІДОМЛЕННЯ ПРИЙОМІВ ЗВУКОВИДОБУВАННЯ ЗАЛЕЖНО ВІД ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНОГО ЗМІСТУ МУЗИЧНОГО ТВОРУ

У розкритті теми є актуально: визначити розвивальну мету формування в учня інтересу до детального розбору музичного твору, захоплення самим процесом навчання; розвиток самостійного творчого мислення у вирішенні проблеми взаємозв'язку музичних уявлень з виконавськими прийомами.

Розвиток творчої ініціативи, сценічної витримки учня.

Автори методичних рекомендацій з тематичного планування уроків в ПСМНЗ стверджують: "... багатство фортепіанної літератури дає можливість безкінечної кількості варіантів при комплектуванні програми, плануванні уроків, заповнення тем відповідним практичним матеріалом ...". Практичний досвід викладачів-консультантів педагогічної практики, педагогів класу фортепіано ДШЕВ дозволяє констатувати: "... тематичні уроки надзвичайно важливі, тому що вони загострюють увагу учня, націлюють на одну тему і на її різні аспекти, що дає можливість глибше засвоїти матеріал і відповідно втілити дидактичні принципи "систематичності та послідовності" і "міцного засвоєння знань"¹.

Аналізуючи виконання домашнього завдання, педагог разом з учнем виявляє недоліки, підкреслює позитивне у виконанні музичного твору; підсумовує даний етап роботи з творами, конкретизує методику, варіанти, способи подальшої послідовності втілення виконавськими засобами композиторського задуму.

¹ Бринич М.О., Садова Л.І., Сосяк І.Б. Тематичне планування уроків з предмета "Музичний інструмент фортепіано" у початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах (школах естетичного виховання). Методичні рекомендації для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I–II рівнів акредитації. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2007. – 40 с.

ПЛАН-КОНСПЕКТ відкритого тематичного уроку класу фортепіано

Викладач-консультант _____ Дата _____
Студент-практикант _____ Учень, клас _____
тема уроку _____
_____

програма уроку _____
_____

навчальна мета _____
_____

розвивальна мета _____
_____

виховна мета _____
_____

тип уроку _____
_____

міст, хід уроку _____
_____

форми роботи на уроці _____
_____

методи роботи на уроці _____
_____

підсумок уроку _____
_____

мотивація оцінки _____
_____

домашнє завдання _____
_____

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ВЕРБАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ (словник емоцій за В.Г.Ражниковим)*

Підготовка до музично-педагогічної діяльності майбутніх музикантів-професіоналів ставить підвищені вимоги до формування навичок вербально-виконавської інтерпретації творів. Ці навички є важливим компонентом професійної підготовки майбутнього вчителя музики, бо саме від особистої системи цінностей та вміння формувати їх в учнів-вихованців залежить рівень естетичного виховання сучасної молоді.

Аспекти естетичних ідеалів людини є головним показником рівня його оцінних уявлень, тобто розвиненості його здібностей естетичного й музичного сприйняття.

Знання принципів і критеріїв естетичної оцінки розвиває критичне мислення, яке необхідне для вибору й використання викладачем у навчально-виховній роботі музичного матеріалу високої художньої цінності. Навички самостійного методико-виконавського аналізу музичного твору допомагають словесно інтерпретувати художній образ. Професійно-оцінні думки про музичний твір активізують його виконання, яке служить обов'язковим підкріпленням вербалізованих пояснень.

Основа музичної мови – інтонація. Усі елементи музики (мелодія, гармонія, ритм) мають інтонаційну основу. Мелодія тісно пов'язана з виразністю розмовних інтонацій. Голос, як відомо, здатний передавати різні емоційні стани людини. В інтонаціях мовлення легко відчуті вираз радості, суму, скарги, відчаю, суворості, ніжності, обурення. Саме на цій здатності голосу ґрунтується виразність мелодії.

* Тихомирова Н.Ф., Скляр П.П. Основы общей и музыкально-педагогической психологии. Навч. посіб. – Луганськ: Вид-во "Глобус", 2004. – 272 с. – Рос. мовою. (Допущено Міністерством культури і мистецтв України як навчальний посібник для вищих навчальних закладів культури і мистецтв III–IV рівнів акредитації. Наказ Міністерства культури і мистецтв України № 471 від 22.07.2004). – С. 182–185 (переклад розробника Програми-конспекту Т.С.К.).

Виразові можливості ритму характеризують динамічні сторони емоцій, пов'язаних з певним типом рухів людини.

Виникнення інтонацій тісно пов'язане з характерними для кожної епохи поетичними ідеями, конкретними уявленнями, різним емоційним станом, що спричиняє утворення стійких асоціацій. Композитор, створюючи твір кодує його на певне коло асоціацій, типових у суспільній свідомості, а слухач привласнює їх у процесі контактування із твором. Якщо студент-музикант розуміє художній зміст твору і може виконавсько-технічно втілити авторську інтонаційну ідею, то його сприйняття музики є творчим.

З'ясовуючи ступінь усвідомлення студентами власних знань та вмінь творчо їх застосовувати, викладач створює педагогічні умови для висловлення своєї точки зору про музичний твір, формує вміння вербалізувати їхні думки та відчуття в самостійній роботі над художньо-образним змістом твору.

Отже, студент-музикант зобов'язаний вільно володіти професійною термінологією, уміти яскраво й точно вербалізувати почуте: "Хіба допустимо, – стверджував Г.Нейгауз, – щоб музикант-професіонал не вмів назвати те, що він чує, те, що він створює".

Музичні твори зазвичай уміщують складний комплекс різноманітних емоцій та їх відтінків, зміст яких може бути приблизно переданий лексично за допомогою словника емоцій, розробленого В.Г.Ражниковим.

Радісно: весело, святково, піднесено, дзвінко, гучно, блискуче, іскристо, бадьоро, грайливо, спритно, легко, моторно, жваво, буйно, завзято, сліпучо, вправно, в'юнко, яскраво, променисто, промінно, феєрично, з невагомістю, бучно, окрилено.

Урочисто: велично, триумфально, переможно, клично, величаво, радісно, захоплено, пишно, буйно, гучно, бравурно, грандіозно, значно, розкішно, ефектно, відкрито, церемонно, екзальтовано, сяйливо, весело.

Енергійно: мужньо, рішучо, сміливо, сильно, міцно, твердо, гордо, упевнено, з гідністю, пихато, невідступно, наполегливо, непереможно,

невгамовно, неблаганно, відважно, настирливо, молодечно, нахраписто, невтримно, незалежно, незворотно, непокірно, самобутньо.

Владно: авторитарно, войовниче, суворо, твердо, карбовано, наказово, погрозово, деспотично, імперативно, незаперечно, магічно, по-месіанськи, могутньо, неспростовно, царственно.

Зосереджено: стримано, розмірено, статечно, ґрунтовно, солідно, серйозно, стійко, константно, поважно, тривало, розсудливо, всебічно, докладно.

Масштабно: широко, розмашисто, наповнено, об'ємно, ємко, просторо, переконливо, вагомо, космічно, солідно, велично, нескінченно, безмежно, необмежено, розгонисто.

Важко: тяжко, грузько, громіздко, масивно, монументально, міцно, незграбно, напружено, вайлувато, натруджено, напружено, густо, насичено, потужно, сильно, неспритно, невіправно, невдало.

Поетично: піднесено, мрійливо, велично, натхненно, сердечно, задушевно, інтимно, тремтливо, широко, співучо, окрилено, проникливо, чарівно, щиросердечно, зворушливо, чуйно, лірично, невинно, недосвідчено, зачаровано.

Ніжно: ласкаво, пестливо, милуючись, делікатно, радо, лагідно, шляхетно, зворушливо, широко, голубливо, привітно, єлейно, люб'язно, шанобливо, чємно, ввічливо, присємно, цнотливо, охайно, мило, покїрливо, любо, незлобливо, довірливо, гарно, солодко.

Спокійно: мирно, безтурботно, добродушно, невігадливо, наївно, невимушено, світло, блаженно, непримхливо, щасливо, скромно, простодушнo, прозоро, просто, нехитро, доброзичливо, незворушно, покїрно, байдужо, природно, непорушно, покїрливо.

Набожно: побожно, релігійно, шанобливо, благоговійно, милосердно, медитативно, езотерично, молитовно, праведно, благально, сакральнo, справедливо, покайно, покїрливо, безгрішно, лагідно.

Сонливо: дрімотно, знеможено, в'яло, знесилено, ліниво, змарніло, мляво, розслаблено, пом'якшено, безвільно, безживно, онімїло, лагідно.

Аскетично: абстрактно, раціонально, рефлексивно, безпочуттєво, штучно, вигадано, надумано, відсторонено, удавано, безпристрасно.

Розніжено: млосно, розпечено, томливо, умліваючи, мліючи, сентиментально, почуттєво, чуттєво, чутливо, чуйно, еротично, вразливо, хтиво, похїтливо, пожадливо, мелодраматично.

Безпечно: безтурботно, недбало, байдужно, байдужливо, безпристрасно, безстрашно, холодно, індиферентно, відсторонено, абстрактно, спустошено, скам'яніло, відчужено, неухажно, розсіяно.

Похмуро: хмуро, хмурно, завуальовано, понуро, приховано, глухо, тужно, тужливо, приглушено, притишено, придушено, журливо, розпливчасто, маскуючись, туманно, похнюплєно, непроникливо, негостро.

Боязко: несміливо, полохливо, соромливо, сором'язливо, збентежено, стурбовано, засоромлено, занепокєсно, зніжковїло, схвильовано, лагідно, тихо, покїрливо, покїрно, обережно, незручно, обтяжливо, боязно, боязко, лячно, страшно, ляжливо, розгублено, хворобливо, болїсно, малодушно, легкодушно.

Таємничо: таємно, скрадливо, улєсливо, химерно, примхливо, вигадливо, фантастично, загадково, відсторонено, інтригувально, ілюзорно, ірраціонально, примарно, уявно, облудно, потайно, потаємно, приховано, мудро, хитро, вигадливо, екзотично, приховано, містично, заворожливо, неявно, безлюдно.

Елегійно: задумано, задумливо, замислено, безрадісно, нерадісно, жалїбно, меланхолїйно, песимїстично, похнюплєно, понуро, сумовито, сумно, тужливо, печально, журливо, похмуро, жалїсно, жалкуючи, жалїючи, жалїсливо, тужно, болїсно, скорботно, скрушно, ридаючи, лементуючи, тяжко, обтяжливо, прикро, з плачем, ридаючи, по-мученицьки, болюче, похоронно, страдницьки, стражденно, розтрошено, потрошено, зажурено, засмучено, невтішно, безутїшно, нерозважно, безвихідно, неминує.

Грізно: погрозово, страхїтливо, трагічно, драматично, зловісно, пиховїсно, траурно, фатально, апокаліптично.

Пристрасно: жагуче, палко, завзято, клекочучи, шумуючи, вируючи, поривчasto, рвучко, бурхливо, гаряче, палко, шпарко, запально, завзято, шалено, несамовито, полум'яно, вогнисто, із захватом, із захопленням, із насолодою, стрімко, навально, швидко, азартно, нетерпляче, нетерпеливо, екзальтовано, буйно, пекуче, палоче, із жаром, вогненно, патетично, самовіддано, фанатично, неспокійно, загострено.

Схвильовано: стурбовано, занепокоєно, заклопотано, збентежено, неспокійно, тривожно, турботно, щемляче, хвилююче, турбуючи, трепетно, тремтяче, дрижачи, гарячково, розпачливо, з розкаянням, з каяттям.

Роздратовано: розсерджено, розгнівано, обурено, з обуренням, нестримано, непомірковано, різко, грубо, брутально, гнівно, сердито, люто, розлючено, скажено, шалено, жорстко, немилосердно, запекло, зозла, несамовито, нестямно, безтямно, палко, полум'яно, по-диявольськи, по-гаспидськи, по-бузувірськи, агресивно, нестримно, невпинно, по-варварськи, безжалісно, безжально, дико, твердо, злісно, істерично, нещадно, хижо, страшно, страхітливо, жакливо, страшенно, нещадно, злобно, злюбливо, злостиво, осатаніло.

З бравадою: відчайдушно, одчайдушно, зарозуміло, бундючно, гордовито, пихато, пишномовно, високомовно, чванливо, чванькувато, чіпко, дошкульно, гостро, дотепно, ущипливо, круто, ексцентрично, вимушено, неприродно, амбіційно, задерикувато.

Зарозуміло: зухвало, нахабно, брутально, нецеремонно, з викликом, задирливо, настирливо, настирно, надокучливо, докучливо, уїдливо, нав'язливо, набридливо, невимушено, розхлябано, фривольно, віроломно, зрадливо, по-зрадницьки, чванливо, чванькувато, чваньковито, пихато, неприязно.

Елегантно: тонко, витончено, делікатно, вишукано, граціозно, граційно, галантно, манірно, ажурно, ввічливо, гречно, чемно, тендітно, добірно, уміло, вправно, майстерно, спокусливо, капризно, вередливо, примхливо, химерно, ефемерно, екстравагантно, вигадливо, вибагливо, пластично, чарівно.

рафіновано, філігранно, ошатно, пишномовно, розніжено, розпещено, глущко, шляхетно.

Жартівливо: жартома, з витівкою, пустуючи, насмішкувато, глузливо, глумливо, пікантно, іронічно, саркастично, юродиво, гордовито, погордливо, згорда, пихато, зарозуміло, зневажливо, уїдливо, ущипливо, дошкульно, хитро, лукаво, гротескно, парадоксально, забавно, утішно, потішно, знущально, збиткуючись, блазнюючи, в'їдливо, ехидно, колюче, пустогливо, збиточно, з гумором, химерно, навіжено, легковажно, задерикувато, по-блюзнірськи.

В.В.Софроніцький стверджував: "... Чим емоційніше ви будете грати, тим краще, але ця емоційність має бути схована, так схована, як в панцирі. Коли я тепер виходжу на естраду, на мені під фракком "сім панцирів" і, не дивлячись на це, я відчуваю себе голим. Отже, потрібно чотирнадцять панцирів. Я повинен хотіти заграти так добре, так повно пережити, щоби вмерти і при цьому зберегти такий стан, ніби це і не я грав, і я тут ні при чому. Якийсь особливий спокій має бути і, коли встаєш від рояля – ніби і не ти грав".

Подібний словник важливий для розвитку емоційної сфери музиканта, оскільки розширює спектр доступних емоційних переживань*.

* Новий російсько-український словник. – Київ: Вид. "АКОНІТ", 2004. – 576 с.
Загоруйко О.Я. Великий універсальний словник української мови. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2010. – 768 с.

ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ МУЗИЧНОГО ТВОРУ (методичні вказівки)

Аналіз методичних, мистецтвознавчих праць дозволяє стверджувати, що "... існує міцне підґрунтя для теоретично-експериментального вивчення феномену виконавської майстерності викладача-музиканта не лише в плані вільного володіння інструментом, а й усвідомленої, артистично і технічно досконалої художньо-педагогічної інтерпретації музичного твору" (А.Корто).

Актуальним є формування професійно значущих якостей майбутнього фахівця-музиканта, серед яких одне з чільних місць належить методико-виконавської компетентності.

Методико-виконавська компетентність як інтегральне явище є раціональною сутністю ознак, властивостей, характеристик і структурних елементів, за допомогою яких музика кваліфікується як суспільна свідомість і мислення, як засіб пізнання й відображення дійсності, як художня форма і художній зміст, як художній процес і художній образ, що викликає у слухачів образні уявлення, інтелектуальну реакцію, асоціативне мислення, уяву, фантазію, натхненність, пробуджує почуття та емоції, естетичне переживання, несе конкретну образну інформацію, виступає об'єктом пізнання, приносить естетичну насолоду.

У художньо-педагогічній діяльності методико-виконавська компетентність майбутнього педагога-музиканта постає як різновид емоційно-інтелектуального осмислення творів мистецтв (Г.Коган).

Інтерпретація творів мистецтва є цілісним утворенням, що характеризується єдністю і взаємозв'язком таких компонентів:

- *текстуальна інтерпретація (індивідуальна, авторська);*
- *змістовна (історична);*
- *психологічна, що має такі складові: ретроспективне вивчення творів мистецтва (аналіз об'єктивних даних про твір, змістове навантаження та значення, що втілені в ньому); особливу духовну діяльність свідомості, де суттєву роль відіграє досвід інтерпретатора*

спілкуванні з мистецтвом (С.Фейнберг).

Теоретичне осмислення різних інтерпретаційних процесів у естетико-філософській, мистецтвознавчій літературі дає змогу виокремити складові художньо-педагогічної інтерпретації музичного твору, зокрема: трактування змісту твору у вербальній формі, що ґрунтується на принциповій багатозначності художнього образу; культурно-історична ситуація його прочитання; творчий внесок відтворення музичного твору виконавськими засобами на основі нотного тексту.

Тому, розглядаємо інтерпретацію музичного твору як єдиний процес, який ґрунтується на науковій, виконавській і вербальній (музикознавчій, художньо-образній, асоціативно-візуальній, художньо-змістовній) інтерпретаціях.

Художньо-педагогічна інтерпретація передбачає глибоке проникнення в зміст музичного твору, виявлення ціннісного ставлення до музики, відтворення набутого досвіду в усій його цілісності. Невід'ємним складником досвіду, зокрема виконавського, є вміння, що зумовлюють здатність належно виконувати певні дії. Виконавський досвід є сукупністю знань та навичок, які безпосередньо впливають на продуктивність процесу професійної діяльності. Знання є особливою формою духовного засвоєння результатів пізнання процесу відображення дійсності виконавця, шляхом глибокого усвідомлення авторської концепції. *Навички* – це дії, які в процесі формування виконавської інтерпретації стають автоматичними на основі застосування знань про відповідний спосіб дій шляхом цілеспрямованих процедур. Тому *вміння* характеризуються як готовність до свідомих і точних виконавських дій. У становленні художньо-педагогічної інтерпретації вміння як складний процес аналітико-синтетичної діяльності кори головного мозку зумовлюють створення та закріплення асоціації між завданням, необхідним для його виконання та застосування знань на практиці. Формування вмінь художньо-педагогічної інтерпретації має такі етапи: ознайомлення з музичним твором, усвідомлення його змісту, опанування драматургії твору, самостійне виконання музичної

концепції.

Отже, художньо-педагогічна інтерпретація музичного твору – це динамічний, багатоплановий, цілісний педагогічний процес, в основі якого лежить спільна художньо-творча діяльність викладача та студента. У процесі створення інтерпретації викладач, використовуючи різні види мистецтв (літературу, живопис), спеціальні педагогічні прийоми, допомагає студентам-піаністам розкрити художній образ музичного твору та реалізувати їх у різноманітних формах виконавсько-осмисленої практики, де і сам студент у взаємодії з педагогом засвоює знання та вміння, пов'язані з художньо-педагогічною інтерпретацією музичного твору, завоює новітні програми, педагогічні технології, розвине професійні якості майбутнього викладача класу фортепіано ДШЕВ.

Виходячи з декодування нотного запису музичного твору, інтерпретатор, проектуючи художній образ у свідомості, спирається на певний досвід суспільної та художньої картини світу. У музично-виконавській та педагогічній практиці такий досвід відбивається в понятті тезаурус (від лат. thesauros – “скарб”, “сховище”), що розглядається як попередній запас інформації, вражень, асоціацій, які забезпечують сприйняття та переосмислення змісту музичного твору. Тезаурус є підґрунтям інтелектуального та емоційного розвитку виконавця, забезпечує змістовність музично-виконавської інтерпретації, становлення виконавського стилю музиканта.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН
МЕТОДИКО-ВИКОНАВСЬКОГО АНАЛІЗУ МУЗИЧНОГО ТВОРУ

Композитор, назва твору	
Епоха, стиль, короткі відомості про композитора	
Назва збірника, для якого класу індивідуального розвитку учня ДШЕВ, можливі редакції	
Зміст та художній образ: характеристика музичних образів, можливе коло асоціацій та аналогій	
Текстологічні засоби музичної виразності: жанрова характерність, стилістичні особливості, ладотональність, форма і прийоми формування, тип і особливості фактури, будова мелодії, гармонія, темп, метро-ритмічні особливості	
Педагогічні завдання для реалізації виконавських засобів виразності: мелодія, інтонування та фразування, відтворення фактури, артикуляція, штрихи, темп, метро-рит- мічна організація, агогіка, аплікатура, туше, прийоми у муковидобуванні, колорит, педалізація, динамічний план тощо	
Технічні труднощі та способи, варіанти їх подолання: види, елементи техніки, аналіз можливих труднощів, методи роботи, допоміжні вправи	

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТКА-КОНТРОЛЬ № 2

ПЕРВИННИЙ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ДІАГНОЗ								
9	8	7	6	5	4	3	2	1
спісання во- ля, вико- навська культура	звукотворча увага, слуховий контроль	звукові пробле- ми (інтрижка, артикуляція, педальніці)	фактура, технічні труднощі	теми, роз- мір, ритм, інстру- менталь- ність	динаміч- ний план, тональність, культура	форми, роз- виток тем, фразування	образно-худож- ній зміст, стиль, характер, настрій	проблеми учня, програма інс- титуту, клас

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТКА-ЗАВДАННЯ № 3

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТКА-ЗАВДАННЯ № 3								
9	8	7	6	5	4	3	2	1
педагог- редактор музичних творів	педагогічні принципи, як компоненти педагогічної майстерності	новаторство у виконанні педагогічній	назва основних методичних праць	метод, представник якої школи, учні, наслідники	виконавець, стиль, лау- реат якого конкурсу, інтерпрета- тор	композитор, фурталанні твори з не- лагодічного репертуару, збірники	споха, країна, виконавський стиль; конкурс якого імені, в якій країні, лау- реата з України	прізвище, ім'я, роки життя

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТКА-ЗАВДАННЯ № 4

ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ МУЗИЧНОГО ТВОРУ (ЗМІСТОВІ АСПЕКТИ САМОСТІЙНИХ ЗАВДАНЬ НА КОЛОКВІУМ ПО СПЕЦІАЛЬНОСТІ)				
5	4	3	2	1
вирішення звукових проблем (штрихи, артикуляція, динаміка, педаль)	тема, ритм, метроритмічна пульсація	структурна будова форми, розвиток тем, фразування; інтонаційні мотиви, динамічний план твору	образний зміст твору, художній задум, характер, настрій	короткі відомості про композитора, епоху, стиль, творчість

Продовження Технологічної картки-завдання № 4

10	9	8	7	6
виконавське осмислення музики, особливості слухомисленнєвої музичності	проблема цілісного та зварного виконання музичного твору	методи роботи над складними місцями	технічні труднощі (фактура, рухова структура, аплікатура), способи та варіанти їх подолання	визначення послідовності завдань в роботі над музичним твором

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТКА-САМОКОНТРОЛЬ № 5

ЗМІСТ САМОСТІЙНИХ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ. ІV КУРС, VІІІ СЕМ.

1	2	3	4	5	6
№	ЗМІСТ ЗАВДАННЯ	термін виконання	відмітка про виконання	форми рейтингового контролю (самоаналіз, самоконтроль, саморефлексія)	особистісні показники (реальні витрати часу, висновки, пропозиції, побажання тощо)
1.	<p>Актуалізація опорних знань з окремих актуальних проблем методики навчання гри на фортепіано, МВА ПР, АВС для вдосконалення показників у виконанні завдань комплексної контрольної роботи з МВА ПР:</p> <p>а) організація, проведення та аналіз відкритого тематичного уроку з педагогічної практики на тему;</p> <p>б) підготувати план-конспект уроку із застосуванням проблемно-пошукових методів організації навчання та виховання, робота з технологічною картою (картка-контроль) "Орієнтовний план методико-виконавського аналізу музичного твору";</p> <p>в) активна участь в оформленні методичного кабінету "Мої сходинки до педагогічної майстерності вчителя музики" (фотомонтаж, роздатковий матеріал, унаочнення, ТЗН, аудіозапис тощо).</p>				
2.	<p>Активна участь у роботі студентської курсової циклової комісії, фортепіанного гуртка "Collegium musicum" та обговорення виступів із концертними програмами учнів школи педагогічної практики (технологічна картка №2).</p>				
3.	<p>Підготовка до заняття-колоквиуму. Самостійна робота з технологічною картою №3 "художньо-педагогічна інтерпретація музичних творів" із програми державного іспиту по спеціальності.</p> <p>Присутні викладачі циклової комісії спеціального фортепіано, представники дирекції тощо</p>				

1	2	3	4	5	6
4.	<p>Індивідуальне завдання (за власним вибором) за темою з проблем методики навчання гри на фортепіано та захисту методичних рефератів, доповідей, міні-рецензій тощо.</p> <p>ТЕМА</p> <p>.....</p> <p>.....</p>				
5.	<p>Творче завдання з формування основ педагогічної майстерності: виконання тестових завдань, робота з технологічними картками № 1, 2, 3, анкета № 2 "Перевір себе", анкета № 3, №4, психопрофесіограма.</p>				
6.	<p>Вивчення музичних творів з ПР учнів ДШЕВ, які виносяться на державний іспит з "Основ педагогічної майстерності":</p> <p>Й.С.Бах Менует Соль мажор ("Нотний зошит А.М.Бах")</p> <p>Й.С.Бах Маленька прелюдія мі мінор № 7 (ІІ кл.)</p> <p>Й.С.Бах Двоголосна інвенція До мажор (V кл.)</p> <p>А.Діабеллі Сонатина Фа мажор (ІІ кл.)</p> <p>В.А.Моцарт Соната До мажор І ч. (VІ кл.)</p> <p>Л.В.Бетховен Сонатина Фа мажор І ч. (IV кл.)</p> <p>М.Клементи Сонатина До мажор (ІІ кл.)</p> <p>Й.Гайдн Соната До мажор І ч (VІ кл.)</p> <p>Л.В.Бетховен Соната до мінор № 5, І ч. (VІІ кл.)</p> <p>Ф.Кулау "Варіації" Соль мажор (ІІІ кл.)</p> <p>С.Майкалар "Варіації на російську тему" фа мінор (IV кл.)</p> <p>В.Косенко "Дощик" (V кл.)</p> <p>В.Косенко "Українська народна пісня" (IV кл.)</p> <p>П.Чайковський "Хвороба ляльки" (ІІ кл.)</p> <p>Р.Шуман "Сміливий вершник" (ІІІ кл.)</p> <p>Ф.Мендельсон "Пісня без слів" фа діз мінор (VІ кл.)</p> <p>С.Прокоф'єв "Доць і веселка" (VІ кл.)</p> <p>К.Черні-Гермер, зошит 2 (за вибором)</p> <p>С.Майкалар "Стакаго-прелюдія" (V кл.)</p> <p>В.Барвінський "Жук і жучиха" (ІІІ кл.)</p>				

ВАРІАНТ № 1

1. Актуалізація опорних знань (АОЗ).

ЗАВДАННЯ – визначити основні питання з проблем фортепіанної педагогіки (тезисно, логічно). Сформулювати власні думки, судження тощо.

Музично-виконавські здібності та їх розвиток у процесі навчання.

2. ПРАКТИЧНА РОБОТА.

Продумати і скласти індивідуальний робочий план для учениці 3 кл. ДШЕВ на II півріччя відповідно до характеристики. Визначити основні методико-педагогічні спрямування індивідуальної роботи.

Учениця має яскраві музичні здібності, добре інтонує, має чітку пам'ять, артистична, емоційна. Піаністичний апарат гнучкий, від природи рухливі та активні пальці. Захоплюється грою в швидких темпах.

ВАРІАНТ № 2

1. Актуалізація опорних знань (АОЗ).

ЗАВДАННЯ – визначити основні питання з проблем фортепіанної педагогіки (тезисно, логічно). Сформулювати власні думки, судження тощо.

Робота над етюдами. Інструктивні етюди. Художні етюди.

2. ПРАКТИЧНА РОБОТА.

Продумати і скласти індивідуальний робочий план для учениці 6 кл. ДШЕВ на I півріччя відповідно до характеристики. Визначити основні методико-педагогічні спрямування індивідуальної роботи.

Учениця має добрі музичні здібності, емоційно відчуває музику. Жваво реагує на зауваження педагога, в процесі роботи цікава, кмітлива. Але піаністичний апарат потребує уваги, недостатньо володіє штрихом "legato".

1. Актуалізація опорних знань (АОЗ).

ЗАВДАННЯ – визначити основні питання з проблем фортепіанної педагогіки (тезисно, логічно). Сформулювати власні думки, судження тощо.

Музичний слух – визначальна музична здібність. Види слуху та їх розвиток у процесі навчання.

2. ПРАКТИЧНА РОБОТА.

Продумати і скласти індивідуальний робочий план для учениці 5 кл. ДШЕВ на I півріччя відповідно до характеристики. Визначити основні методико-педагогічні спрямування індивідуальної роботи.

Учениця має добрі музичні здібності, емоційно відчуває музику, жваво реагує на зауваження вчителя. Піаністичний апарат потребує уваги, недостатньо володіє штрихом "legato"; в процесі роботи цікава, кмітлива.

ВАРІАНТ № 4

1. Актуалізація опорних знань (АОЗ).

ЗАВДАННЯ – визначити основні питання з проблем фортепіанної педагогіки (тезисно, логічно). Сформулювати власні думки, судження тощо.

Робота над творами малої форми. Різноманітні п'єси.

2. ПРАКТИЧНА РОБОТА.

Продумати і скласти індивідуальний робочий план для учениці 2 кл. ДШЕВ на II півріччя відповідно до характеристики. Визначити основні методико-педагогічні спрямування індивідуальної роботи.

Учениця має добрі музичні здібності, емоційно відчуває музику, жваво реагує на зауваження вчителя. Піаністичний апарат потребує уваги, недостатньо володіє штрихом "legato"; у процесі роботи цікава, кмітлива.

ВАРІАНТ № 5

1. Актуалізація опорних знань (АОЗ).

ЗАВДАННЯ – визначити основні питання з проблем фортепіанної педагогіки (тезисно, логічно). Сформулювати власні думки, судження тощо.

Почуття ритму та його виховання.

2. ПРАКТИЧНА РОБОТА.

Продумати і скласти індивідуальний робочий план для учениці 1 кл. ДШЕВ на II півріччя відповідно до характеристики. Визначити основні методико-педагогічні спрямування індивідуальної роботи.

Учениця з посередніми музичними здібностями, але має велике бажання вчитися. Руки децю скуті, пальці напружені, гнучкість мінімальна. Має добру пам'ять, уважна до порад вчителя.

ВАРІАНТ № 6

1. Актуалізація опорних знань (АОЗ).

ЗАВДАННЯ – визначити основні питання з проблем фортепіанної педагогіки (тезисно, логічно). Сформулювати власні думки, судження тощо.

Музична пам'ять та її розвиток.

2. ПРАКТИЧНА РОБОТА.

Продумати і скласти індивідуальний робочий план для учня 7 кл. ДШЕВ на I півріччя відповідно до характеристики. Визначити основні методико-педагогічні спрямування індивідуальної роботи.

Учень з посередніми музичними здібностями, але великим бажанням займатися. Руки децю скуті, пальці напружені, гнучкість мінімальна. Має добру пам'ять, уважний до порад вчителя.

ВАРІАНТ № 7

1. Актуалізація опорних знань (АОЗ).

ЗАВДАННЯ – визначити основні питання з проблем фортепіанної педагогіки (тезисно, логічно). Сформулювати власні думки, судження тощо.

Робота над творами великої форми. Варіаційна форма.

2. ПРАКТИЧНА РОБОТА.

Продумати і скласти індивідуальний робочий план для учня 7 кл. ДШЕВ на II півріччя відповідно до характеристики. Визначити основні методико-педагогічні спрямування індивідуальної роботи.

Учень з посередніми музичними здібностями. Домашню роботу виконує пасивно, інертно, але на уроці добре реагує на зауваження педагога, старається виконувати завдання. Бракує навичок гри з нот, недостатньо розвинуте поліфонічне мислення.

ВАРІАНТ № 8

1. Актуалізація опорних знань (АОЗ).

ЗАВДАННЯ – визначити основні питання з проблем фортепіанної педагогіки (тезисно, логічно). Сформулювати власні думки, судження тощо.

Характеристика засобів музично-виконавської виразності.

2. ПРАКТИЧНА РОБОТА.

Продумати і скласти індивідуальний робочий план для учня 4 кл. ДШЕВ на I півріччя відповідно до характеристики. Визначити основні методико-педагогічні спрямування індивідуальної роботи.

Учень має добрі музичні здібності, достатньо розвинений музичний слух, почуття ритму, емоційно сприймає музичний матеріал. Децю слабка музична пам'ять. Загальний розвиток відповідає віку.

ВАРІАНТ № 9

1. Актуалізація опорних знань (АОЗ).

ЗАВДАННЯ – визначити основні питання з проблем фортепіанної педагогіки (тезисно, логічно). Сформулювати власні думки, судження тощо.

Робота над творами великої форми. Сонатна форма.

2. ПРАКТИЧНА РОБОТА.

Продумати і скласти індивідуальний робочий план для учениці 6 кл. ДШЕВ на I півріччя відповідно до характеристики. Визначити основні методико-педагогічні спрямування індивідуальної роботи.

Учениця музично обдарована, емоційна та артистична. На сцені розкривається досить яскраво. Пальці від природи мають рухливість, самостійність. Але бракує терпіння вчити твори кантиленного характеру, дається ознаки темперамент холерика.

ВАРІАНТ № 10

1. Актуалізація опорних знань (АОЗ).

ЗАВДАННЯ – визначити основні питання з проблем фортепіанної педагогіки (тезисно, логічно). Сформулювати власні думки, судження тощо.

Імітаційна поліфонія Й.С.Баха. Робота над поліфонічними творами у старших класах ДШЕВ.

2. ПРАКТИЧНА РОБОТА.

Продумати і скласти індивідуальний робочий план для учня 7 кл. ДШЕВ на II півріччя відповідно до характеристики. Визначити основні методико-педагогічні спрямування індивідуальної роботи.

Учень має посередні музичні дані, нерішучий, млявий характер. У виконанні бракує емоційності, виразності, твори виконує нецікаво, одноманітно. Засвоїв обмежений педагогічний репертуар, має слабку музичну пам'ять, сценічну витримку.

ВАРІАНТ № 11

1. Актуалізація опорних знань (АОЗ).

ЗАВДАННЯ – визначити основні питання з проблем фортепіанної педагогіки (тезисно, логічно). Сформулювати власні думки, судження тощо.

Формування виконавського апарату в учнів-початківців в класі фортепіано.

2. ПРАКТИЧНА РОБОТА.

Продумати і скласти індивідуальний робочий план для учня 5 кл. ДШЕВ на II півріччя відповідно до характеристики. Визначити основні методико-педагогічні спрямування індивідуальної роботи.

Учень з посередніми музичними даними, але досить старанний у навчанні, характер – сангвінік. Репертуар любить вибирати самостійно, охоче грає твори джазового характеру. Любить грати на сцені, має деякі навички імпровізації.

ВАРІАНТ № 12

1. Актуалізація опорних знань (АОЗ).

ЗАВДАННЯ – визначити основні питання з проблем фортепіанної педагогіки (тезисно, логічно). Сформулювати власні думки, судження тощо.

Види, елементи фортепіанної техніки.

2. ПРАКТИЧНА РОБОТА.

Продумати і скласти індивідуальний робочий план для учениці 5 кл. ДШЕВ на II півріччя відповідно до характеристики. Визначити основні методико-педагогічні спрямування індивідуальної роботи.

Учениця має посередні музичні дані, характер – флегматик. Твори грає одноманітно, невиразно. Проблеми з руками, затиснутий плечовий пояс, напам'ять п'єси вчить дуже повільно. Але має велике бажання грати, домашні завдання старається виконувати.

ВАРІАНТ № 13

1. Актуалізація опорних знань (АОЗ).

ЗАВДАННЯ – визначити основні питання з проблем фортепіанної педагогіки (тезисно, логічно). Сформулювати власні думки, судження тощо.

Етапи роботи над музичним твором.

2. ПРАКТИЧНА РОБОТА.

Продумати і скласти індивідуальний робочий план для учениці 2 кл. ДШЕВ на II півріччя відповідно до характеристики. Визначити основні методико-педагогічні спрямування індивідуальної роботи.

Учениця музично обдарована, любить виконувати віртуозні твори, на сцені розкривається досить яскраво. Піаністичний апарат добре розвинений, гнучкий. Може вчити твори підвищеної складності.

ВАРІАНТ № 14

1. Актуалізація опорних знань (АОЗ).

ЗАВДАННЯ – визначити основні питання з проблем фортепіанної педагогіки (тезисно, логічно). Сформулювати власні думки, судження тощо.

Методико-виконавський аналіз музичного твору. Окреслити педагогічні умови першого етапу роботи.

2. ПРАКТИЧНА РОБОТА.

Продумати і скласти індивідуальний робочий план для учениці 8 кл. ДШЕВ на II півріччя відповідно до характеристики. Визначити основні методико-педагогічні спрямування індивідуальної роботи.

Учениця має добрі музичні дані: слух, ритм, пам'ять. У роботі ініціативна, інтелектуально розвинена. Має велике бажання продовжити навчання у ВНЗ культури і мистецтва I–II рівнів акредитації.

ВАРІАНТ № 15

1. Актуалізація опорних знань (АОЗ).

ЗАВДАННЯ – визначити основні питання з проблем фортепіанної педагогіки (тезисно, логічно). Сформулювати власні думки, судження тощо.

Роль поліфонії у розвитку піаніста. Робота над поліфонічними творами в початкових класах ДШЕВ.

2. ПРАКТИЧНА РОБОТА.

Продумати і скласти індивідуальний робочий план для учня 2 кл. ДШЕВ на I півріччя відповідно до згідно наданої умовної характеристики. Визначити основні методико-педагогічні спрямування індивідуальної роботи.

Учень з посередніми музичними здібностями, має частково розвинений слух, страждає почуття ритму, пам'ять. Має велике бажання займатися, уважний та старанний на уроках, акуратний в домашній роботі. Піаністичний апарат неорганізований, пальці неактивні, з поганою опорою на клавіатуру.

ВАРІАНТ № 16

1. Актуалізація опорних знань (АОЗ).

ЗАВДАННЯ – визначити основні питання з проблем фортепіанної педагогіки (тезисно, логічно). Сформулювати власні думки, судження тощо.

Методика проведення фортепіанного уроку. Самостійно обрати проблемну тему та означити навчально-виховні завдання.

2. ПРАКТИЧНА РОБОТА.

Продумати і скласти індивідуальний робочий план для учениця 4 кл. ДШЕВ на I півріччя відповідно до характеристики. Визначити основні методико-педагогічні спрямування індивідуальної роботи.

Учениця має яскраві музичні здібності, добре інтонує, має чітку пам'ять, артистична, емоційна. Піаністичний апарат гнучкий, від природи рухливі та активні пальці. Захоплюється грою в швидких темпах.

ВАРІАНТ № 17

1. Актуалізація опорних знань (АОЗ).

ЗАВДАННЯ – визначити основні питання з проблем фортепіанної педагогіки (тезисно, логічно). Сформулювати власні думки, судження тощо.

Розвиток творчих здібностей учня.

2. ПРАКТИЧНА РОБОТА.

Продумати і скласти індивідуальний робочий план для учениці 3 кл. ДШЕВ на I

півріччя відповідно до характеристики. Визначити основні методико-педагогічні спрямування індивідуальної роботи.

Учениця з яскравими музичними здібностями, піаністичний апарат організований, природна рухливість пальців. Деяко нерівноважена (холерик), тому підводить сценічна витримка.

ВАРІАНТ № 18

1. Актуалізація опорних знань (АОЗ).

ЗАВДАННЯ – визначити основні питання з проблем фортепіанної педагогіки (тезисно, логічно). Сформулювати власні думки, судження тощо.

Зміст та види музично-педагогічної діяльності в класі фортепіано.

2. ПРАКТИЧНА РОБОТА.

Продумати і скласти індивідуальний робочий план для учня 5 кл. ДШЕВ на I півріччя відповідно до характеристики. Визначити основні методико-педагогічні спрямування індивідуальної роботи.

Учень має яскраві музичні здібності, але піаністичний апарат не організований (великі, нековирні руки, плечі затиснуті). У роботі організований, схильний до виконання кантилени. Твори вчить швидко, але їх швидко забуває.

ВАРІАНТ № 19

1. Актуалізація опорних знань (АОЗ).

ЗАВДАННЯ – визначити основні питання з проблем фортепіанної педагогіки (тезисно, логічно). Сформулювати власні думки, судження тощо.

Виховання навичок читання з листа.

2. ПРАКТИЧНА РОБОТА.

Продумати і скласти індивідуальний робочий план для учениці 1 кл. ДШЕВ на II півріччя відповідно до характеристики. Визначити основні методико-педагогічні спрямування індивідуальної роботи.

Учениця з посередніми музичними здібностями, але великим бажанням грати. Руки деяко скуті, пальці напружені. Домашні завдання виконує систематично, однак в мінімальному обсязі. Любить грати твори кантиленного характеру.

ВАРІАНТ № 20

1. Актуалізація опорних знань (АОЗ).

ЗАВДАННЯ – визначити основні питання з проблем фортепіанної педагогіки (тезисно, логічно). Сформулювати власні думки, судження тощо.

Музичне мислення та його розвиток у процесі навчання.

2. ПРАКТИЧНА РОБОТА.

Продумати і скласти індивідуальний робочий план для учня 4 кл. ДШЕВ на I півріччя відповідно до характеристики. Визначити основні методико-педагогічні спрямування індивідуальної роботи.

Учень має досить добру підготовку для 4-го класу. На уроці працює старанно, однак йому бракує навичок самостійної роботи, особливо при розборі музичних творів. Краще виконує твори віртуозного характеру, але деяко формально, не цікаво, поспішно (одноманітно).

СУЧАСНІ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ ПОСІБНИКИ

1. С.Борткевич – 18 мініатюр для ф-но, тв. 21, зош. 1, 2. – Leipzig Copyright 1922 by D.Rahter.
2. Л.Шукайло. Альбом фортепіанної музики. – Київ: Нотне вид. “Мелосвіт”, 2005. – Ніжин: “Вид. “Аспект-Поліграф”, 2005. – 36 с.
3. Г.Без’язичний. Характерні п’єси у формі етюдів для фортепіано. – Вінниця: ВМГО “Розвиток”, 2006. – 28 с.
4. Я.Бобалік. Музичний дивосвіт. – Івано-Франківськ: Вид. “Лілея-НВ”, 2004. – 63 с.
5. Я.Бобалік. Музичне сузір’я. – Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2008. – 56 с.
6. В.Маник. Музичні замальовки. Збірка фортепіанних п’єс для дітей. Навчальний посібник / Ред.-упор. І.Новосядла. – Івано-Франківськ: видавець Третяк І.Я., 2007. – 52 с.
7. О.Пітерсон. Джазовий зошит 1. Вправи та менуети для фортепіано. – Київ: Нотне вид. “Мелосвіт”, 2004. – Ніжин: Вид. “Аспект-Поліграф”, 2004.
8. О.Пітерсон. Джазовий зошит 3. Вправи для фортепіано. – Київ: Нотне вид. “Мелосвіт”, 2004. – Ніжин: Вид. “Аспект-Поліграф”, 2004. – 16 с.
9. М.Дворжак. Вибрані джазові етюди для фортепіано. – Київ: Нотне вид. “Мелосвіт”, 2005. – Ніжин: Вид. “Аспект-Поліграф”, 2005. – 20 с.
10. К.Крит. Джазовые игрушки. Пьесы для фортепиано для средних и старших классов ДМШ. – Ростов-на-Дону: “Феникс”, 2006. – 46 с.
11. Граємо удвох. Фортепіанні ансамблі для ДМШ, вип. 4. Упорядкування та аранжажія Л.В.Жульєвої. – Київ: Нотне вид. “Мелосвіт”, 2008. – 36 с.
12. Граємо удвох. Фортепіанні ансамблі. Автор, перекладення та обробка – Людмила Жульєва. – Київ: Нотне вид. “Мелосвіт”, 2003. – Ніжин: Вид. “Аспект-Поліграф”, 2003. – 35 с.
13. В.Птушкин. Пьесы и ансамбли для фортепиано. – Харьков: “Фактор”, 2006. – 96 с.

СПИСОК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

№ п/п	№ теми дисципліни	НАЗВА
1	2	3
1.	Основні завдання та зміст курсу	<i>Алексеев А.</i> Методика обучения игре на фортепиано, 2-е изд., - М., Музыка, 1971. <i>Баренбойм Л.</i> Раздумья о музыкальной педагогике. В сб. Вопросы фортепианной педагогики и исполнительства. -Л., Музыка, 1969. <i>Дьяченко Н., Котляревский И., Полянский Ю.</i> Теоретические основы воспитания и обучения в музыкальных учебных заведениях. - К., Музична Україна, 1987. <i>Любомудрова Н.</i> Методика обучения игре на фортепиано. -М., Музыка, 1982. <i>Шульгина В.</i> В курсе методики обучения гри на фортепиано. В зб. Питання фортепіанної педагогіки і виконавства. -К., Музична Україна, 1981. <i>Подвала В.</i> Створюймо музику. - К., Музична Україна, 1990.
2.	Актуальні питання музичного навчання та виховання	
3.	Історичний огляд розвитку фортепіанної педагогіки та методики навчання	<i>Алексеев А.</i> Из истории фортепианной педагогики. -К., Музична Україна, 1974. <i>Баренбойм Л., Н.Г.Рубинштейн.</i> -М., Музыка, 1982. <i>Коган Г. Ф.Бузони.</i> -М., Музыка, 1970. <i>Кременштейн Б.</i> Педагогика Г.Г.Нейгауза. -М., Музыка, 1984. <i>Мильштейн Я. Ф.Лист.</i> -М., Музыка, 1970, т.1. <i>Мурзилевский В.</i> Русское фортепианное искусство. -Л., Госмузиздат, 1961. <i>Натансон В.</i> Прошлое русского пианизма. -М., Музыка, 1960. <i>Николаев А.</i> Музыкальное образование в пути развития искусства в СССР. В сб. Очерки по методике обучения игре на фортепиано. Вып.1. -М.,Музыка, 1955. <i>Николаев А.</i> Очерки по истории фортепианной педагогики и истории пианизма. -М., Музыка, 1980. Українське музикознавство. Вип. 25-й. К., Музична Україна, 1990.
4.	Методика проведення уроку. Методи навчання на уроці	<i>Алексеев А.</i> Методика обучения игре на фортепиано, - М.,Музыка, 1971. <i>Баренбойм Л.</i> Вопросы фортепианной педагогики и исполнительства. -Л., Музыка, 1969. <i>Кременштейн Б.</i> Воспитание самостоятельности и сознательности в классе специального фортепиано. -М., Музыка, 1966. <i>Любомудрова Н.</i> Методика обучения игре на фортепиано. -М., Музыка, 1982. <i>Савинский С.</i> Пианист и его работа. - Л., Музыка, 1961. <i>Щанов А.</i> Фортепианная педагогика. - М., Советская Россия, 1960.

1	2	3
5.	Музично-виконавські здібності та їх розвиток в процесі навчання	<p><i>Алексеев А.</i> Методика обучения игре на фортепиано, 2-е изд. - М., Музыка, 1971.</p> <p><i>Баренбойм Л.</i> Путь к музицированию. -Л., Советский композитор, 1979. 2-е изд.</p> <p><i>Галич В.</i> О развитии внутреннего слуха, творческой инициативы и фантазии на индивидуальных занятиях в фортепианных классах. В. сб. Вопросы фортепианной педагогики. Вып. 4-й. -М., Музыка, 1976.</p> <p><i>Герасимович Д.</i> Методика навчання гри на фортепіано. -К., Музична Україна, 1962.</p> <p><i>Ключарева Т.</i> Развитие слухового, музыкального и художественного восприятия на начальном периоде обучения. В сб. Вопросы фортепианной педагогики. Вып. 1-й. -М., Музыка, 1979.</p> <p><i>Любомудрова Н.</i> Методика обучения игре на фортепиано. -М., Музыка, 1982.</p> <p><i>Ляховицкая С.</i> Задания по развитию самостоятельности. -М., Музыка, 1979.</p> <p><i>Макиннон Л.</i> Игра наизусть. -Л. Музыка, 1967.</p> <p><i>Теллов Б.</i> Психология музыкальных способностей. -М., -Л.,: АН РСФСР, 1947.</p>
6.	Засоби музичної виразності	<p><i>Асафьев Б.</i> Музыкальная форма, как процесс. -Л., Музгиз, 1963, т. 1-2.</p> <p><i>Браудо И.</i> Об изучении клавирных сочинений Баха в музшколе, изд. 2-е, -Л., Музыка, 1979</p> <p><i>Мазель Л.</i> Строение музыкальных произведений. -М., Музыка, 1979.</p> <p><i>Толли Ю.</i> Учение о музыкальной фактуре и мелодической фигурации. -М., Музыка, 1965.</p>
7.	Художньо-технічний розвиток музиканта-виконавця	<p><i>Гат. Й.</i> Техника фортепианной игры. -М., Музыка, 1957.</p> <p><i>Нейгауз Г.</i> Об искусстве фортепианной игры. -М., Музыка, 1967.</p> <p><i>Мартинсен К.</i> Индивидуальная фортепианная техника на основе звукотворческой воли. -М., Музыка, 1966.</p> <p><i>Светозарова Н, Кременштейн Б.</i> Педализация в процессе обучения игре на фортепиано. -М., Музыка, 1965.</p> <p><i>Шмидт-Шкловская А.</i> О воспитании пианистических навыков. -Л., Музыка, 1985.</p> <p><i>Щапов А.</i> Некоторые вопросы фортепианной техники. -М., Музыка, 1968.</p>

1	2	3
8.	Початковий період навчання	<p><i>Баренбойм Л.</i> Путь к музицированию. -Л., Советский композитор, 1980.</p> <p><i>Брянская Ф.</i> Навыки игры с листа, его структура и принципы в ст. "Вопросы фортепианной педагогики". -М., Музыка, 1976.</p> <p><i>Ключарева Т.</i> Развитие слухового, музыкального и художественного восприятия на начальном этапе обучения. В сб. Вопросы фортепианной педагогики. Вып. II-й. -М., Музыка, 1979.</p> <p><i>Лерман М.</i> Первые уроки музыки в ст. "Вопросы фортепианной педагогики". - М., Музыка, 1967.</p> <p><i>Лейзерович Г.</i> Аппликатура в сб. Воспитание пианиста. -К., Мистецтво, 1964.</p> <p><i>Любомудрова Н.</i> Начальное обучение игре на фортепиано в ст. "Очерки по методике обучения игре на фортепиано". Вып. III. -М., Музыка, 1971.</p> <p><i>Ляховицкая С.</i> Развитие активности, самостоятельности и сознательности учащихся. В сб. "Вопросы современной педагогики". Вып. III-й. -М., Музыка, 1971.</p> <p><i>Михелис В.</i> Первые уроки юного пианиста. - Л., Музгиз, 1962.</p> <p><i>Нейгауз Г.</i> Об искусстве фортепианной игры. - М., Музыка, 1967.</p> <p><i>Подвала В.</i> Створюймо музику. - К., Музична Україна, 1990.</p> <p><i>Родионова Т.</i> Обучение основам композиции в классе фортепиано в ДМШ в сб. "Вопросы музыкальной педагогики", вып. IV-й, -М., Музыка, 1976.</p> <p><i>Рябов И.М., Мурзина Е.И.</i> Воспитание и обучение в ДМШ, фортепиано 1-й класс. -К., Музична Україна, 1988.</p> <p><i>Фейгин М.</i> Мелодия и полифония в первые годы обучения фортепианной игре. -М., Советскя Россия, 1960.</p> <p><i>Цейтлин Е.</i> К вопросу об организации руки начинающего пианиста в "донотном" периоде обучения. В сб. "Вопросы музыкальной педагогики". Вып. II-й. -М., Музыка, 1976.</p> <p><i>Шмидт-Шкловская А.</i> О воспитании пианистических навыков. -Л., Музыка, 1985.</p>
9.	Процес вивчення музичного твору	<p><i>Алексеев А.</i> Методика обучения игре на фортепиано, - М., Музыка, 1971.</p> <p><i>Брагина О.</i> О работе над музыкальным произведением. В сб. Вопросы фортепианной педагогики. III-й вып. -М., Музыка, 1979.</p> <p><i>Гинзбург Л.</i> О работе над музыкальным произведением. Изд. 3-е. -М., Музыка, 1968.</p> <p><i>Коган Г.</i> О работе пианиста. - М., Музыка, 1969.</p> <p><i>Любомудрова Н.</i> Методика обучения игре на фортепиано. -М., Музыка, 1982.</p> <p><i>Рабинович И.</i> О работе пианиста над музыкальным произведением, В сб. Очерки по методике обучения игре на фортепиано. Вып. I-й. -М., Музыка, 1969.</p> <p><i>Савицкий С.</i> Работа пианиста над музыкальным произведением. -М., Музыка, 1964.</p>

1	2	3
10.	Робота над поліфонічним твором	<p><i>Алексеев А.</i> Методика обучения игре на фортепиано, - М., Музыка, 1971.</p> <p><i>Браудо И.</i> Об изучении клавирных сочинений Баха в музыкальной школе, -Л., Музыка, 1965.</p> <p><i>Голубовская Н.</i> Искусство педализации. - Л., Музыка, 1967.</p> <p><i>Дикий Ю.</i> В сб. Вопросы фортепианной педагогики и исполнительства. -К., Музична Україна, 1981.</p> <p><i>Каплина Н.</i> Клавирная музыка Й.С.Баха. - Л., Музыка, 1974.</p> <p><i>Копчевский Н.</i> Й.С. Бах. В сб. Вопросы музыкальной педагогики. Вып. 1-й. М., Музыка, 1979.</p> <p><i>Копчевский Н.</i> Вступительная статья к редакции Ф.Бузони инвенций Й.С.Баха.</p> <p><i>Милч Б.</i> Работа над полифоническими произведениями в сб. Воспитание пианиста. -К., Мистецтво, 1964.</p> <p><i>Фейгин М.</i> Мелодия и полифония в первые годы обучения игре на фортепиано. -М., Музыка, 1960.</p>
11.	Робота над великою формою	<p><i>Алексеев А.</i> Методика обучения игре на фортепиано, - М., Музыка, 1971.</p> <p><i>Бадура-Скода Е и П.</i> Интерпретация Моцарта. - М., Музыка, 1972.</p> <p><i>Ваулин Е.</i> Работа над произведениями крупной формы. В ст. Воспитание пианиста. -К., Мистецтво, 1964.</p> <p><i>Голубовская Н.</i> Искусство педализации. - Л., Музыка, 1967.</p> <p><i>Тюлин Ю, Бершадская Т.</i> Музыкальная форма. - М., Музыка, 1965.</p>
12.	Робота над творами малої форми	<p><i>Алексеев А.</i> Методика обучения игре на фортепиано, - М., Музыка, 1971.</p> <p><i>Голубовская Н.</i> Искусство педализации. - Л., Музыка, 1967.</p> <p><i>Гофман Н.</i> Фортепианная игра. - М., Музыка, 1969.</p> <p><i>Нейгауз Г.</i> Об искусстве фортепианной игры. -М., Музыка, 1967.</p> <p><i>Светозарова Н., Кременштейн Б.</i> Педализация в процессе обучения игре на фортепиано. -М., Музыка, 1965.</p>
13.	Робота над етюдами	<p><i>Алексеев А.</i> Методика обучения игре на фортепиано, - М., Музыка, 1971.</p> <p><i>Либерман Е.</i> Работа над фортепианной техникой. - М., Музыка, 1985.</p> <p><i>Николаев А.</i> Работа над этюдами и упражнениями. В сб. Очерки по фортепианной педагогике. Вып. 1-й. - М., Музыка, 1955.</p> <p><i>Николаев Л.</i> Очерки по истории фортепианной техники и теории пианизма. -М., Музыка, 1980.</p> <p><i>Нейгауз Г.</i> Об искусстве фортепианной игры. -М., Музыка, 1967.</p> <p><i>Геренъева Н. К.</i> Черни и его этюды. -Л., Музыка, 1978.</p> <p><i>Щапов А.</i> Некоторые вопросы фортепианной техники. -М., Музыка, 1968.</p>

1	2	3
14.	Планування педагогічної роботи. Шляхи та методи підвищення кваліфікації викладачів. Формування та вдосконалення педагогічної майстерності педагога-музиканта	<p><i>Коган Г.</i> Избранные статьи. Вып. 2-й. - М., Советский композитор, 1972.</p> <p><i>Корженевский А.</i> Мастерство педагога-музыканта. Методические рекомендации для педагогов ДМШ. -К., Музична Україна, 1979.</p> <p><i>Курковский Г.</i> Вопросы фортепианного исполнительства. -К., Музична Україна, 1983.</p> <p><i>Милч Б.</i> О формировании и совершенствовании педагогического мастерства педагога-пианиста. -К., Музична Україна, 1971.</p> <p><i>Алексеев А.</i> Методика обучения игре на фортепиано. Гл. V, VI "Пьесы малой формы". - М., 1971, 1978.</p> <p><i>Алексеев А.</i> Работа над музыкальным произведением с учениками школы и училища. Раздел I, гл. 4, 5, 6, 9; раздел II, гл. 1, 2. - М., 1957.</p> <p><i>Воробкевич Т.П.</i> Методика викладання гри на фортепіано. Гл. VI "П'єси малої форми". - Львів, 2001.</p> <p><i>Кашкадамова Н.</i> Мистецтво виконання музики на клавішно-струнних інструментах. - Тернопіль, 1998.</p> <p><i>Кашкадамова Н.</i> Фортепіанне мистецтво Шопена. - Тернопіль, 2000.</p> <p><i>Кашкадамова Н.</i> Історія фортеп'янного мистецтва ХІХ сторіччя: Підручник. - Тернопіль, 2006.</p> <p><i>Коган Г.</i> Работа пианиста. Гл. 8-22. - М., 1969, 2003, 2005.</p> <p><i>Кузенкова В.П.</i> Методика навчання гри на інструменті (фортепіано). Програма-конспект для ВНЗ культури і мистецтв І-ІІ рівнів акредитації. - Вінниця: НОВА КНИГА, 2016.</p>

Навчальне видання

МЕТОДИКО-ВИКОНАВСЬКИЙ АНАЛІЗ ПЕДАГОГІЧНОГО РЕПЕРТУАРУ

(видання друге, оновлене, доповнене)

ПРОГРАМА-КОНСПЕКТ

навчальної дисципліни
підготовки молодшого спеціаліста
галузі знань 02 «Культура і мистецтво»
спеціальності 025 «Музичне мистецтво»
спеціалізації «Фортепіано»

Розробник Казарцева Тетяна Сергіївна

ISBN 978-966-2716-92-4

В авторській редакції
Формат 60x84 1/16. Папір офсетний.
Друк цифровий.
Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 13,95
Наклад 300 прим.
Зам. № 004/05/15

ВИДАВНИЦТВО
“НАІР”

Івано-Франківськ, вул. Височана, 18,
тел. (034) 250-57-82, (050) 433-67-93
email: fedorynt@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів
видавничої продукції №4191 від 12.11.2011р.